

Leo Tanner

Credo

Vjeru poznavati i ispovijedati

Naslov originala:
Leo Tanner
Credo
Den glauben kennen und bekennen
WeG Verlag
© 2015.

Sadržaj

Predgovor

Uvod u Credo

Prvi dio: Vjerujem u Boga,
Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje.

Drugi dio: I u Isusa Krista,
Sina njegova jedinoga, Gospodina našega, koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice, mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan; sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih; uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga Oca svemogućega; odonud će doći suditi žive i mrtve.

Treći dio: Vjerujem u Duha Svetoga,
svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih, oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, i život vječni. Amen.

Dodatak

S Crkvom nastaje Novi zavjet

Vodstvo i autoritet u Crkvi

Marija u Božjemu planu spasenja

Katolička Crkva i ekumenizam

Naputci u vezi s literaturom i slikama

Predgovor

Draga čitateljice, dragi čitatelju,

ankete potvrđuju da čak vjernički članovi Crkve o svojoj vlastitoj kršćanskoj vjeri, kao i kako ju Crkva razumije, znaju sve manje. To u današnjemu pluralnome i multikulturalnome društvu, u kojemu živimo, čini nesigurnim i oslabljuje radost u vjeri.

Tu želi ovaj spis početi. Ova knjiga o vjeri u vezi s Credom hoće kršćansku vjeru izložiti pozitivno polazeći od Svetoga pisma i učenja Crkve. Pritom se samo na rubu upušta u tematiku kako su se Vjerovanje, a s njime i vjera, razvijali. Više je cilj Credo, kako ga danas molimo, razumjeti sadržajno i aktualizirati ga na naš život.

Spis nakon uvoda sadržajno slijedi Apostolsko Vjerovanje i tumači ga riječ po riječ. Dva ekskursa produbljuju aktualna pitanja u vezi s temom. Kao dopunu za razumijevanje kršćanske vjere obrađujem sljedeće četiri teme: *S Crkvom nastaje Novi zavjet, Vodstvo i autoritet u Crkvi, Marija u Božjemu planu spasenja, Katolička crkva i ekumenizam.*

Srdačno zahvaljujem svima koji su me kod ovoga spisa poduprli i nadahnuli, posebno Philippu Freyu za teološke i stilske naputke.

Neka ovaj spis pridonese tomu da radost u vjeri poraste i ljepota kršćanske vjere nanovo zasja i iznutra nas usreći.

Uvod u Credo

U svakodnevici dolazimo u kontakt s različitim ljudima u obitelji i rodbinstvu, u susjedstvu, na radnome mjestu, u slobodno vrijeme, na putovanjima, ili preko medija kao što je televizija, internet, novine... Kod ovih susreta nailazimo na mnoga i različita mišljenja o „Bogu i svijetu“.

Za nekoga ne postoji ništa nadnaravno. Vrijedi jedino što se može vidjeti ili mjeriti. Prema tomu smrću sve završava i prolazi. Ovo možemo nazvati sekularizam.

Zatim postoji ateizam, koji tvrdi da nema Boga. Danas poznajemo praktični, teorijski i borbeni ateizam. Praktični ateizam živi kao da Boga nema. Teorijski ateizam smatra Boga iluzijom. Borbeni ateizam prikazuje otvoreno očito ljude vjernike glupima i naivnima.

Drugi ljudi misle da je sve relativno; da nema apsolutne istine, ni apsolutnih etičkih normi. Nema religije, ni jedno poimanje života nije bolje od drugoga. Svatko treba postati *sretan prema svome vlastitom poimanju*. Ovo nazivamo relativizmom.

Ali možemo se susresti i s gotovo suprotnim shvaćanjima, s fanatizmom. Za fanatične ljude je sve jasno i točno regulirano. Oni točno znaju što je ispravno a što krivo, što vodi u raj a što u pakao.

Drugi ljudi govore kao po sebi razumljivo o tome što u sljedećemu pa opet u sljedećemu životu žele isprobati. Takvi pogledi o ponovnome rođenju poslije smrti u novome zemaljskom tijelu, zvani reinkarnacija, dolaze izvorno od istočnih religija kao što su budizam i hinduizam.

Zatim možemo naići na ljude koji su sebi samima sastavili svoju vlastitu vjeru. Oni uzimaju nešto od kršćanstva, nešto od istočnih religija, nešto od prirodnih religija, od ezoterije itd., onako kako njima odgovara i kako je za njih „u redu“.

Nadalje možemo susresti ljude koji jednostavno žive ne suočavajući se s dubljim pitanjima života. Njima je važno jedino to

da im je sada dobro.

Usred ovoga mnoštva postavlja se pitanje: Što pak vjerujem *ja*? Kao budni ljudi današnjega vremena ne mimoilazimo to da se nanovo razračunamo sa svojom vjerom: U čemu se sastoji kršćanska vjera? Što je u skladu s kršćanskom vjerom, što pak nije? Bistrenju ovih pitanja hoće poslužiti ova knjiga i s njom povezani tečaj o vjeri: *Credo – vjeru poznavati i ispovijedati*.¹

Mnogi od nas, koji smo kršteni kao djeca, naučili smo Credo na vjeronauku i molili zajedno s drugima na nedjeljnome bogoslužju. Sada imamo priliku to što smo primili na nov način osobno usvojiti, i tako otkriti iznenađujuću ljepotu i snagu kršćanske vjere. Drugi Credo nisu upoznali. Oni sada mogu na nov način otkriti Credo i njegovo bogatstvo.

Vjerovanja

Podrijetlo kršćanske vjere leži u iskustvu Boga Izraela. Mali Izrael bio je okružen moćnim velikim kraljevstvima, dojmljivim kulturama i fascinantnim religijama. Ondje su u stanovito vrijeme štovani mnogi bogovi. Ali Izrael se povjerio vodstvu jednoga jedinog Boga i sa sve većom jasnoćom ispovijedao da postoji samo jedan jedini, pravi i živi Bog.

Iskustvo vjere Izraela

Kako je Izrael usred impozantnih i fascinantnih religija i kultura mogao na to doći? Izrael nije došao do spoznaje o jedinom Bogu mudrim promišljanjima ni razmišljanjima. Temelj leži u iskustvu Boga. Sam Bog se obratio Izraelu, a zatim se u dugu procesu puta objavljivao korak po korak. Ova iskustva s Bogom koji se objavljuje dalje su pripovijedana, slavljena a onda kasnije zapisana u Bibliji.

Temeljno iskustvo Izraela sastojalo se u izvođenju iz ropstva u

¹ Uz ovu knjigu postoji i šest video predavanja na DVD-u, sa svim potrebnim materijalom kao primjerice power-prezentacija i Radna bilježnica za osobno produbljanje. Tako se tečaj može provesti u manjemu i većem krugu. Više o tome: www.we-verlag.ch

Egiptu po njihovu Bogu Jahve. Stigavši u Obećanu zemlju, Jahve je davao narodu nalog da svake godine kod prinošenja prvina poljskih plodova položi sljedeću ispovijest: „*Moj je otac bio aramejski litalac koji je sa malo čeljadi sišao u Egipat da se skloni. Ali je ondje postao velikim, brojnim i moćnim narodom.*

Egipćani su s nama postupali loše; tlačili su nas i nametnuli nam teško ropstvo. Vapili smo Jahvi, Bogu otaca svojih. Jahve je čuo vapaj naš; vidje naš jad, našu nevolju i našu muku. Iz Egipta nas izvede Jahve moćnom rukom i ispruženom mišicom, velikom strahotom, znakovima i čudesima. I dovede nas na ovo mjesto i dade nam ovu zemlju, zemlju kojom teče med i mlijeko (Pnz 26,5-9). Ova temeljna ispovijest Jahvi koji je izveo Izrael iz Egipta (usp. Izl 12,17; Još 24,2-13) jačala je identitet naroda i osnaživala povjerenje u Božju vjernost za sadašnjost i budućnost.

Slijedom toga nastala je ispovijest koju svaki vjerni Židov do danas svakodnevno recitira: „*Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na dovratnicima kuće svoje i na vratima svojim!*“ (Pnz 6,4-9).²

Iskustvo Božjih djela u povijesti Izraela, hvaljenje i slavljenje Božjega djelovanja i razmišljanje o njemu, dovodilo je zatim sve više i više do spoznaje da je Jahve jedini Bog koji uopće postoji, dakle do ispovijedanja Jahve kao *Stvoritelja neba i zemlje* (usp. Post 14,19.22; Jdt 9,12), do monoteizma.

Na ovome putu s Jahvom otkrivao je Izrael svoj poziv i izabranje:

² I sam Isus često je citirao staru vjeroispovijest svoga naroda: „Prva je: *Slušaj, Izraele! Gospodin Bog naš Gospodin je jedini. Zato ljubi Gospodina Boga svojega iz svega srca svojega, i iz sve duše svoje, i iz svega uma svoga, i iz sve snage svoje!* Druga je: *Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.* Nema druge zapovijedi veće od tih“ (Mk 12,29-31; usp. Pnz 6,4-5; Lev 19,18).

Naime, ne biti kao drugi narodi, ne činiti što drugi narodi čine, nego biti Božji narod u ovome svijetu. To nije isključivalo druge narode, nego objavljivalo poseban poziv i poslanje koje je Izrael imao za druge narode.

Novozavjetne vjeroispovijesti

Ovaj poziv i poslanje dobio je u Novome zavjetu univerzalnu dimenziju. Sada po Isusu Kristu mogu svi ljudi pripadati Božjemu narodu.

U Novome zavjetu pokazuje se nužnost izraziti vjeru malim, zbijenim i lako pamtljivim formulama. Prvi kršćani saželi su najprije uskrsni događaj koji je temeljio njihovu vjeru, u kratke rečenice ispovijesti, kao „*Bog uskrisi Isusa od mrtvih*“ (1 Sol 1,10; 2 Kor 4,14) ili: „*Ako ustima ispovijedaš da je Isus Gospodin, i srcem vjeruješ da ga je Bog uskrisio od mrtvih, bit ćeš spašen*“ (Rim 10,9).

Uskoro su nastali i veći tekstovi ispovijesti koje je već Pavao preuzeo kao citate: „*Krist umrije za grijehе naše po Pismima; bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima; ukaza se Kefi, zatim dvanaestorici*“ (1 Kor 15,3-5).

Himan iz Poslanice Filipljanima, koji govori o učovječenju Boga u Isusu Kristu, njegovoj smrti na križu i njegovu uzdignuću, već se vrlo rano (otprilike 10-20 godina poslije Isusove smrti) rabio u liturgiji: „*On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe 'opljeni' uzevši lik slugе, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu. Zato Bog njega preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika. I svaki će jezik priznati: 'Isus Krist jest Gospodin!' – na slavu Boga Oca*“ (Fil 2,6-11).

U drugoj polovici prvoga stoljeća napisana su četiri Evanđelja koja izlažu Isusov život od začeca do uzašašća. Ali ranije spomenuti tekstovi ispovijesti već su i prije bitno obilježili kršćansku vjeru. Srdačan pozdrav.

Apostolsko Vjerovanje

Prema jednoj staroj legendi Apostolsko Vjerovanje se poziva na duhovski događaj u Jeruzalemu. Legenda govori da su apostoli – ispunjeni Duhom Svetim – formulirali Vjerovanje otprilike ovako. Petar je započeo: *Vjerujem u Boga, Oca Svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje*. Ivan je nastavio: *Sina njegova jedinoga, Gospodina našega*. Jakov zatim dalje: *koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice*. I tako dalje sve dok novoizabrani apostol Matija nije zaključio: *I život vječni. Amen*. Svaki od dvanaestorice apostola formulirao je jedan od članaka vjere.³ Zatim su se rastali i hrabro pošli u svijet da svima navijeste evanđelje kako im je Gospodin bio naredio.

Legenda nije povijesna, ali ipak upućuje na nešto temeljno: Naša vjera počiva na iskustvu i ispovijedanju vjere apostola. Ovamo prije svega spada spoznaja osobe Isusa Krista, a time i sveobuhvatno spasenjsko značenje Isusove muke i uskrsnuća. Stoga ime *Apostolsko Vjerovanje*.

– Krsna ispovijest

Apostolsko Vjerovanje se od drugoga stoljeća rabilo kod pouke za krštenje i dijeljenja krštenja – izvorno u Rimu. Krštenje odrasloga

³ Pojedini izričaji vjere nazvani su člancima vjere. Članak je izveden iz latinske riječi *articuli* – članci. To hoće izraziti da su u CREDU sadržani izričaji različiti kao pojedini članci, ali se ipak dopunjuju i svi su nužni za sposobnost funkcioniranja organizma.

Dvanaest članaka vjere jesu: 1) „...Boga, Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje“; 2) „I u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospodina našega“; 3) „začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice“; 4) „mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan“; 5) „sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih“; 6) „uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga Oca svemogućega“; 7) „od onud će doći suditi žive i mrtve“; 8) „Vjerujem u Duha Svetoga“; 9) „svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih“; 10) „oproštenje grijeha“; 11) „uskrsnuće tijela“; 12) „i život vječni“.

prolazilo je tada dulji put urastanja u kršćansku vjeru, katekumenat, koji se sastojao iz dvije faze: Prva faza pripreme na postajanje kršćaninom koja je ponekad trajala i više godina a zatim druga, vrijeme neposredne pripreme u korizmenome vremenu. U početku je jedini termin krštenja u čitavoj godini bila vazmena noć.

U vrijeme neposredne pripreme Vjerovanje je predavano kandidatima za krštenje (katekumenima) u nedjelju prije vazmene noći, tjedan dana prije krštenja, nakon službe riječi. Oni su morali Vjerovanje sljedećih dana naučiti napamet i prije krštenja ponovno vratiti. Ali ga nisu smjeli prepisivati, jer u prvim stoljećima Crkve svi su vjernici bili dužni neke bitne formule kršćanske vjere prema van držati u tajnosti.⁴

Kod podjele krštenja kršteniku su (a i danas je tako) upravljena tri pitanja: *Vjeruješ li u Boga, Oca...? Vjeruješ li u Isusa Krista...? Vjeruješ li u Duha Svetoga...?* Na svako od ova tri pitanja odgovarao je krštenik sa *Credo – Vjerujem*. Pritom je bio svaki put uronjen u vodu i tako kršten.

Radi posebnoga položaja koji je Rimskoj Crkvi pripadao za čitav Zapad, gradsko-rimska krsna ispovijest brzo se proširila i provodila čitavim latinskim govornim područjem.

⁴ Sveti Ambrozije upućuje na odgojnu vrijednost učenja napamet: „Želim vas jasno opomenuti da Vjerovanje ne prepisujete, jer ga morate vratiti. Nitko neka ga ne piše. Zašto? Primili smo ga pod uvjetom da ga se ne smije pismeno sačuvati. A što je potrebno učiniti? Naučiti napamet... Bolje ćemo ga zapamtiti ako ga ne pišemo... Što naime napišeš, ne prolaziš iz dana u dan u sjećanju meditirajući jer si bez brige, budući da ga u svako vrijeme možeš opet pročitati. Ali što ne zadržavaš pismeno, bojiš se da ćeš to zaboraviti i tako započinješ svaki dan ponavljati.“

Citirano prema: Dionigi kardinal Tettamanzi: *Naš Credo – Razumjeti Vjerovanje*, str. 24-25., KS, Zg ?

Apostolsko Vjerovanje glasi:

Vjerujem u Boga, Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje.

I u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospodina našega, koji je začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice, mučen pod Poncijem Pilatom, raspet, umro i pokopan; sašao nad pakao, treći dan uskrsnuo od mrtvih; uzašao na nebesa, sjedi o desnu Boga Oca svemogućega; odonud će doći suditi žive i mrtve.

Vjerujem u Duha Svetoga, svetu Crkvu katoličku, općinstvo svetih, oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, i život vječni. Amen.

Veliko Vjerovanje

Istočna Crkva koja je govorila grčki nije preuzela Apostolsko Vjerovanje. Njezino središnje vjerovanje je Nicejsko-carigradsko Vjerovanje koje je formulirano na Koncilu u Niceji 325. (sada Iznik u Turskoj) i dopunjeno na Koncilu u Carigradu (sada Istanbul) 381.⁵

Nicejsko-carigradsko Vjerovanje naziva se i veliko Vjerovanje i najvažnije je kršćansko Vjerovanje. Od 6. stoljeća ušlo je u euharistijsku liturgiju Istoka, a u rimokatoličkoj Crkvi se moli od 1014. godine u nedjelje i na svetkovine. Iznimku čini njemačko govorno područje, gdje Apostolsko Vjerovanje ima prednost i u nedjeljnoj Euharistiji.

Veliko Vjerovanje glasi:

Vjerujem u jednoga Boga, Oca svemogućega, stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga.

I u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega. Rođenog od Oca prije svih vjekova. Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga. Rođena, ne stvorena, istobitna s Ocem, po kome je sve stvoreno. Koji je radi nas ljudi i radi

⁵ Do formuliranja Nicejsko-carigradskoga Vjerovanja došlo je jer je Crkva vjeru u pravo božanstvo i pravo čovječstvo Isusa Krista smatrala ugroženom.

našega spasenja sišao s nebesa. I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice: i postao čovjekom. Raspet također za nas: pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan. I uskrsnuo treći dan, po Svetom Pismu. I uzašao na nebo: sjedi s desne Ocu. I opet će doći u slavi suditi žive i mrtve, i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.

I u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca; koji izlazi od Oca i Sina⁶. Koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi; koji je govorio po prorocima.

I u jednu svetu katoličku i apostolsku Crkvu.

Ispovijedam jedno krštenje za oproštenje grijeha.

I iščekujem uskrsnuće mrtvih. I život budućega vijeka. Amen.

Oba Vjerovanja nastala su u prva četiri stoljeća. U to vrijeme je došlo i do daljnjih pismenih utvrđivanja vjere, posebno u vezi s Novim zavjetom. Više o tome u Dodatku na temu: S Crkvom nastaje Novi zavjet.

⁶ U izvornome tekstu nema *i Sina* (tzv. filioque). Ovo je jedan od razloga, zašto je 1054. godine došlo do prekida između Istočne i Zapadne Crkve. Istočna Crkva je ostala pri izvornome obliku *koji izlazi od Oca* da bi naglasak stavila više na Oca kao prazvor svega što postoji.

Prvi dio:

Vjerujem u Boga, Oca svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje

Sada se okrećemo sadržaju Creda, i to tumačenju Apostolskoga Vjerovanja. Pritom ćemo uzeti u obzir i dopune iz obuhvatnijega, Velikog Vjerovanja.

Vjerujem

I Apostolsko i Nicejsko-carigradsko Vjerovanje započinju riječju: Vjerujem. Latinska riječ za *vjerovati* glasi *credere*.

Vjerovati je...

U našoj svakodnevnoj jezičnoj uporabi riječ vjerovati dolazi često: „Pogledaj, taj još vjeruje u rode!“ „Ti misliš da ja vjerujem u božićno dijete?“ Vjerovati ovdje znači ne biti povezan s realnošću nego živjeti s djetinjastim i djetinjim predodžbama. Vjerovati ovdje znači: ne imati pojma, ne-znati.

Govorimo li o vremenu, tada možemo čuti: „Vjerujem da će sutra opet biti lijepo vrijeme.“ Raspravljamo li o natjecanju: „Ne vjerujem da će Ivo dobiti trku.“ Ovdje vjerovati znači: misliti, naslućivati.

„Ne mogu proniknuti stvar, moram vjerovati.“ Tu u neku stvar nismo uvjereni. Nedostaju sigurne činjenice i dokazi. Tu je vjera nužno rješenje.

Vjera po svome podrijetlu znači prije svega povjerenje. Bez temeljnoga povjerenja ne možemo živjeti. Tako vjerujemo da kruh koji kupujemo nije otrovan. Pouzdajemo se u to da će se drugi sudionici u prometu držati prometnih propisa i primjerice voziti desno. Vjerujemo da je drugi iskren.

Čitav naš zajednički život kao i gospodarski odnosi bitno su obilježeni povjerenjem. Tako su primjerice takozvani bankari jaki vjernici jer vjeruju da će njihovi klijenti posuđeni novac, kredit (s

kamatama) otplatiti. Stoga ih se i naziva vjerovnicima. Posuđeni se novac zove kredit, jer dolazi od latinskoga *credere* – *vjerovati*. To pokazuje: Život bez vjere nije moguće živjeti.

Biblijska vjera

U Bibliji nailazimo na iznenađujuću spoznaju da nije čovjek taj koji prvi vjeruje u Boga, nego je Bog taj koji kao prvi vjeruje u čovjeka. Bog čovjeku povjerava stvorenje. Sam od sebe sklapa s ljudima savez. Mi ljudi smo za Boga vrijedni kredita: On se pouzdaje u nas i vjeruje u nas!

Kršćanska vjera je time uvijek odgovor na Božje susretljivo povjerenje i ljubav: „Vjeruješ li mi? Vjeruješ li mojoj ljubavi?“ Stoga Pavao govori: Vjera dolazi od slušanja (usp. Rim 10,17).

Apostolsko Vjerovanje pokazuje: Kršćanska vjera nije nešto što svaka generacija mora nanovo izumiti. Vjera je polazeći od Krista dana unaprijed i prenesena od apostola. Čovjek dolazi do vjere slušajući ovu od apostola prenesenu poruku, puštajući ju u svoje srce, razmišljajući o njoj i pitajući: Je li ta poruka u redu? Je li istinita? Što znači? Čovjek dolazi do vjere primarno primanjem poruke.

Možda dolaze pitanja i dvojbe, posebno jer je sadržaj nov i drukčiji od puno toga što smo ranije čuli. Često pomaže i povijesna pozadina koja pokazuje kako je do ovoga Vjerovanja došlo. I premda su situacije u kojima mi ljudi postajemo otvoreni za vjeru vrlo različite, ipak je dobro bez predrasuda poruku čuti otvorena srca i pustiti da na nas djeluje.

Pritom treba misliti na sljedeće: S našim shvaćanjem dolazimo do granica. Čak ni najinteligentniji čovjek ne može Boga shvatiti. Pavao piše: „*Tko od ljudi zna što je u čovjeku osim duha čovječjega u njemu? Tako i što je u Bogu nitko ne zna osim Duha Božjega*“ (1 Kor 2,11). Samo nam Duh Sveti može dati da iznutra spoznamo Boga. Zato i govorimo o tome da je vjera božanska krjepost koja se u nama hoće razviti. Za ovaj rast trebamo kao nutarnju dispoziciju otvorenost za Boga i želju da možemo vjeru htjeti.

Tada se može malo-pomalo dogoditi da vjera nije nešto što samo svojim razumom zadržavamo u glavi. Po Duhu Svetome može vjera sve više i više iz glave prodirati u srce. Duh Sveti tada iznutra svjedoči istinu vjere. Isus govori: Duh Sveti će „*svjedočiti za mene*“ (Iv 15,26c). Kao nutarnje svjetlo, trajna jasnoća, jednostavno znamo da je kršćanska vjera istinita. Govorimo i o tome da je vjera, moći-vjerovati, milost.

Stoga je dobro moliti:

Duše Sveti, samo Ti nam možeš objaviti Boga. Dođi sada u moje razmišljanje i u moje srce. Rasvijetli moje nutarnje oči svojim božanskim svjetlom, da bih shvatio ljepotu i jedinstvenost Boga. Probudi u meni čvrstu, radosnu vjeru koja će zračiti. Zahvaljujem Ti za to. Amen.

Vjerujem u...

Dogmatika razlikuje između *fides qua* – stav vjerničkoga povjerenja u Boga i *fides quae* – sadržaji vjere. Ako se pouzdajemo u Boga, tada hoćemo i vjerovati u ono što nam On govori. Ovi sadržaji vjere izlažu se u pojedinim člancima Creda i u dogmama.

Ali najprije dolazi povjerenje u Boga. Zato vjerovanje započinje sa: *Vjerujem u* – latinski *credo in*. Credo dolazi od *cor dare, dati srce*. Tko vjeruje, daje svoje srce. To pokazuje: Vjera je posve osoban čin, duboko egzistencijalno izvršenje. Odnosi se na čovjekovu najnutarniju nutrinu, na njegovo srce. Čovjek s tim *Vjerujem* govori: „Bože, vjerujem Tebi. Dajem Ti svoje srce.“ Tko vjeruje i ispovijeda svoju vjeru, veže se svojom vlastitom osobom uz Boga.

Ovo pokazuje i grčka riječ za vjerovati *pisteuein*. Ona znači imati u nekoga čvrsto povjerenje. Njemačka riječ *glauben* znači polazeći od značenja korijena ljubiti i hvaliti, biti prislan s nekim u ljubećoj naklonosti i srdačnu predanju. Vjerovati tako znači upustiti se u jedan Ti, srcem visjeti uz jednu osobu.

Riječ *vjerujem* u moguće je prevesti sa *predajem se u (nekomu)*... Na to upućuje vjerovanje u svojoj latinskoj verziji: *Credo in Deum* znači doslovce: *Vjerujem u Boga*. Vjera je pokret. Vodi u dinamiku i

sve je drugo samo ne statična i ukočena.

Kršćanska vjera dakle ne želi samo priznati da postoji jedan Bog i vjerovati što On o sebi objavljuje, nego kršćanska vjera hoće prije svega imati u Njega povjerenja, biti s Njime prisna. Kršćanski vjerovati znači vjerom se sve više u Njega uživjeti i potpuno Mu se predati.

Crkva kao mjesto vjere

Budući da vjera dolazi od slušanja, bitno je usmjerena na zajednicu. Nitko ne može vjeru usvojiti sam. Svi smo ju primili od drugih, koji su ju dalje dali nama. Tako je stvarno mjesto vjere Crkva koja je nastala iz navještanja apostola. Ljudi su navještanjem Crkve došli tijekom stoljeća do vjere i zahvaljujući Crkvi i u njoj možemo i mi doći do osobnoga ispovijedanja: *Vjerujem*.

Vjera raste i razmjenom s drugim vjernicima. U razmjeni možemo prepoznati da sa svojim pitanjima nismo sami. Uvidi, spoznaje i iskustva drugih mogu nam pomoći. Iskustva vjere drugih bodre nas da se upustimo u Boga i pouzdamo u Nj.

Ispovijedati vjeru

Osobnom odlukom *Vjerujem...* ulazi osoba kroz vrata krštenja u zajednicu vjernika, a time i u Crkvu. Sada ta osoba više nije sama u vjeri. Tako iz osobnoga *Vjerujem* postaje zajednički *Vjerujemo* zajednice Crkve. Tako krštena osoba moli u Velikome Vjerovanju: *Vjerujemo...* Time dolazi do izražaja zajedničarska dimenzija vjere. To je zajednička vjera koju svi kršćani na čitavome svijetu već 2.000 godina ispovijedaju iz nedjelje u nedjelju.⁷

Vjerovanje nije samo angažirani izričaj, nego isto tako oblik hvaljenja i slavljenja. Vjerovanje hvali velika djela Božje ljubavi i milosrđa. U Vjerovanju slavimo Boga koji je riječju i djelom, posebno u osobi Isusa Krista, pokazao pravo lice ljudima i postao izbavljenje i

⁷ Na njemačkome govornom području moli se na nedjeljnome bogoslužju često Apostolsko Vjerovanje, diljem svijeta najčešće Veliko, Nicejsko-carigradsko Vjerovanje.

spasenje ljudi.

u Boga

S *Vjerujem* govori čovjek Bogu: *Vjerujem Tebi. Polažem u Tebe povjerenje. Vezujem se uza Te. Povjeravam se Tebi.* Ali – tko je i kakav taj uz koga se u vjeri vezujem?

U Vjerovanju stoji najprije: *Vjerujem u Boga.* U Velikome Vjerovanju ispovijedamo: *Vjerujem u jednoga Boga.* S *jednoga* Boga ističe se Božju jedinstvenost. Ovu Božju jedinstvenost naglašuje vjera naroda Izraela iz kojega je proizišao Božji narod, Crkva.⁸

Vjera i znanost

Vjera u Boga bila je tisućljećima po sebi razumljiva. Danas se često postavlja pitanje: Postoji li Bog, više (najviše) biće? I: Trebamo li danas još uopće Boga, gdje znanost ipak može objasniti (gotovo) sve?

U prirodnoznanstvenome smislu nema nikakvih dokaza niti da Bog postoji niti da ga nema. A to zato što instrumenti prirodne znanosti za to nisu prikladni. Njezini instrumenti su usmjereni na analizu činjenica, a ne na značenje i njihov smisao.

Tako je znanstveno gledano poljubac susret dviju usana, koje razmjenjuju ugljičnu kiselinu i mikrobe. Ali poljubac je za zaljubljene puno, puno više. On je poruka srca, izraz ljubavi. Glazba u znanstvenome pogledu nije ništa više od vibracija zraka koje pogađaju kožu bubnja i u mozgu izazivaju podražaj živaca. Znanstveno je to neosporno, pa ipak je glazba puno, puno više.

Vjera i znanost promatraju realnost s različitih gledišta. Znanost svoju pozornost usmjeruje prije svega na vidljivo i mjerljivo kao i na funkcioniranje. Vjera promišlja i poima svijet i život s jednoga drugog stanovišta, naime polazeći od Boga. Znanost (razum) i vjera se

⁸ Ovu Božju jedinstvenost naglašuje i islam, koji je nastao 500 godina poslije Apostolskoga Vjerovanja.

međusobno dopunjuju i dovode do dublje spoznaje realnosti.

Svaki svjetonazor, svejedno kako izgledao i kako se događao, počiva na nekoj vrsti vjere. Tako se sam čovjek odlučuje za jedno tumačenje života i svijeta. Zato pitanje:

Je li razumno vjerovati u Boga?

U vezi s time četiri međusobno povezane napomene:

1. Uzrok – učinak

Jednoga dana dođe k engleskomu fizičaru Isaacu Newtonu (1642.-1726.) prijatelj, koji je bio nevjernik, tvrdeći da je svijet nastao posve slučajno. Htio je uvjeriti Newtona da ne postoji Bog Stvoritelj. Newton mu na to nije dao nikakva odgovora što je ovoga začudilo. A kad je prijatelj otišao, Newton je počeo iz metala stvarati model našega sunčeva sustava. Kad je bio gotov, postavio ga je u svoju sobu.

Kad je nekoliko dana kasnije njegov prijatelji bio ponovno došao, odmah opazi ovaj model sunčeva sustava. Uzme ga u svoje ruke i ispita. Zatim će Newtonu: „To je dobro načinjeno, potpuno u redu. Reci mi, tko je to načinio?“ Newton nato odgovori: „Nitko, to se odjednom tu stvorilo.“ Nato će prijatelj: „Ma daj, nemoj me ismijavati. Reci mi tko je načinio model?“ Nato će mu Newton: „Ne možeš vjerovati da postoji takva igračka a da nije načinjena od inteligentnoga bića, a hoćeš da ja povjerujem da su ogromne planete i sve zvijezde svojom čudesnom mehanikom nastale jednostavno same od sebe?“ Prijatelj je nato utihnuo i otišao zamišljen.

Ova pripovijest nije nikakav dokaz za Boga. Ali upućuje na to da ima smisla vjerovati u veliku Inteligenciju, u Boga Stvoritelja.

2. Nebrojeni slučajevi ili providnost

Danas se na mnogim mjestima zastupa tezu da su se iz prvoga praska u dugim vremenskim razdobljima malo-pomalo razvilo sadašnje stanje zemlje i svemira. Da je iz materije nebrojenim slučajevima malo-pomalo nastao biljni, životinjski i naposljetku

ljudski život. Ali da je iz materije mogao tek tako nastati samosvjestan život, vjerojatno je isto toliko koliko je vjerojatno da bi na ogledalo okomito postavljena pribadača ostala ondje stajati recimo 6000 godina (Pokušajte sami!). Ili kao kad bi knjigotiskaru nepažnjom slučajno pao na pod sanduk sa slovima i iz mnogih slova slučajno na podu bila prepoznatljiva jedna Goetheova pjesma.⁹

Stojimo pred alternativom: Ili ćemo vjerovati u nevjerojatan broj slučajeva koji uzimaju dah a koji su se od prvoga trenutka prvoga praska pa sve do nastanka homo sapiensa, čovjeka, dogodili, ili pak u jednoga velikoga Duha koji je time tako ravnao.

3. Kodirana inteligencija

Promotrimo li kako stvorenje funkcionira i kako je podešeno jedno na drugo, možemo u mnogočemu otkriti nešto kao *inteligentni gradbeni plan*, inteligentnu konstrukciju što upućuje na nekoga tko je u stvorenje položio odgovarajući kod. U vezi s time nekoliko primjera:

Losos se rađa u slatkoj vodi, u gornjemu toku rijeke. Ondje raste dvije godine. Zatim polazi na svjetsko putovanje: kao mala ribica pliva u more. Nakon otprilike sedam godina vraća se natrag kao velika riba. Nezaustavljivo teži k mjestu svoga rođenja i mora plivajući uzvodno k mrestilištima svladati zapreke kao što su do tri metra visoki vodopadi i brane i pješčani sprudovi. Prispjevši na mjesto rođenja lososi se mrijeste, odlažu jaja i umiru. Tko je lososu dao ovaj nagon? Slučaj ili kodirana inteligencija?

Polarna čigra leže se na području sjevernoga pola. Zatim leti 35.000 kilometara u južno polarno područje da bi prezimila. Zatim u istoj godini leti 35.000 kilometara natrag. Tko ju je doveo na ovu

⁹ Već je Toma Akvinski (1225.-1274.) pokazao *pet puteva* koji i danas mogu biti korisni za opravdanje vjere pred razumom. Tko danas hoće svoj ateizam dokazati prirodnom znanošću, pokazuje time da rezultate istraživanja biologije, fizike, neuropsihologije i kozmologije posljednjih godina više nije uzimao na znanje. Usp. u vezi s ovime: Reinhard Körner: Das Vaterunser. Lebenshilfe aus dem Gebet Jesu (Oče naš. Životna pomoć iz Isusove molitve). St. Benno Verlag, str. 32-36.

ideju da na drugome kraju zemaljske kugle vladaju potpuno isti uvjeti kao ondje gdje se rodila? Slučaj ili kodirana inteligencija koja ju na to tjera?

Zgrušavanje krvi kod čovjeka i životinje vrlo je složen mehanizam. Kod povrjede iz rane teče krv. Kad ne bi bilo zgrušavanja živo biće bi za kratko vrijeme iskrvarilo. Do zgrušavanja dolazi preko proteina zgrušavanja. Ali istodobno se moraju formirati i proteini antizgrušavanja da se krv u krvnim sudovima tijela ne bi zgrušala. Sve to je zajednička igra proteina zgrušavanja i antizgrušavanja i mehanizama povratne veze (feedback). Izostane li samo sitna tvar, čitav mehanizam bi se srušio. Cjelina funkcionira jedino ako se sve stvari nalaze istodobno. Iz toga proizlazi da se takva tvorba ne može razviti malo pomalo, nego slijedi inteligentan gradbeni plan. A odakle to dolazi?

Ovi primjeri upućuju na to da u prirodi postoje strukture koji nisu protumačive evolucijom, nego samo inteligencijom. Oni pokazuju da je razumno vjerovati u Stvoritelja, kao što piše Pavao: *„Ono nevidljivo njegovo, vječna moć i božanstvo, onamo od stvaranja svijeta, umom se po djelima razabire tako da nemaju isprike“* (Rim 1,20).

4. Savjest

Jedan od tragova takva inteligentna koda može čovjek otkriti i u svojoj nutrini, u savjesti. Svaki čovjek nosi u sebi nešto što mu najavljuje kad učini neku nepravdu. Ulijeva mu osjećaj za pravo i krivo, za poštenje i odgovornost. Svatko u sebi nalazi ovaj viši autoritet: savjest.

Odakle savjest ima ovaj autoritet, ako ga jedan drugi viši autoritet nije u nas ljude položio? Filozof Immanuel Kant (1724.-1804.) je rekao da su za njega zvjezdano nebo nad njim i moralni zakon u njemu najbolji svjedoci Božjega bivstvovanja.

Ako postoji Bog, onda nije sve relativno. Onda je Onon apsolutna stvarnost. Onda postoji objektivna istina kojoj se u konačnici moraju izložiti svi ljudi. Onda postoji i odgovornost i od

Boga dani poredak za ljude i čitavo stvorenje. Ako postoji Bog, onda On zaslužuje naše divljenje, naše poštovanje, našu hvalu i naše klanjanje.

Vjera na temelju objave

Kako možemo sada znati kakav je Bog? Kršćanska vjera nije nastala primarno razmišljanjem. Nisu tek neke posebno nadarene osobe izmislile veličanstvene ideje, teorije i mudrosti i zatim iz zapisale.

Naprotiv, sam Bog je preuzeo inicijativu. On je prišao k ljudima. On govori čovjeku preko poruka, preko njihova nutarnjega glasa, preko prirode, preko poruke pozvanih ljudi (proroka) ili preko povijesnih događaja. Sam Bog se objavljuje čovjeku. Židovsko-kršćanska vjera nastaje kao odgovor na ovu oslovljenost, na Božju objavu.

Nebrojeno puta čitamo u Starome zavjetu da je Bog prilazio čovjeku i obraćao mu se. Povijest Božje objave započinje s Abrahamom: *Jahve reče Abramom: 'Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u krajeve koje ću ti pokazati. Velik ću narod od tebe učiniti, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati i sam ćeš biti blagoslov'* (Post 12,1-2).

Poseban trenutak Božje objave događa se kad Mojsije u pustinji čuva stado svoga tasta: *„Kad je Jahve vidio kako prilazi da razmotri, iz grma ga Bog zovne: 'Mojsije! Mojsije!' 'Evo me!' – javi se. 'Ne prilazi ovamo!' – reče. 'Izuj obuću s nogu! Jer mjesto na kojem stojiš sveto je tlo... Vidio sam jade svoga naroda u Egiptu', nastavi Jahve, 'i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove. Znane su mi muke njegove. Zato sam sišao da ga izbavim iz šaka egipatskih i odvedem ga iz te zemlje u dobru i prostranu zemlju – u zemlju kojom teče med i mlijeko...*

Zato, hajde! Ja te šaljem faraonu da izbaviš narod moj, Izraelce, iz Egipta...'. Nato Mojsije reče Bogu: 'Ako dođem k Izraelcima pa im kažem: Bog otaca vaših poslao me k vama, i oni me zapitaju: Kako mu je ime? – što ću im odgovoriti?' 'Ja sam koji jesam', reče Bog Mojsiju. Onda nastavi: 'Ovako kaži Izraelcima: Ja jesam' posla me k

vama““ (Izl 3,4-6.7.8.10.13-14). Jahve time govori: Ja sam s vama i uz vas u vašoj tjeskobi. Izvest ću vas iz ropstva u slobodu. Dat ću vam nov identitet i novi zavičaj.

I Bog je ispunio svoje obećanje. Izveo je Hebreje iz ropstva i dugim hodom pustinjom doveo u obećanu zemlju. Sklopio je savez s narodom Izraelom i dao mu kao Božjemu narodu nov identitet. Izrael je od toga trenutka ispovijedao Jahvu: „*Jahve, koji nas je izveo iz Egipta*“ (usp. Izl 20,2; Pnz 5,6; Ps 81,1; Ps 114,1).

Najskrovitija tajna Boga. Trojstvo

Vrhunac Božje objave dogodio se u učovječenju Boga u Isusu iz Nazareta. Ivan piše: „*Boga nitko nikada ne vidje. Jedinorođenac, Bog koji je u krilu Očevu, on nam ga obznani*“ (Iv 1,18). Jedino Isus, koji počiva na Očevu srcu, znade iz najprisnijega iskustva tko je Bog.

Po njemu nam se objavljuje najskrovitija tajna Boga. I premda u vrijeme nastajanja Apostolskoga vjerovanja nauk o Božjemu Trojstvu još nije bio eksplicitno formuliran, pojavljuje se već u Isusovim riječima, u takozvanoj zapovijedi o poslanju na kraju Matejeva Evanđelja: „*Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga*“ (Mt 28,19).

Sadržaj ispovijesti Trojedinoga Boga glasi: Jedan Bog u trima osobama. Pojam triju osoba može pobuditi krive predodžbe kao da su u Bogu tri individue ili tri međusobno odvojena središta čina. Ali postoji samo jedan Bog, jedna ljubav koja je ipak prisutna na trostruk način. U Božjoj nutrini Otac je od vječnosti ljubav koja dariva. Teologija ovu darivajuću ljubav naziva *rađanje*. Sin ovu ljubav prima potpuno i sa svoje strane uzvraća ovu ljubav potpuno Ocu. Potpuno Mu se predaje. Otac i Sin su jedno u uzajamnu predanju. Iz toga nastaje nešto treće: ljubav među njima, odnos ljubavi, savez, a iz njega nastaje Duh Sveti.¹⁰

Ovo možemo dijelom usporediti s muškarcem i ženom koji se uzajamno daruju u ljubavi. Iz ovoga uzajamna predanja nastaje

¹⁰ Ovaj izričaj ne treba shvaćati kronološki u smislu kao da je Duh Sveti počeo egzistirati tek kasnije.

nešto novo: ženidbeni savez. Kao posljedica uzajamna predanja nastaje dijete. Ženidbeni savez kao i dijete nešto su samostalno što se može usporediti s unutarbožanskim životom s trećom božanskom osobom, Duhom Svetim. Duh Sveti je jedinstvo Oca i Sina, ljubav među njima.

Unutarbožanski život treba razumjeti samo u ulomcima, kao što to pokazuje i sljedeća pripovijest: Augustin uronjen u misli šeće morskim žalom. Razmišlja o unutarbožanskome životu Trojstva. Tu na obali vidi kako dijete grabi vodu iz mora i nosi u nešto više postavljenu jamu. „Što to radiš?“, upita radoznalo. Djevojčica odgovori: „Izgrabljujem more i nosim ga u jamu.“ Ali to je nemoguće. Za golemo more nikada neće biti mjesta u maloj jami!“ Dijete ga pogleda i kaže: „Isto tako je nemoguće našim razumom razumjeti tajnu Trojstva.“

Ispovijedanje trojedinoga Boga naposljetku je tumačenje rečenice: „*Bog je ljubav*“ (1 Iv 4,8). Bog, Trojedini, nije usamljeno biće, nego u sebi ljubeća zajednica. Bog je živa razmjena, radost, ljepota, slava, nezamisliva sreća. Bog je u sebi neizmijerna rijeka ljubavi: od Oca k Sinu i od Sina k Ocu, i to u Duhu Svetom. Od vječnosti slavi Bog slavlje uvijek nove uzajamne ljubavi i radosti. U ovo slavlje ljubavi trojedinoga Boga hoće nas ljude uvesti Isus.

Božja svojstva

Biblija svjedoči o različitim crtama Božjega bića: Bog je duh. Bog je svjetlo. Bog je nevidljiv. Bog je nedokučiv. Bog je besmrtn. Bog je svemoguć. Bog je savršen. Bog je sveznajuć. Bog je oganj koji razara.

– Bog je milosrdan

Temeljno Božje svojstvo jest milosrđe. Bog dariva nezasluženo smilovanje, nezasluženo smilovanje i vjernost. Tako Mojsije nakon sklapanja saveza na Sinaju bolno doživljava nevjernost vlastitoga naroda. Kad je Mojsije neizmijerno razočaran narodom razbija ploče saveza, Bog mu naređuje da načini nove ploče na koje će on zatim još jednom upisati zapovijedi. Gospodin prođe ispred njega pa se

javi: „Jahve! Jahve! Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću“ (Izl 34,6).

Milosrđe je povezano sa srcem i smilovanjem. Bog prihvaća nevolju čovjeka koju je sam skrivio i hoće darovati spasenje i život.

– Bog je svet i pravedan

Svojstvo koje pripada samo Bogu jest njegova svetost. Božja svetost znači njegovu uzvišenost i različitost prema svijetu i grijehu. Izaiji je na grandiozan i zastrašujući način dano pogledati na Božju svetost: „*One godine kad umrije kralj Uzija, vidjeh Gospoda gdje sjedi na prijestolju visoku i uzvišenu. Skuti njegova plašta ispunjahu Svetište. Iznad njega stajahu serafi; svaki je imao po šest krila: dva krila da zakloni lice, dva da zakrije noge, a dvama je krilima letio. I klicahu jedan drugome: 'Svet! Svet! Svet Jahve nad Vojskama! Puna je sva zemlja Slave njegove!' Od gromka glasa onih koji klicahu stresose se dovraci na pragovima, a Dom se napuni dimom. Rekoh: 'Jao meni, propadoh, jer čovjek sam nečistih usana, u narodu nečistih usana prebivam, a oči mi vidješe Kralja, Jahvu nad Vojskama!'*“ (Iz 6,1-5).

Božju svetost iskusio je i molitelj Psalma 99: „*Jahve kraljuje – nek' zadršću narodi, sjedi nad kerubima – zemlja nek' se potrese! Velik je Jahve na Sionu, uzvišen nada sve narode. Nek' slave ime tvoje veliko i strašno; ono je sveto... Uzvisujte Jahvu, Boga našega, padnite pred svetu goru njegovu: jer svet je Jahve, Bog naš*“ (Ps 99,1-3.9).

Božja svetost pokazuje da Božje milosrđe nikada ne smijemo prikazivati bezazlenije niti Boga degradirati na kolegu, koji se kao takozvani dragi Bog ne osvrće na našu zloću, našu sebičnost i nečistoću.¹¹ Bogom ni na koji način nije moguće manipulirati ili Ga

¹¹ Kad se danas govori o dragome Bogu, ovo može Boga učiniti bezazlenim i učiniti beznačajnim. U dragome Bogu lebdi slika blagoga velikog Oca kojega ne treba uzimati posve ozbiljno. I od ljubećega Boga se očekuje da ispunja naše želje. Ako to ne čini, nije više dragi, pa više nije ni potreban. Ne – Bog nije drag i fin, nego strastveni Bog koji u svojoj ljubavi prema ljudima sam sebi zadaje trpljenje i

prevariti. Božja svetost pokazuje se u Njegovoj apsolutnoj pravednosti i suverenosti prema svima.

Na temelju Njegove svetosti Bog je čitavom svojom energijom ljubavi protiv svakoga zla, protiv svakoga grijeha i nepravde. Upravo jer nadasve ljubi spasenje čovjeka, Bog se čitavom svojom energijom ljubavi okreće protiv svega što čovjeka razara, obezvrjeđuje i vrijeđa. Ovo se u Bibliji često naziva *srdžba Božja*. Srdžba Božja je izraz njegove svete biti.¹²

Bog u svojoj svetosti ne djeluje nikada samovoljno ili na temelju povrijeđenih osjećaja. To Bog pokazuje kod proroka Hošee. Premda njegov narod unatoč njegovoj ljubavi i svom njegovu pridobivanju ljubavlju ustrajava u nevjernosti, Bog ga ne može predati nesreći: *„Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba: neću više gnjevu dati maha, neću opet zatirati Efraima, jer ja sam Bog, a ne čovjek: Svetac posred tebe – neću više gnjevan dolaziti“* (Hoš 11,8-9). Da je Bog Bog pokazuje se u smilovanju i poštediti da bi čovjeku dao priliku obratiti se.

– Bog je vječan i sve nadilazi

Bog nadilazi vrijeme i povijest. Nema ni početka ni kraja, neprolazan je i vječan. Vječan ne znači vrijeme koje neprestano traje, nego nadvremenitost, apsolutna istovremenost. Bog je uvijek bio u vječnome sada: *„Prije nego se rodiše bregovi, prije nego postade kopno i krug zemaljski, od vijeka do vijeka, Bože, ti jesi“* (Ps

ide do kraja, kao što pokazuje Isusova smrt na križu.

¹² *„Zato ga pustih okorjelom srcu njegovu: neka hodi kako mu se hoće“* (Ps 81,13). Ako ljudi ne slušaju Boga, Božja srdžba i kazna može se pokazati u tome da Bog ljude prepusti samima sebi. Jer Bog ostavlja ljudima slobodu, premda to sa sobom donosi neizrecivo trpljenje, čak i za nedužne. U ovome smislu govori i Pavao o „gnjevu Božjem“ (Rim 1,18). Ako ljudi ne prihvate Boga i Njegove upute, on ih prepusta negativnim posljedicama njihovih opakih čina. *„Zato ih je Bog po pohotama njihovih srdaca predao nečistoći“* (Rim 1,24). *„Stoga ih je Bog predao sramotnim strastima“* (Rim 1,26). *„I kako nisu smatrali vrijednim držati se spoznaje Boga, predade ih Bog nevaljanu umu te čine što ne dolikuje“* (Rim 1,28). Negativne posljedice bezboštva Pismo naziva i gnjev ili kazna Božja.

90,2).

Bog ispunja nebo i zemlju: „*Jahve, Gospode naš, divno je ime tvoje po svoj zemlji, veličanstvom nebo natkriljuješ*“ (Ps 8,2).

Bog nadilazi i nadvisuje svu stvarnost svijeta: veći je, silniji, tajanstveniji od svake vidljive stvarnosti. Božja uzvišenost i slava pokazuju Njegovo suvereno gospodstvo, njegovu moć i veličanstvo, njegov sjaj i njegovu ljepotu. Bog nadilazi sve mogućnosti naše predodžbe, našega jezika i spoznaje. Ovo se naziva Božja transcendentnost.

Na drugoj pak strani Bog nam je u svim stvarima blizu: U stvorenju, u prirodi, u životinjama, u ljudima, ali i u nama samima. Možemo ga susresti u svemu. Prije svega susrećemo ga u drugim ljudima. On sve prožima, obuhvaća i svime upravlja. „*U njemu živimo, mičemo se i jesmo*“ (Dj 17,28). Ovo se naziva Božja imanentnost.

Oca

Prvi izričaj u Vjerovanju o ovome vječnom, milosrdnom, svetom, veličanstvenom i uzvišenom Bogu glasi Bog je Otac. To je čisto evanđelje! Bog, najviša institucija, najveća moć o kojoj se naposljetku jedino radi, jest Otac.

Iskustva oca

Ali ipak ne mogu svi ovu radost spontano spoznati. Jer zamisliti si Boga kao oca (ili majku) nije za sve ljude odmah radosna vijest. Jer kod riječi *otac* mogu se javiti sjećanja, osjećaji i misli na našega vlastitog oca, pozitivne i negativne. Za sve ljude su iskustva oca i majke obilježavajuća za sliku o Bogu.

Ako sam imao povjerenja u svoga oca, onda mi slika o Bogu kao ocu omogućuje povjerenje. Ako sam pred svojim ocem imao strah, onda se sa slikom oca u meni javlja i strah. To pokazuje: Moramo se pitati koje psihološke preduvjete donosimo sa sobom, koja iskustva oca odnosno roditelja kod nas lebde kad govorimo o Bogu kao *Ocu*.

K tomu dolazi da se u nekim prikazima povijesti umjetnosti Boga Oca često prikazuje kao muškarca s bijelom bradom. Kod takvih prikaza radi se ipak o simbolu koji se odnosi na Božju vječnosti i bezvremenitost. Bradom i starošću htjelo se u kasnoj gotici i vrijeme baroka prikazati Božju neizmjernost. Jer muškarac s bijelom bradom bio je u srednjemu vijeku neobičan, budući da je većina ljudi na temelju nižih očekivanja života umirala prije nego im je kosa mogla

postati potpuno bijela.

Jedan izričaj o odnosu

Biblijski izričaji o Božjemu *očinstvu* naglašuju moć i snagu, autoritet i zaštitu, brigu i nježnost. Izričaj da je Bog *Otac* prije svega je izričaj o odnosu.

Prvo polazište za to pokazuje već objava Boga kod gorućega grma. Ondje se Bog Mojsiju predstavlja kao „*Ja sam koji jesam*“ (Izl 3,14) i kao „*Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljevi*“. To pokazuje: Bog je blizak Bog. On je Bog koji je tu i promatra. Zanima se za život ljudi, za moj život. Kad se predstavlja kao „*Bog Abrahamov, Izakov i Jakovljevi*“, predstavlja se kao Bog koji je ušao u odnos s ljudima, koji je čovjeka tražio i još uvijek ga traži. Kad Bog navodi Svoje ime, tada istodobno govori: „Čovječe, smiješ mi se obratiti!“

174 puta naziva Isus Boga u Evanđeljima *Otac*. Kad se Isus izravno obraća Bogu, najčešće rabi riječ kojom se ranije nikada ni jedan čovjek nije usudio obratiti Bogu. Isus moli svojom izvornom riječju povjerenja, s jednom od prve dvije riječi koje čovjek nauči govoriti kad postane svjestan ljubeće prisutnosti majke i oca: *Abba*, Oče, dragi Oče. *Abba* je familijarni, prisani i nježan oblik od milja maloga djeteta.

Bogu se obratiti familijarnim obraćanjem *Abba* za Židove je bilo nečuveno, jer Bog je transcendentan, uzvišen iznad svega i toliko svet da se ne smije izgovoriti ni njegovo ime. Kad Isus Boga naziva *Abba*, onda on time ne misli na dragoga Boga, nego Isusovo nazivanje Oca izražava Božje božanstvo, jer u patrijarhalnoj velikoj obitelji Palestine otac je uvijek bio i Gospodar.

Bog-*Otac* nije muškarac i Bog nije žena.¹³ Bog je osoba koju se opisuje simbolom oca kao i majke. Papa Ivan Pavao I. je rekao: „Bog

¹³ Usp. u vezi s time KKC 370: „Bog nije nikako na sliku čovječju: nije ni muško ni žensko. Bog je čisti duh, u kojem stoga nema razlike spolova. Ali „savršenstvo“ muškog i ženskog odražavaju nešto od beskonačnoga Božjeg savršenstva, tj. nešto majčinskoga ili očinskoga i supružničkoga.“

je Otac, ali još više majka.¹⁴ Isus nam pokazuje nebeskoga Oca kao Boga koji ljubi na očinski i majčinski način, čije srce hoće svima činiti dobro.

Ovaj Abba-Bog nije samo Njegov Otac, nego i *naš* Otac. Isus želi svima nama dati dijela na Njegovu odnosu prema Ocu, da bismo i mi mogli Bogu *govoriti* "Abba-Oče!" (Rim 8,15; Gal 4,6). Tako Isus uči svoje učenike moliti: „*Kad molite, govorite: 'Oče...'*“ (Lk 11,1-2). Time nas Isus poziva da Boga upoznamo kao najuzvišenijega i najboljega Oca, da mu se divimo, da ga štujemo, ljubimo i s njim živimo.

Veliki dar

Riječ *Otac* odnosi se s jedne strane na sve ljude kao Božja stvorenja, neovisno o tome kojemu svjetonazoru ili religiji pripadali. Po ovome Bogu Stvoritelju pripadaju svi ljudi u veliku obitelj čovječanstva.

U smislu Vjerovanja dobiva riječ *Otac* jednu novu, dublju dimenziju. Ivan piše: „*Gledajte koliko nam je ljubav darovao Otac: djeca se Božja zovemo, i jesmo*“ (1 Iv 3,1). Kako se postaje Očevim djetetom? Pavao piše: „*Vi primiste Duha posinstva u kojem kličemo: 'Abba! Oče!' Sam Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja*“ (Rim 8,15-16). Po Duhu Svetom postajemo u Sinu Isusu Kristu *djeca Božja*.

Time se govori nešto nevjerojatno: Usred nebrojenih ljudi na nezamislivo prostranoj Zemlji koja je neznatno zrnce prašine u svemiru, ja sam za Boga sin/kći, Njegovo dijete za koje se On brine kao otac i majka, s kojim trpi kad dođem do svojih granica, i koje On prihvaća kad padnem. Ja sam Njegovo dijete, od čijega se života On

¹⁴ Isus nas uči Bogu se obraćati s Oče, ne s Majko. Možda je ovo povezano s time da očinstvo i majčinstvo imaju različito simbolično značenje, pa i u odnosu na Božju sliku. Božanstva majke dolaze tendenciozno s panteističkom slikom o Bogu, u kojoj se božanstvo štuje u zemaljskim elementima. Božanstva oca dolaze tendenciozno s monoteističkom slikom o Bogu, dakle s Bogom koji stoji nasuprot majčinskoga svijeta i zemlje. Stoga se Bogu ne obraćamo s majko, ali možemo reći da nas ljubi kao majka: „*Kao što mati tješi sina, tako ću i ja vas utješiti*“ (Iz 66,13).

puno nada, s čijim strahovima i povrjedama zajedno trpi kao otac za svojim djetetom. Mogu li to vjerovati? Mogu li reći: *Vjerujem u Boga, Oca?*

U vezi s time pripovijest: Plesač na užetu izvodi u jednome gradu na vrtoglavoj visini svoje umjetnine. Na kraju dolazi glavna atrakcija: Gura tačke preko užeta koje se njiše. Svima zastaje dah. Zatim, stigavši dobro – buran pljesak i mnoštvo počinje dovikivati: Dodatak, dodatak! Tada on upita jednoga od gledatelja koji više posebno glasno: „Vjeruješ li da ću uspjeti još jednom?“ „Naravno da ćeš uspjeti!“ Nato će plesač na užetu: „Onda dođi gore i sjedni u tačke, i ja ću te pregurati preko!“ Ovaj odjednom utihne: Tako on nije mislio.

Kratko iza toga javi se jedan dječak: „Ja dolazim!“ I već se penje gore i sjeda u tačke. Svi su tihi da se može čuti miš i gledaju začarano i bojažljivo prema gore. Korak po korak – s velikim oprezom – gura plesač na užetu tačke s dječakom preko konopca. Na kraju stigavši – olakšanje i buran pljesak. Mladić se opet spušta dolje. Stigavši dolje pita ga jedan od gledatelja: „Nisi se bojao?“ „Ne, a i zbog čega, taj gore je moj otac!“

Svemogućega

Prema anketama najveća zapreka za mnoge ljude da bi mogli vjerovati u Boga jest nevolja i trpljenje svijeta. Mnogi neriješeni Zašto u osobnome životu i u svijetu čine vjeru nesigurnom i potresaju. Često se govori: Ili Bog nije dobar ili nije svemoguć, inače ne bi pripustio ovo strašno trpljenje u svijetu. Slijedimo pitanje kako treba razumjeti Božju svemoć.

U vezi s pojmom „svemoguć“

Prema židovsko-biblijskome razmišljanju apstraktno je strano. Stoga Božju svemoć ne treba shvaćati kao apstraktan princip. Bog se pokazuje kao *Bog vojskâ*, kao *Svemogući*, jer moćno zahvaća u povijest ljudi, ravna sudbinama ljudi, i jer je stvorio svijet.

Izrael je svoga moćnog Boga Spasitelja označio s *Jahve Sabaot – Bog vojskâ*. Židovi iz dijaspe koji govore grčki prevodili su ovo hebrejsko označivanje Boga s *Kyrios Pantokrator – Gospodin Svevladar*. U latinskome Pantokrator se prevodilo pridjevom *omnipotens – svemogući*.

Svemogući znači da Bog poštuje prirodne zakone koje je sam položio u prirodu, premda u takozvanome čudu kao Stvoritelj može i prirodne zakone staviti izvan snage. Svemogući izražava puno više

suverenu nadmoćnost Božju u svakoj situaciji i svoje gospodstvo nad svim vremenima i okolnostima (usp. Iz 45,20-25).

Tri sljedeća vidika će ovo još pojasniti.

1. Poštovanje slobode

Bog kao *Otac* traži odnos ljubavi prema ljudima. Prava ljubav pak pretpostavlja slobodu. Ovu slobodu dao je Bog čovjeku kao dragocjeno dobro i u svemu ju potpuno poštuje. Tako je čovjeku dao slobodu da prihvati ili ne prihvati Njegovu volju. U ovoj čovjeku darovanoj slobodi Bog čini Sebe ovisnim o čovjeku. Samoga Sebe ograničuje u svojoj svemoći. Nevjerojatan Božji korak!

Bog hoće posvuda, gdje god to može, darovati spasenje i ljubav. Stoga nas Isus uči moliti: „*Dođi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji* (Mt 6,10). Nebeski Otac želi da stanja neba siđu na zemlju i svi iskuse ovu ljubav. Ali budući da se to ne događa automatski, trebamo mi ljudi moliti da se po mogućnosti svi otvore Njegovoj volji.

Jer jako puno toga što se događa u svijetu nije volja Božja! Nebeski Otac neće rat, ni nepravdu, ni ugnjetavanje, ni zlouporabu ljudi. Neće slamanje tolikih odnosa s mnogim duševnim ranama i bolima. Neće nevolju, ni glad...

Ali Bog poštuje čovjekovu slobodu i onda kad čovjekovo ponašanje donosi trpljenje njemu samomu i mnogim nedužnima. Budući da nitko ne živi sam za sebe i sve naše odluke imaju posljedice, kroz naraštaje djeluju spasenje i nesreća, blagoslov i prokletstvo.

2. Svemoć kao moć spasenja

Bog postavlja Svoju svemoć da bi izdjelovao spasenje i blagoslov. To se pokazuje u čitavome događaju otkupljenja: Bog je u Svojoj svemoći mogao izdjelovati čudo Svoga učovječenja u Isusu iz Nazareta. Tako se u Svome Sinu Isusu solidarno povezao sa svim ljudima. Postao je svima brat.

Bog čovječanstvu dariva Svoga Sina da po Njemu svima donese

svoje spasenje i svoju ljubav. Što čovječanstvo čini s Njegovim Sinom? Ono apsolutno najgore: pribijaju ga na križ i ubijaju. Ovo najgore okreće sada Bog u svojoj svemoći spasenja u najveći događaj spasenja za čovječanstvo.

Božja svemoć pokazuje se u uskrsnuću Njegova Sina, gdje se Božja moć ljubavi pokazala jačom od smrti. U tome je Isus Krist „*obeskrijepio smrt i učinio da zasja život i neraspadljivost...*“ (2 Tim 1,10). I: „*Svojom smrću on je uništio našu smrt i svojim uskrsnućem darovao nam život*“ (Vazmeno Predslovlje I).

Božja svemoć će se zatim potpuno objaviti na sudu. Na kraju će Bog pobijediti i uništiti svako zlo, te konačno i zauvijek uspostaviti gospodstvo ljubavi.

Božja svemoć je snaga Njegove ljubavi. Njegova ljubav prema nama ne može više biti razorene nikojom silom, ni jednim čovjekom i ni jednim događajem, kao što svjedoči Pavao: „*Uvjeren sam doista: ni smrt ni život, ni anđeli ni vlasti, ni sadašnjost ni budućnost, ni sile, ni dubina ni visina, ni ikoji drugi stvor neće nas moći rastaviti od ljubavi Božje u Kristu Isusu Gospodinu našem*“ (Rim 8,38-39).

3. Vjeran svojim obećanjima

Dietrich Bonhoeffer piše: „Bog ne ispunjava sve naše želje, ali ispunjava sva svoja obećanja.“ To jasno pokazuju ona tri mjesta u Bibliji, gdje se govori da Bogu ništa nije nemoguće.

Kao prvo čujemo o tome kada se Abrahamova žena Sara o Božjemu obećanju da će u svojoj poznoj dobi još roditi baštinika, nevjerujući smije: „*Onda Jahve upita Abrahama: 'A zašto se Sara smijala i govorila: Kako ću rod roditi ja starica?' Zar je Jahvi išta nemoguće? Navratit ću se k tebi kad isteče vrijeme trudnoće: Sara će imati sina*“ (Post 18.13-14). I tako se dogodilo.

I kad se Mariji navješta da će roditi Spasitelja svijeta, čujemo da Bogu ništa nije nemoguće: *Anđeo joj odgovori: „Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će to čedo i biti sveto, Sin Božji. A evo tvoje rođakinje Elizabete: i ona u starosti svojoj začne sina. I njoj, nerotkinjom prozvanoj, ovo je već šesti mjesec. Ta Bogu*

ništa nije nemoguće!” (Lk 1,35-37)

Kad Isus, na kraju susreta s bogatim mladićem govori o bogatstvu koje vezuje, učenici zaprepašteni pitaju: *„Tko se onda može spasiti? Isus ih pogleda i kaže im: Čovjeku je to nemoguće, ali ne i Bogu; ta Bogu je sve moguće“ (Mk 10,26-27).*

U Zašto moći Božje ljubavi vjerovati

Nadovezujući se na spočetka spomenuto uspoređivanje: Bog ili nije dobar ili nije svemoguć, inače ne bi mogao pripustiti ovo strašno trpljenje u svijetu – ne postoji nikakav teoretski odgovor za glavu, za razum, nego nam Bog hoće odgovoriti želeći nam dati iskustvo moći njegove ljubavi na konkretnome putu. Poziva nas: Otvori se u svome Zašto Bogu, povjeri Mu svoju situaciju, učini ono što On kaže i mogla Ga da zahvati. Tada ćeš moći iskusiti Njegovu ljubav i Njegovo djelovanje.

Kod pitanja o trpljenju postoje mnoga otvorena pitanja koja moramo ostaviti stajati. Mi se smijemo pouzdati da nam Bog hoće dati utjehu i snagu. Pavao piše: *„Znamo da Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube“ (Rim 8,28).* Jer Bog u svojoj ljubavi može u svakoj situaciji snažno djelovati. Njegova se pomoć može pokazati ne samo u opipljivim čudima, nego isto tako u tome da on dariva utjehu, snagu i mir.

Augustin govori: *„Bog te možda neće uslišiti prema tvojoj volji, ali će te uslišiti za tvoje spasenje.“* Ovo spasenje ne obuhvaća samo zemaljsko vrijeme, nego bitno i vječnost gdje će Bog stvoriti sveobuhvatnu pravednost.

Stvoritelja neba i zemlje

Svaki čovjek si u svome životu postavlja pitanja, kao: Odakle dolazim? Kamo idem? Što je izvor, smisao i cilj moga života? Prvi odgovora daje vjera u stvaranje.

Kršćanska vjera ispovijeda se prema Bogu kao *Stvoritelju neba i zemlje*. U Velikome Vjerovanju molimo: *Vjerujem u jednoga Boga, Oca Svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga.*

Za Izrael u središtu nije stajala vjera u stvaranje, nego iskustvo izabranja da su Božji narod. Vjera u Boga Stvoritelja izvodi se iz vjere u Boga koji djeluje u povijesti i njome ravna. Budući da Bog ima povijest u Svojim rukama, morao je dati početak povijesti i isto tako izdjelovati njezino ispunjenje.

Stvaranje je prvo univerzalno svjedočanstvo Božje svemoći. U stvaranju izlazi Bog iz svoga unutarbožanskoga života. On se odlučio sve pozvati u život. Ovo se izlaženje događa po Njegovu Sinu koji je u Proslovu Ivanova Evanđelja označen kao Riječ (Logos): *„U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog. Sve postade po njoj i bez nje ne postade ništa“* (Iv 1,1-3). Pavao piše: *„U njemu*

(Isusu Kristu) je sve stvoreno na nebesima i na zemlji, vidljivo i nevidljivo, bilo Prijestolja, bilo Gospodstva, bilo Vrhovništva, bilo Vlasti – sve je po njemu i za njega stvoreno“ (Kol 1,16).

Stvaranje iz ništavila

Izvjeshće o stvaranju na prvim stranicama Biblije opisuje stvaranje prema tadašnjoj slici svijeta. Započinje riječima: „U početku stvori Bog nebo i zemlju“ (Post 1,1). *Nebo i zemlju* izraz je za sve što postoji i označuje čitavo stvorenje. U našem ljudskom osjećanju zemljom označujemo zemaljsku, prolaznu, smrtnu stvarnost. S *neбом* povezujemo često nepromjenjivu vječnu stvarnost. Ali ovdje je *nebo i zemlja* sva od Boga stvorena stvarnost.

Gotovo u svim religijama poznajemo mitove o stvaranju u kojima se pripovijeda kako su bog stvoritelj (ili pak više božanstava) mukotrpnim radom stvarali svijet. I okolni svijet (okolina) Izraela poznao je takve mitove o stvaranju. Ali iskustvo Izraelaca s njihovim Bogom Jahvom bilo je toliko duboko, da su Ga poznavali kao onoga koji je neusporedivom suverenosti i bez muke stvorio čitav svijet. On je svijet svojom riječju iz ništavila dozvao u život: „Gospodnjom su riječju nebesa sazdana i dahom usta njegovih sva vojska njihova ... Zemlja sva neka pred Gospodinom strepi, neka ga se boje svi stanovnici svijeta. Jer on reče – i sve postade, naredi – i sve se stvori“ (Ps 33,6.8-9). I: „Bože otaca naših i Gospode milosrđa ti koji si riječju svojom stvorio svemir“ (mudr 9,1).

„U početku stvori Bog ... “ (Post 1,1). Za nas stvorenja ovo je vremenski početak. Jednom sam počeo živjeti. Jednom je počeo svemir, možda prije 15 milijardi godina. Ali Božji se stvarateljski čin za Boga ne događa u vremenu, nego On stvara vrijeme. Slobodnom, suverenom odlukom Bog svojom riječju postavlja apsolutni početak povijesti. Ovdje rabljena hebrejska riječ *bara* – stvori rabi se isključivo za Božji stvarateljski čin. Samo Bog može pozvati u bivanje. Mi vjerujemo u „Boga koji oživljuje mrtve i zove da bude ono što nije“ (Rim 4,17).

Danas se divimo svemu što mi ljudi možemo postići tehnikom.

Gradimo zrakoplove, jednim klikom miša možemo sliku s glazbom u nekoliko sekundi zrakom poslati u Aziju, ... i još puno toga! Pa ipak: sve što ljudi mogu načiniti, samo su promjene. I najveća tehnički čudesna djela samo su sastavljena iz već postojećega. Nitko od nas ne može čak ni nešto najsitnije iz ništavila dozvati u postojanje i stvoriti.

I izvanbiblijski mitovi o stvaranju polaze odatle da je jedno biće nalik Bogu iz već postojećega oblikovalo ovaj svijet. Stvaranje iz ništavila, apsolutno suvereno djelo stvaranja kako o njemu svjedoči Biblija, religiozno povijesno je jedinstveno.¹⁵

Bog kao Stvoritelj znači da čitav svijet, svemir, sunce, mjesec, zvijezde, vjetrovi, more ..., sve što postoji, nemaju božanski karakter. Time vjera u Stvoritelja na stanovit način svijet „lišava božanstva“. Tako se u stvorenjima sunca, mjeseca, zvijezda, cvijeća, izvora i td. ne kriju kojekakva božanska bića s mitskim i magičnim silama, nego ono što je Stvoritelj u njih položio.

Vjera u Stvoritelja govori nadalje: Bog i stvorenje su jedno od drugoga odvojeni. Bog je nasuprotnik stvorenja. On nije dio stvorenoga. Dok mi dolazimo i odlazimo, dok sve u svijetu nastaje i prolazi, On je onaj koji jest, koji je tu neovisno o vremenu i prostoru. On je tajanstveno počelo iz kojega sve dolazi. Bog je vječan, dok stvorenje ima početak, a imat će i kraj.¹⁶

¹⁵ Vjera u Boga Stvoritelja razlikuje kršćansku vjeru od drugih filozofskih i religioznih svjetonazora, tako primjerice od emanističke (od latinskoga emanatio – proistjecanje) predodžbe koja svijet vidi kao „izlijevanje“ Boga, takoreći kao dio njega manje vrijednosti. Panteizam (od starogrčkoga pan – sve, kao i theos – Bog) vidi sve kao Boga. Sve je dio Boga. Ove dvije predodžbe zastupane su danas i u ezoterijskoj literaturi. Takvi pobožanstvenjeni načini gledanja čovjeka zastupani su u ranome kršćanstvu i u različitim učenjima o gnozi. Na prvi pogled izgleda to laskavo, ali u stvarnosti je obratno. Kad bi stvorenja bila „izlijevanje“ Božjega bića ili dio njega, tada ne bi bila samostalna. Ne bi imala svoje vlastito biće, ni svoj identitet. Upravo jer smo od Boga stvoreni kao samostojni nasuprotnici, možemo uistinu biti mi sami. Kao samostojne osobe imamo samostojno, od Boga darovano dostojanstvo.

¹⁶ Ovdje dodirujemo pitanje koje ne postavljaju samo djeca: A tko je stvorio Boga?

Bog stvaranje uzdržava i njime ravna: *Creatio continua*

„U početku stvori Bog nebo i zemlju“ (Post 1,1) – danas prepoznajemo: stvaranje je još uvijek u tijeku, ono je dinamično, ono je na putu. Napredovanjem naše tehnike i povećanjem preciznosti mjernih instrumenata otkrivamo vrtoglavu veličinu svemira s tisućama galaksija, koje se još uvijek šire. Svemir se već više od 15 milijardi godina širi, tako govore znanstvenici.

I, kako nam govore atomski fizičari, čini se da se na najmanjemu području od tisućitoga dijela milimetra u organskim stanicama i jezgrama stanica, unutar atomskoga svijeta ponavljaju iste strukture koje nalazimo u svemiru: elektroni kruže svojim tokom oko jezgre atoma.

Stvaranje nije nešto što je Bog stvorio jednom, i to sada nosi samo sebe, nego ono **jest** jer ga Bog drži na životu i ne dopušta da se vrati natrag u ništavilo. Tako u Poslanici Hebrejima čitamo: Isus Krist „sve nosi snagom riječi svoje“ (Heb 1,3). A u Poslanici Kološanima: Sve stvaranje „stoji u njemu“ (usp. Kol 1,15-17). Stvaranje trajno ovisi o svome Stvoritelju i On ga održava na životu.

Sveti Augustin govori u vezi s ovime o neprestanome djelovanju stvaranja. Time hoće reći: Bog održava svoje stvaranje. On ga čuva, razvija i vodi kontinuirano dalje. Bog vodi svoje djelo k cilju. Ovo neprestano stvarateljsko djelovanje nazivamo *creatio continua*. Ali time je također jasno: Bog ne gubi svoje zanimanje za svoje stvaranje, svijet i čovjeka. On ljubi ono što je stvorio i hoće sve privesti k dovršenju.

Stvaranje i evolucija

Obje pripovijesti o stvaranju ne žele posredovati nikakvu znanstvenu egzaktnost. Napisana su gledano očima vjernika. Prva pripovijest Biblije o stvaranju (Post 1,1-2,4a) nastala je u vrijeme

Ako je Bog Bog, Stvoritelj nije dio svoga stvaranja. On je vječan, to znači bez početka i kraja. Inače ne bi bio Bog. Budući da smo mi stvoreni u vremenu i prostoru, ovo si ne možemo zamisliti. Ovdje nailazimo na granice.

Babilonskoga sužanjstva (597.-538. prije Krista). Zadivljuju velika prirodoznanstvena saznanja sastavljača jer se stadiji evolucije u cijelosti izvode iz promatranja prirode, i to preko 2.500 godina prije Darwina.¹⁷

Isto su tako već oslovljeni prvi znaci evolucije kad stoji: „*I reče Bog: Neka proklija zemlja zelenilom – travom sjemenitom, stablima plodonosnim, koja, svako prema svojoj vrsti, na zemlji donose plod ... I reče Bog: Neka zemlja izvede živa bića, svako prema svojoj vrsti: stoku, gmizavce i zvjerad svake vrste*“ (Post 1,11.24). Danas najraširenija teorija o nastanku svijeta i svemira jest teorija o prvome prasku. Nevjerojatno zgusnuta materija počela se u ogromnome prasku raspadati, a iz nje se u duljim vremenskim razdobljima malo-pomalo razvilo današnje stanje Zemlje i svemira. Kod teorije o prvome prasku nužno se javlja pita nje: Što je bilo prije prvoga praska?

U nekome od velikih parkova u Londonu ateist držao govor. Napadao je vjeru i navodio neke razloge zbog čega je svijet jednostavno nastao sam od sebe, dakle potpuno slučajno. Tada mu jedan od slušatelja baci u lice prezrelu rajčicu. Razlijučen htio je znati tko je ovaj paradajz bacio. Nato poviče netko iz mnoštva: „Nitko! Rajčica je sama sebe bacila!“

Vjera u Stvoritelja govori da je tu *netko* tko je učinio da može doći do prvoga praska (ukoliko ova teorija stoji) i koji je u taj prvi prasak položio sve zakonitosti i programe da su iz njega mogli nastati svemir i naša Zemlja. Bog je tada inicirao čitav razvoj, pratio ga i – također zahvatio. Možemo reći: Bog je stvari stvorio takvima da su one sposobne surađivati pri njihovu vlastitom razvoju.

Evolucija uvijek pretpostavlja nešto što se mijenja i razvija. Stvaranje pokazuje kako je do nečega došlo, zašto i zbog čega je nešto što se mijenja i razvija. Možemo reći: Pravo shvaćena vjera u stvaranje i pravo shvaćeno učenje o evoluciji jedno drugomu ne

¹⁷ Charles Robert Darwin (1809.-1882.), britanski prirodoznanstvenik, smatra se osnivačem teorije o evoluciji.

stoje na putu. Naprotiv: Kao što su razum (znanost) i vjera različiti putevi promatranja stvarnosti, tako se i vjera u stvaranje i evolucija međusobno dopunjuju i uvjetuju.

Čovjek kao kruna stvaranja

Stvaranje čovjeka šestoga dana je u prvoj pripovijesti o stvaranju vrhunac: „*Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih*“ (Post 1,27). *Stvori Bog* čovjeka znači ponajprije: Bog je čovjeka htio. On dolazi iz Božjega srca. Svaki čovjek je polazeći od Boga dijete ljubavi, dar svijetu. Zato je dobro da postoji.

Na sliku Božju stvori Bog čovjeka. Dječak dolazi iz škole i govori: „Mama, uvijek si mi govorila da je čovjek stvoren od Boga. Ali učitelj u školi govori da mi potječemo od majmuna.“ Nato će mama: „Naše tijelo koje smo primili od roditelja preko mnogo naraštaja moglo se razviti iz životinjskoga carstva. Ali to da smo slika i prilika Božja, našu originalnost, naše Ja, besmrtnu dušu stvorio je Bog posve osobno u činu začeca naših roditelja. Ondje je Bog u nas položio nešto od samoga sebe.“

Prvo izvješće o stvaranju govori samo kod čovjeka o sličnosti s Bogom. Čovjek je tako kao slika i prilika Božja nešto što ni jedno drugo stvorenje nema: On je osoba i sposoban za osobni odnos s Bogom. Čovjek ima unutarnji život. On može razmišljati, pjevati, umjetnički se dokazivati ... Samo čovjek može donositi svjesne odluke. On ima slobodu sam određivati o svome životu i odabirati. Životinja to ne može.

Čovjek je *kao slika i prilika Božja*, kao i Trojedini Bog, to znači biće odnosa. Pozvan je živjeti u odnosu s Bogom, sa samim sobom, s ljudima i sa svijetom oko sebe. Kao slika i prilika Božja čovjek je tek u priznanju Boga i u zajedništvu s njim stvarno ljudski čovjek.

„*Jer Bog je stvorio čovjeka za neraspadljivost i učinio ga na sliku svoje besmrtnosti*“ (Mudr 2,23). Tako u svakome čovjeku prosijava nešto od Božje slave. Drugim riječima: Bog u svakome čovjeku hoće na jedinstven način izraziti i dati da zasja nešto od Njegove vlastite

božanske ljepote, ljubavi, milosrđa, slave ... i to kroz svu vječnost.

U čitavome stvorenju čovjeku se pridaje jedinstveno dostojanstvo: „*Ti ga učini malo manjim od Boga, slavom i čašću njega okruni*“ (Ps 8,6). Svejedno koliko je jedna osoba mlada, stara, nadarena ili prikraćena: ona je polazeći od Boga okrunjena slavom i čašću! Stoga je život svakoga čovjeka svet i nedodirljiv. „*Tko prolije krv čovjekovu, njegovu će krv čovjek proliti! Jer na sliku Božju stvoren je čovjek*“ (Post 9,6).

Poredak i zadaće u vidljivu i nevidljivu svijetu

Bog je sve stvorio. Veliko Vjerovanje dopunjuje *sve vidljivo i nevidljivo*. Postoji vidljivi svijet kao materija, biljke, životinje i ljudi. A postoji i nevidljivi svijet. Ovamo spadaju duhovna bića, zvana i anđeli.

Bog je svim stvarima u vidljivome i nevidljivom stvorenju dao poredak i određenu zadaću: materiji, biljkama, životinjama, ljudima i duhovima nevidljivoga svijeta. To nazivamo poredak stvaranja. Bog, dajući svim stvorenjima zakone, snagu i sposobnosti, čini ih sudionicima u stvaranju. U zajedničkoj igri različitih snaga, darova i službi život stvorenja razvija se na blagoslov.

Ovdje je sada Bog razumom obdarenim stvorenjima, anđelima i ljudima, dao slobodu da namijenjenu im ulogu određenim zadacima i službama prihvate ili odbiju. Ova sloboda je, tako nas uči Ivanovo Otkrivenje, od jednoga dijela anđela zlouporabljena, tako da su se oni odlučili protiv namijenjene im uloge u planu stvaranja.

Neki anđeli, među njima najmoćniji anđeo Lucifer (što znači svjetlonoša), pobunili su se protiv Boga. Suprotstavili su se Bogu i njegovu planu, što je dovelo do pada anđela s kobnim posljedicama: Od anđela (dobrih duhova) postali su đavli (zli duhovi). Dok dobri duhovi proslavljaju Boga i služe njegovu poretku spasenja, zli duhovi se bore protiv Boga i njegova poretka spasenja.

U trećemu poglavlju u Bibliji čitamo o tome da su pod utjecajem zmije, što znači đavla, ljudi zavedeni i postali neposlušni prema Bogu. Tako su odstupili od njima primjerena plana stvaranja, zbog

čega je u svijet ušlo zlo. Ovim probojem grijeha zajednička igra u stvaranju je razorena, što se pokazuje u prirodnim katastrofama, bolesti, trpljenju i smrti kao posljednjoj tragičnoj posljedici.

Pa ipak u stvorenju prosijava nešto od Boga: „*Jer prema veličini i ljepoti stvorova možemo, po sličnosti, razmišljati o njihovom Tvorcu*“ (Mudr 13,5). Kod rođenja svoga djeteta dive se mnogi roditelji daru novoga života. Doživljavaju ga kao čudo, jer osim njihova susreta u ljubavi oni za njegovo nastajanje nisu pridonijeli ništa. A sada drže u naručju dijete i vide: Sve je tu! Sve funkcionira! Tu oni naslućuju nešto od velike tajne života.

Tako je u mnogočemu što u stvorenju (svemiru, biljkama, životinjama, ljudima ...) vidimo, skrivena Božja objava: *Nebesa slavu Božju kazuju, naviješta svod nebeski djelo ruku njegovih. Dan danu to objavljuje, a noć noći glas predaje. Nije to riječ, a ni govor nije, nije ni glas što se može čuti, al' po svoj zemlji razliježe se jeka, riječi sve do na kraj svijeta sežu*“ (Ps 19,2-5). Kao što umjetnina upućuje na umjetnika, tako čitavo stvorenje upućuje na Boga.

Čovjekov poziv

Čovjek je jedino biće vidljivoga svijeta koje može svjesno spoznati Boga. Samo on može Boga svjesno čuti i odgovoriti mu. Stvoren je kao Božji partner i povjereni su mu posebni zadatci.

Bog tako čovjeku daje zadaću: „*Plodite se i množite ...*“ (Post 1,28). Čovjek je pozvan da zajedno s Bogom bude sustvaratelj. Tako nastaje novost koja u svijet ulazi s novim ljudskim djetetom pri čemu su roditelji s jedne strane potpuno uzrok. U svome predanju u ljubavi daruju roditelji svomu djetetu život. Istodobno stvara Bog ono što samo on može: novu osobu kao svoju sliku i priliku, besmrtnu u njezinoj duši, jedinstvenu u njezinu pozivu pred Bogom i prema Bogu.

Nadalje govori Bog: „*... i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji*“ (Post 1,28). Bog čovjeku povjerava stvorenje. Ovu zadaću čovjek ne smije vršiti odvojeno od svoga Stvoritelja,

nego u suradnji s njim. Čovjek treba stvorenje čuvati i gajiti u Božjemu duhu. *Vladati* upućuje na stvarateljsku snagu, na nečuvano povjerenje, ali i na odgovornost koju je Bog dao čovjeku.

„Svijet je stvoren radi slave Božje“ (KKC 294). Kao jedino stvorenje može čovjek svjesno priznavati Boga svojim Stvoriteljem, iskazivati mu slavu i čast. U tome se pokazuje čovjekov poziv. Pavao piše: Stvoreni smo „*da budemo na hvalu Slave njegov*“ (Ef 1,12a). Naš se najnutarniji poziv sastoji dakle u tome da Bogu iskazujemo čast, da ga slavimo i da mu se klanjamo. Na to upućuje i Ignacije Loyolski (1491.-1556.): „Čovjek je stvoren da Gospodina Boga svoga hvali, da ga štuje, da mu služi i da tako spasi svoju dušu“ (DV, 23).

Čovjek je kao slika i prilika Božja pozvan da čitavomu stvorenju posudi glas u pohvalu stvorenja: „*Sva **djela Gospodnja**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Anđeli Gospodnji**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Nebes**a, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Sve vode** nad nebesima, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Sve sile** Gospodnje, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Sunce** i **mjeseče**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Zvijezde nebeske**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka!*

*Sve **kiše** i **rose**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Svi vjetrovi**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Ognju** i **žare**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Studeni** i **vrućino**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Rose** i **mrazovi**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Lede** i **studeni**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Tuče** i **snijezi**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Noći** i **dani**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Svjetlo** i **tmino**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Munje** i **oblaci**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Zemlja** neka blagoslivlje Gospoda: neka ga hvali i uzvisuje dovijeka!*

Bregovi i brežuljci, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! Sve **raslinstvo** na zemlji, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Izvori**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Mora i rijeke**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Kitovi i sve što se miče u vodama**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! **Ptice nebeske**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! Sve divlje i pitome **životinje**, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka!

Sinovi ljudski, blagoslivljajte Gospoda: hvalite i uzvisujte ga dovijeka! (Dan 3.57-82).

Drugi dio:

I u Isusa Krista

Na temelju povijesnih detalja iz Evanđeljâ i na temelju daljnjih izvanbiblijskih izvješća onoga vremena dade se zemaljski život Isusa iz Nazareta sažeti na sljedeći način: Isus je jednostavni Židov, rođen otprilike četvrte godine prije Krista. Smatra se sinom građevinskoga obrtnika Josipa, čija je žena Marija. Živi do otprilike 28. godine poslije Krista u malome mjestu Nazaretu u Galileji.

Zatim napušta svoj zavičaj, odlazi na Jordan i daje se od Ivana Krstitelja na Jordanu krstiti. Zatim započinje kao putujući propovjednik navještati poruku o Božjemu kraljevstvu i u svojim se ozdravljenjima i egzorcizmima objavljivati. Pridružuju mu se ljudi, posebno oni iz nižih slojeva. Iz kruga svojih učenika izabire Dvanaesticu (apostola) koji trebaju predstavljati dvanaest izraelskih plemena i nastaviti Njegovo djelo poslije Njegove smrti.

U sukobu s religijskim i državnim vlastima bio je od rimskoga

upravitelja Poncija Pilata kao pobunjenik i veleizdajnik osuđen na smrt na križu i pogubljen. Umire vjerojatno 7. travnja 30. godine poslije Krista oko 15 sati i bude poslije toga pokopan. Tri dana kasnije svjedoče različite osobe da im se Isus ukazivao s biljezima rana i s njima razgovarao.

Ovaj zemaljski pogled na Isusovu osobu govori malo o tajni Njegove osobe. Jer preko Isusa iz Nazareta postalo je očito tko je Bog uistinu. Da, u njemu je sam Bog došao k nama. Stoga je ovaj drugi dio stvarna središnja točka čitavoga Vjerovanja.

Drugi glavni dio Apostolskoga vjerovanja raščlanjuje se u tri poddijela: U prvome dijelu načinjeni su temeljni bitni izričaji o Isusu; prikazan je i njegov pravi identitet. Drugi dio govori o Njegovoj povijesnoj egzistenciji, a treći dio o Njegovoj slavi Uzdignutoga.

U Credu se najprije prikazuje pravi Isusov identitet:

I u Isusa

Ime Isus bilo je vrlo rašireno ime, stoga je kao bliže određenje dodano *iz Nazareta*. U hebrejskome jeziku Isus se naziva Ješuah. Na latinskome se naziva *Jesus*. Isus znači *Jahve je spasenje* ili *Bog spašava*. To se pokazuje i u anđelovu navještenju Mariji s nalogom davanja imena: „*Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenuti ime Isus jer će on spasiti narod svoj od grijeha njegovih*“ (Mt 1,21).

Krista

Krist je grčki prijevod hebrejske riječi *Mesias*, što znači *Pomazanik*. Time se upućuje na pomazanje uljem, čime su u narodu Izraelu postavljani, ovlašćivani i opunomoćivani kraljevi, svećenici i proroci.

Mesija je veliki naslov nade Izraela. Jer Izrael je stoljećima čekao *Mesiju* kao izabranoga Božjeg Pomazanika: ovaj *Mesija* će njihovu zemlju osloboditi rimske tuđinske vlasti i ponovno uspostaviti

izraelsko kraljevstvo. Ipak ovo očekivanje ne ispunjava Isus Krist, nego On sebe shvaća više kao Mesiju za siromahe (usp. Iz 61,1-2; Lk 4,16-21). On svima naviješta radosnu vijest o Božjemu kraljevstvu, koje objavljuje svojim djelovanjem. Isus sebe ne shvaća samo kao Mesiju židovskoga naroda, nego čitavoga svijeta.

Kad govorimo o *Isusu Kristu*, tada to nije dvostruko ime kao Hans Mayer. Jer s *Kristom* prima Isus iz Nazareta oznaku svoga poslanja: Krist obilježava značenje Isusa za nas ljude, naime da je on Mesija, Spasitelj i Otkupitelj čitavoga svijeta, što su kod Isusova rođenja navijestili i anđeli: „*Ne bojte se! Evo javljam vam blagovijest, veliku radost za sav narod! Danas vam se u gradu Davidovu rodio Spasitelj – Krist, Gospodin*“ (Lk 2,10-11).

jedinorođenoga Sina Božjega

Isusom Kristom nazivamo Sina Božjega tek od onoga trenutka kad ulazi u povijest i postaje čovjekom. On je prije učovječenja bio vječni božanski Sin. Ovaj identitet označuje se kao *jedinorođeni Sin Božji*. On je druga božanska osoba Trojstva.¹⁸

Isus Krist je egzistirao i prije stvaranja, to znači da je oduvijek u vječnosti Božjoj živi Sin Božji. Na to upućuje sam Isus kad u razgovoru sa Židovima govori: „*Zaista, zaista, kažem vam: prije negoli Abraham posta, Ja jesam*“ (Iv 8,58). Na kraju svoga života molio je: „*A sada ti, Oče, proslavi mene kod sebe onom slavom koju imadoh kod tebe prije negoli je svijeta bilo*“ (Iv 17,5). Ivan formulira ovu istinu na početku Evanđelja označujući Isusa Krista kao *Riječ* (grčki: Logos): „*U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše u Boga i Riječ bijaše Bog*“ (Iv 1,1). I Pavao svjedoči: „*On (Isus Krist) slika je Boga nevidljivoga, Prvorođenac svakog stvorenja ... On je prije svega ...*“ (Kol 1,15-17).

¹⁸ Učenje o Trojstvu utemeljeno je već u Apostolskome vjerovanju i dalje se razvija u Nicejsko-carigradskome Vjerovanju (381.). Katolička crkva je nauk o Trojstvu formularala na 11. Toledskoj sinodi 675. kao dogmu, a potvrdio ju je Lateranski koncil 1215.

U Velikome vjerovanju ovu se središnju misao o Isusovoj preegzistenciji i božanstvu iznosi iscrpno: *I u jednoga Gospodina Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega, rođenog od Oca prije svih vjekova: Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga, rođena, ne stvorena, istobitna s Ocem.* To pokazuje: Jedinorođeni Sin je bez vremenskoga početka, rođen u vječnome Božjem Sada. On posjeduje isto božanstvo kao i Otac. Stoga je *istobitan s Ocem.*

Kad se naslov *jedinorođeni Sin* odnosi na Isusa iz Nazareta, tada to pokazuje da je po njemu u povijesti moguć jedan potpuno novi pristup k Bogu.

Gospodina našega

Naslov *jedinorođeni Sin* označuje Isusov odnos prema Njegovu Ocu. Naslov *Gospodina našega* izražava odnos Isusa Krista prema nama ljudima i prema čitavome svijetu: Isus je kao Božji jedinorođeni Sin *naš* Gospodin.

Židovi sve do danas ne izgovaraju Božje ime Jahve. Da bi isključili svaki nepromišljeni ili čak zlouporabljivi odnos sa svetim Božjim imenom Jahve, kod čitanja Svetoga pisma (i u bogoslužju) Božje se ime nadomješta hebrejskom riječju *Adonai* – Gospodin. U grčkome se prijevodu hebrejske Biblije u hebrejskome neizrecivo vlastito Božje ime Jahve uvijek prevodi grčkom riječju *Kyrios* – *Gospodin*.

Jedna od najstarijih ispovijesti u Pismima Novoga zavjeta glasi: „*Isus Krist jest Gospodin*“ (Fil 2,11; 1 Kor 12,3). Time se starozavjetni naslov za Boga *Kyrios* – *Gospodin* prenosi na Isusa. Tako je Isus Krist ne samo povijesni lik koji je živio u Palestini prije gotovo 2000 godina. *Kyrios* – *Gospodin* jest jedino On.

U antici je *Kyrios* oznaka časti, koju je zahtijevao rimski car kao vladar. Taj naslov izražava da je car božanske vrste i da vlada nad ljudima i narodima, da jamči život i poredak. Kada je dakle kršćanstvo prihvatilo ovaj naslov za Isusa Krista, ono svjedoči: Nije car nego Isus Krist pravi vladar svijeta i on jamči život, poredak i mir.

Ova ispovijest dovodi kršćane u sukob s kultom cara rimskoga carstva, i mnogi ovu vjernost svojoj ispovijesti plaćaju svojom vlastitom krvlju i umiru kao mučenici. Tu se pokazuje da vjera u *Isusa Krista ... našega Gospodina* nije nikakva lijepa teorija. Ona nastavlja korak predanja u krštenju: „*Sa radošću promatram vaš red i čvrstoću vaše vjere u Krista*“ (Kol 2,5b).

Vjera u našega Gospodina znači smatrati ga neograničenim Gospodarom naše sudbine, potpuno mu pripadati i htjeti pripadati. Pater Raniero Cantalamessa piše: Tko (ovu odluku) izrekne, odlučuje o smislu svoga života. To je kao da kaže: „Ti si *moj* Gospodar, podvrgavam ti se, priznajem te slobodnom voljom kao svoga Spasitelja, svoju Glavu, svoga Učitelja, kao onoga koji ima nada mnom sva prava.“¹⁹

Ovo priznanje kao našega Gospodina pokazuje da je novi život Duha Svetoga u nama djelotvoran, jer: „*Nitko ne može reći: Gospodin Isus!, osim u Duhu Svetom*“ (1 Kor 12,13). Prihvatanjem Isusa Krista kao našega Gospodina mi smo ušli u novi život i imamo udjela na gospodstvu Isusa Krista.

Nakon tumačenja Isusova identiteta svjedoči se njegovu povijesnu egzistenciju. Ona započinje sa:

začet po Duhu Svetom

Što je Bog već dugo nosio u srcu i najavljivao po prorocima, očituje se u događaju koji Luka opisuje ovako: „*U šestome mjesecu (Elizabetine trudnoće s Ivanom Krstiteljem) posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici ... Anđeo uđe k njoj i reče: 'Ne boj se, Marijo! Ta našla si milost u Boga. Evo, začet ćeš i roditi sina i nadjenut ćeš mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega ... Nato će Marija anđelu: 'Kako će to biti kad ja muža ne poznajem?' Anđeo joj odgovori: 'Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti. Zato će to čedo i biti sveto, Sin Božji!'*“ (Lk

¹⁹ Citirano prema: Raniero Cantalamessa, O dođi Stvorče, Duše Svet, **Jelsa ?**).

1,26.28.30-32.34-35).

Začet po Duhu Svetom potvrđuje i Matej: „A rođenje Isusa Krista zbilo se ovako. Njegova majka Marija, zaručena s Josipom, prije nego se sastadoše, nađe se trudna po Duhu Svetom. A Josip, muž njezin, pravedan, ne htjede je izvrgnuti sramoti, nego naumi da je potajnice napusti. Dok je on to snovao, gle, anđeo mu se Gospodnji ukaza u snu i reče: 'Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju. Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga. Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenuti ime Isus jer će on spasiti narod svoj od grijeha njegovih'“ (Mt 1,18-21).

*Začet po Duhu Svetom opisuje Božji proboj u vrijeme, u povijest i u materiju. Duh Sveti čini da Marija začinje *jedinorođenoga Sina Božjega*.*

Kao što je „*Duh Božji lebdio nad vodama*“ (Post 1,2) i izdjelovao početak stvaranja, ovdje je Bog Stvoritelj izabrao jednoga čovjeka da s njime po istom Duhu Svetome načini novi stvoriteljski početak s čovječanstvom. Ipak postoji razlika: Dok je Bog u stvaranju djelovao sam, on ovdje uključuje i čovječanstvo, simbolizirano u stvorenju Mariji. Bog čini Svoj plan spasenja ovisnim o čovjekovu Da.

Bog je u i po Mariji postao čovjekom. U i po Mariji je Isus primio nešto što prije toga nije imao: Čovječstvo. Drugim riječima: Božje učovječenje bez Marije ne bi bilo moguće. Marija bitno spada u Božji plan spasenja, i stoga se s pravom spominje u Vjeronanju.

Ovaj izričaj o djevičanskome začecu ne želi raspravljati o biološkoj činjenici, nego posvjedočiti da Bog u Svojoj moći ima neograničene mogućnosti spasenja. Stvarno čudo učovječenja Boga ne sastoji se u Isusovu djevičanskom začecu, nego u sjedinjenju Isusove božanske naravi s ljudskom. To ne može biti čovjekovo djelo. Božansko i ljudsko sjedinjenje bili bi nužni i onda kad Isusovo začecé ne bi bilo djevičansko, nego bračno.

Crkva je uvjerena u to da Isus nije proizišao iz veze muža i žene, nego da ga je Bog stvorio iz Marije i u Mariji. Ovo nas stavlja pred pitanje: Što vjerujemo Bogu? Vjerujemo li da Stvoritelj može posve

konkretno zahvatiti u materijalni svijet i da to, prema svojim planovima, i čini?²⁰

Crkva je malo-pomalo rasla u spoznaji Marijina značenja. Ona u njoj kao u ogledalu prepoznaje što je ona sama pred Bogom i na što je pozvana. Više u vezi s *Marijom u Božjemu planu spasenja* vidi Dodatak).

rođen od Marije Djevice

U Apostolskome vjerovanju stavlja se jedno nasuprot drugomu što dolazi od Boga: *začet po Duhu Svetome*, što pak dolazi od čovjeka: *rođen od Djevice Marije*. Isus je od Duha Svetoga primio božansku narav, a od Marije ljudsku narav. Jedinstvo božanske i ljudske naravi u osobi Isusa iz Nazareta novo je stvarateljsko djelo Božje. Isus Krist je, kao što je to potvrdio Koncil u Kalcedonu (451.) *pravi Bog i pravi čovjek*.

Zbog čega je Bog u Mariji postao čovjekom? Odgovor u Velikome vjerovanju glasi: *Radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao je s nebesa, začet po Duhu Svetom, rođen od Djevice Marije i postao čovjekom*. Sam Bog dolazi k čovjeku, ne čovjek k Bogu. Pokreće ga Božja vlastita ljubav. On preuzima inicijativu i postaje aktivan. Bog objavljuje veličinu svoje ljubavi tako da Sebe čini apsolutno malenim: Bog postaje čovjekom, bebom!

Božje učovječenje naziva se i inkarnacija, a znači upućenje (od latinskoga *caro*, pût, meso): Bog postaje konačan, vremenit, konkretan, u osobi Isusa Krista. Time je Bog Svojoj neizmjerne ljubavi dao lik konkretne zemaljske egzistencije. Po Duhu Svetome Bog je postao činjenica u povijesti i dio svoga stvorenja: „*I Riječ*

²⁰ Luka započinje svoje Evanđelje sa: „*Kad već mnogi poduzeše sastaviti izvješće o događajima koji se ispuniše među nama – kako nam to predadoše oni koji od početka bijahu očevici i sluge Riječi – pošto sam sve, od početka, pomno ispitao, naumih i ja ... sve po redu napisati ...*“ (Lk 1,1-3). Kod očevidaca će Luka najvjerojatnije pitati i Mariju i dobiti informacije iz prvoga izvora. Luka i Matej, nadahnuti Duhom Svetim, shvatili su značenje djevičanskoga začeca.

tijelom postade i nastani se među nama i vidjesmo slavu njegovu – slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca – pun milosti i istine“ (Iv 1,14).

Divljenje

Austrijski skladatelj Anton Bruckner (1824.-1896.) bio je katedralni orguljaš zaklade Sankt Florian kod Linza. Jednom, u svetoj noći, svirao je orgulje. Nakon Polnoćke kleknuo je pred jaslice. U rano jutro, kad je sakristan ušao u katedralu, nalazi Antona Brucknera udubljena još uvijek u razmatranje božićnoga otajstva. Pita ga: „Maestro, što ste radili čitavu noć?“ A Bruckner odgovara: „Uvijek iznova sam sebi govorio: On je postao čovjekom ..., on je postao čovjekom ... I od divljenja nisam došao do kraja.“

U Isusu Kristu Bog je postao bratom svih ljudi, svih stvorenja. Solidarno ide Isus Krist otada putem svakoga čovjeka. Suosjeća s njim i prati ga. Papa Benedikt XVI. piše: „Čovjek je za Boga tako vrijedan, da je On sam postao čovjekom kako bi mogao supatiti s njime na krajnje stvaran način, u krvi i pûti, kao što čitamo o Isusovoj mucu. Otada je u svakome ljudskom trpljenju prisutan netko tko s čovjekom su-pati; od tada je u svakome trpljenju prisutna *consolatio*, utjeha ljubavi Boga koji dijeli čovjekove patnje“ (Spe salvi 39).

Čudo Božjega utjelovljenja na Zapadu se slavi od godine 336. na dan 25. prosinca. Rimski biskup odredio je 25. prosinca za blagdan rođenja Isusa Krista, jer je car Aurelijan godine 274. uveo 25. prosinca za blagdan Soli invicti (nepobijedeno, nepobjedivo sunce).

Za kršćane je bilo jasno: Sunce nije bog, nego stvoreno od Boga. Stvarna tama nije noć, nego zlo i grijeh, koji razaraju život ljudi. Tu nam je Bog pritekao u pomoć po svome Sinu Isusu Kristu. U njemu se pojavilo pravo Sunce. Tako je iz poganskoga blagdana postao crkveni blagdan, rođenje pravoga nepobjedivog Sunca u Sinu Božjemu koji je postao čovjekom.

Dolazak Božjega kraljevstva

U Isusu Kristu sam je Bog ušao u svoje stvorenje. Sam Stvoritelj postao je čovjekom i tako dijelom Svoga stvorenja. Tako je životom i smrću Njegova Sina polazeći od Boga u Isusu Kristu na jedinstven način premošćen jaz između Boga i svijeta. To se događa u dolasku Božjega kraljevstva.

Apostolsko vjerovanje prelazi u jednome retku od rođenja Isusa Krista na Njegovu muku i smrt na križu. Između toga stoji otprilike 30 godina Isusova skrovitog života. Nakon krštenja u Jordanu započinje Isus javno propovijedati, ozdravljati, opraštati grijeha, pozivati ljude u nasljedovanje i tako polaže temeljni kamen za Crkvu. U svemu tome osjeća se Isus jedno s Bogom, Svojim Ocem, i opremljen božanskim autoritetom.

Središte Isusova navještaja jest dolazak Božjega kraljevskog gospodstva koje On posreduje i tako da ozdravlja mnoge ljude i oslobađa ih iz vlasti Zloga. To dovodi Isusa u različite sukobe s ljudima i grupama u kojima se naposljetku radi o najdubljem sukobu s Božjim Protivnikom đavlom. Kako to treba razumjeti?

Ivan piše: „*Čitav svijet stoji pod vlašću Zloga*“ (1 Iv 5,19). Grijehom je svijet upao pod neku vrstu tuđinske vlasti, jer grijeh i Začetnik grijeha, Božji Protivnik, vladaju i dalje na zemlji. Povijest Isusove kušnje naznačuje ovo gospodstvo Zloga: „*I povede ga đavao na visoko, pokaza mu odjednom sva kraljevstva zemlje i reče mu: 'Tebi ću dati svu ovu vlast i slavu njihovu jer meni je dana i komu hoću, dajem je'*“ (Lk 4,5-6). Isus se ne suprotstavlja đavlovoj tvrdnji da je svijet pod njegovim (đavlovim) gospodstvom.

Na ovo područje gospodstva dolazi sada Isus Krist i naviješta Božje gospodstvo, kraljevstvo Božje. To poziva snage Zloga na plan. One se osjećaju na području njihova gospodstva ugrožene. Možda je ovo razlog zbog čega pojavkom Isusa Krista vlast Zloga postaje odjednom tako očita, a o njoj je malo u Bibliji riječ.

Isus se suočava sa svim oblicima zla. U pustinji mu prilazi đavao osobno da ga pokuša odvratiti od njegova poslanja: „*Pošto iscrpi sve kušnje, đavao se udalji od njega do druge prilike*“ (Lk 4,13). Ipak,

zatim posljednjih Svojih dana, doživljava Isus silan pritisak, mržnju, laž. lukavstvo i klevetu od vođa naroda. U vikanju njegova naroda: „Raspni ga!“ i u brutalnu mučenju razapinjanja zlo se na Isusu iskaljuje.

Ali Isus ostaje vjeran svomu poslanju da donese Božje kraljevstvo i onda kad ga to vodi u muku, a zatim i u smrt na križu. Đavao ne može slomiti Isusovu poslušnost Ocu i prije svega Njegovu ljubav prema Ocu i prema ljudima. Na Isusovoj poslušnosti „do smrti na križu“ (Fil 2,8) slama se moć zla.

Isus Krist je svojom smrću i uskrsnućem pobijedio zlo i Zloga, i time neopozivo uspostavio Božje kraljevstvo i stvorio jedno „mjesto“ gdje Bog neograničeno vlada. Zato će Isus prije Svoje smrti i Svoga uskrsnuća moći reći: „*Sada je sud ovomu svijetu, sada će knez ovoga svijeta biti izbačen. A ja kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi*“ (Iv 12,31-32). Prema Ivanovu Evanđelju Isusov križ je mjesto Isusove proslave, njegove intronizacije kao Gospodina i vladara. Isusovom smrću i uskrsnućem moć zla je pobijeđena, ali nije konačno uništena. Tako će *gospodar ovoga svijeta* (đavao) djelovati i dalje sve do konačna uništenja u Isusovu ponovnom dolasku s velikom moću i slavom.

mučen pod Poncijem Pilatom

Katekizam Katoličke crkve piše: „Nasilna Isusova smrt nije bila plod slučaja u nesretnu stjecanju okolnosti. Ona pripada otajstvu Božjega nauma ...“ (KKC 599). U ovo otajstvo Božjega plana spasenja spadao je i *Poncije Pilat*, koji je između 26. i 36. godine bio upravitelj u Jeruzalemu i smatran bespoštednim i okrutnim. Stvarna Isusova muka, Njegov put trpljenja započeo je na Maslinskoj gori, u vrtu Getsemani, gdje se s apostolima povukao nakon slavlja Posljednje večere. „*Spopade ga užas i tjeskoba pa im reče: 'Duša mi je nasmrtno žalosna'*“ (Mk 14,33-34).

Na kraju je Isus od Jude izdan poljupcem, poslije čega su ga vojnici uhvatili i odveli na saslušanje pred Veliko vijeće gdje su se sabrali svi: veliki svećenik, starješine i pismoznanci. Veliki svećenik je upitao Isusa: „*Ti li si Krist, Sin Blagoslovljenoga?*“ A Isus mu reče: *'Ja jesam! I gledat ćete Sina Čovječjega gdje sjedi zdesne Sile i dolazi s oblacima nebeskim.'* Nato veliki svećenik razdrije haljine i reče: *'Što nam još trebaju svjedoci? Čuli ste hulu. Što vam se čini?'* Oni svi presudiše da zaslužuje smrt“ (Mk 14,61-63).

Budući da Židovi nisu smjeli nikoga pogubiti, doveli su Isusa pred Poncija Pilata i nahuškali narod da traži njegovo razapinjanje. Pilat je htio najprije Isusa pustiti, jer je bio uvjeren u njegovu nedužnost, ali je konačno ipak popustio pritisku mnoštva: „*Hoteći ugoditi svjetini, Pilat im pusti Barabu, a Isusa izbičeva i preda da se razapne*“ (Mk 15,15).

raspet, umro

Praksa razapinjanja potjecala je iz Perzije i bila je tada raširena na čitavome području Sredozemnoga mora. Bila je jedna od kazna za odbjege robove i pobunjenike i htjela je svojom brutalnošću zastrašujuće djelovati od mogućih pobuna. Smatrala se toliko nečovječnom, da se nije smjela primjenjivati na ljude s rimskim građanskim pravom. Rimski političar i pisac Ciceron (143.-43. prije Krista) opisao je razapinjanje kao „*najokrutnije i naj odvratnije od svih mučenja*“. Godine 320. poslije Krista bilo je konačno od Rimljana ukinuto.

Kad se u Isusovo vrijeme čulo riječ križ, ljudi su drhtali od straha. Jer su ovu brutalnu okrutnost često doživljavali iz neposredne blizine. Kad su Isusa doveli do razapinjanja, svukli su s Njega odijelo i najprije Ga svezali za posebno učvršćeni stup. Bičevan je s četiri ili pet kožnih remena na kojima su bile učvršćeni iveri kostiju i metala. Euzebije (265.-338. poslije Krista) opisao je rimska bičevanja kako slijedi: „*Žile su bile otkrivene i vidjeli su se otvoreni mišići, tetive i crijeva žrtava.*“ Rimska bičevanja bila su toliko brutalna da ih neki

nisu preživjeli.

Isus je poslije ovoga bičevanja bio odveden u upraviteljev dvor. Ondje su Mu na glavu stavili trnovu krunu. Zatim su Ga primorali da na svojim krvavim ramenima ponese križnu gredu, sve dok se nije srušio, pa su prinudili Šimuna Cirenca da za Njega nosi gredu.

Kad su došli do mjesta razapinjanja, ponovno su s Njega svukli odijelo. Položili su Ga na križ i dugim čavlima prikovali ručne zglobove. Koljena su Mu bila okrenuta ustranu da bi zglobove nogu mogli čvrsto prikovati između pete i Ahilove tetive. Podigli su Ga zajedno s križem koji je bio učvršćen u u jednoj udubini u zemlji. Ondje su Ga prepustili žezi koja je pržila, Njegovoj neizdrživoj žeđi i ruganju mnoštva ljudi. Smrt je tek nakon duge borbe nastupila gušenjem ili općenito zatajenjem krvotoka. Tako je Isus satima visio tu i podnosio nezamislive boli, dok je Njegov život polagano išao kraju.

Ova izvješća opisuju tjelesne muke. Stvarna Isusova bol pak nadilazi tjelesne muke. Već Njegova duševna bol da je od svijeta odbačen kao kriminalac i da je napušten od Njegovih prijatelja, još uvijek ne pogađa stvarnu srž njegova trpljenja.

Najveća muka sastojala se za Isusa u tome da je zastupnički na sebe uzeo naše grijeha, a s njima i našu odvojenost od Boga. Ovim duhovnim trpljenjem postao je Isus takoreći „grijehom“ (2 Kor 5,21). Ovo uzimanje na sebe sve krivnje ljudi vodi Isusa na križ u ponornu napuštenost: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?“ (Mk 15,35). Isus je na križu zastupnički na sebe uzeo svu našu krivnju, sve trpljenje i sve boli.²¹

Ljubav čitavoga Trojstva

Ponekad se govori: Kako može Otac biti tako brutalan i od Svoga Sina tražiti takvu žrtvu. Ali slučaj je suprotan! Otac ljubi Svoga Sina iznad svega! Što pogađa Sina, pogađa istodobno i Oca. Kao što

²¹ Zastupništvo znači: Stavljam glavu za nekoga drugoga. Umjesto drugoga trpim posljedice njegova zla čina. Tako Isus naSebe uzima učinak grijeha koji razara život, da bi nama nanovo darovao život. Toliko je velika Njegova ljubav!

roditelji supate sa svojim djetetom, tako Otac potpuno suosjeća sa Svojim Sinom i trpi zbog onoga što je Njegovu Sinu naneseo.

Otac je spreman darovati nam Svoje najdragocjenije. Pavao piše: *Ta on (Bog Otac) ni svoga Sina ne poštedje, nego ga je za sve nas predao! Kako nam onda s njime neće sve darovati?* (Rim 8,32). Otac nam u Isusu daje sve, svoje vlastito srce. Na to Ga je pokrenula Njegova ljubav prema nama: *„Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga Sina Jedinorođenca da ni jedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni“* (Iv 3,16).

Isus Svoju smrt shvaća namjesnički kao dragovoljno predanje života. On kratko prije Svoje smrti govori: *„Nitko nema veće ljubavi od ove da tko položi svoj život za svoje prijatelje“* (Iv 15,13). Isus je odlučan, nakon što je Njegova poruka od mnogih bila odbijena, namjesnički poći putem trpljenja, kao posljednjom ponudom Svoje ljubavi, da tako ljudima omogući pristup u kraljevstvo Božje.

Isus je spreman predati Svoj život *„da bi se svi ljudi spasili“* (1 Tim 2,4). Isus nam predanjem Svoga života pokazuje veličinu Svoje ljubavi. Kad se Ocu predanje, žrtva njegova Sina sviđa, onda je to jedino zato što predanje Njegova Sina postaje putem na kojemu On može svim ljudima iskazati Svoje milosrđe.

Poslanica Hebrejima piše da Krist *„samoga sebe bez mane prinese Bogu“* (Heb 9,14). Snaga Duha Svetoga koja je ljubav, pokreće i osposobljuje Isusa da se preda, da bi svima koji vjeruju dao vječni život. Tako je križ znak najveće moguće ljubavi Trojedinoga Boga.

Raspeti Otkupitelj

Premda je Isus više puta nagovijestio smrt na križu, Njegova je smrt na križu za Njegove pristaše bila silan šok. Oni su, tragajući za božanskim smislom, otkrili da je prije više od 500 godina prorok Izaija pisao o Božjemu sluzi koji ima doći, koji će podnijeti smrt kao zadovoljštinu i tako ispuniti Božji plan: *„Gospodinu se svidje da ga pritisne bolima. Žrtvuje li život svoj kao naknadnicu, vidjet će potomstvo, produžit' sebi dane i Gospodnja će se volja na njemu*

ispuniti ... Sluga moj pravedni opravdat će mnoge i krivicu njihovu na sebe uzeti“ (Iz 53,10-11).

U svjetlu ovoga teksta prvim je vjernicima postalo jasno da se u Isusovoj smrti ispunio ne samo njegov nagovještaj, nego i Pismo. Već je Pavao preuzeo ovu vjeru: „*Doista, predadoh vam ponajprije što i primih: Krist umrije za grijehе naše po Pismima; bi pokopan i uskrišen treći dan po Pismima“ (1 Kor 15,3).*

Pavao je shvatio da se Isusova ljubav na križu odnosila na njega posve osobno: „*Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist. A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene“ (Gal 2,20).* Pavao, osobno pogođen Isusovom ljubavlju na križu, bolno je iskusio da su mnogi za križ pokazali samo nerazumijevanje: „*Mi propovijedamo Krista raspetoga: Židovima sablazan, poganima ludost, pozvanima pak – Židovima i Grcima – Krista, Božju snagu i Božju mudrost“ (1 Kor 1,22-23).*

Isus kao raspeti Mesija bio je za Židove „*sablazan“ (1 Kor 1,23),* jer oni Kristovu križu nisu mogli dati nikakav smisao; a osim toga očekivali su da će Mesija osloboditi Izrael od rimske okupacijske vlasti i u Izraelu ponovno uspostaviti kraljevstvo u veličini i moći.

Ni Rimljani nisu s raspetim Kristom mogli ništa započeti. Ovo pokazuje šarotina na zidu, koja je pronađena u pedagogiumu, u školi za dvorske paževe na antiknome Palatinu u Rimu. Ovaj grafit predstavljao je mladića kako stoji pred križem na kojemu je visjela ljudska figura s magarećom glavom. Ispod toga je pisalo: „*Alexamenos se klanja svomu bogu.“* Vjerojatno je Alexamenos bio kršćanin koji je ovim crtežom bio izrugivan. Ovaj crtež pokazuje kako se razmišljalo o Bogu kršćana: Bog koji se daje pribiti na križ, može biti samo magarac, inače bi se poslužio svojom božanskom vlašću i suvereno obračunao sa svojim progoniteljima i mučiteljima.

Jedan hindus je rekao: „*Trpeći Isus najdublje proturječi momu svjetonazoru o otkupitelju.“* Lik Bude pokazuje kako se otkupljenje prikazuje u drugim religijama (primjerice u budizmu). Figure

otkupitelja ondje se ne poistovjećuju s trpljenjem i smrću ovoga svijeta, nego odvlače svoje pristaše od ovoga svijeta u bolju onostranost. Tako je umro Buda opušteno s preobraženim osmijehom, kao da je prešao u bolju onostranost.

Muslimanska teologija jednodušno odbija shvaćanje da je Isus na križu umro i svojom smrću mogao izdjelovati otkupljenje čovječanstva. Jer razapinjanje prema muslimanskome shvaćanju znači sramotan poraz i neuspjeh čitava Isusova poslanja.

Suprotno ovomu iznenađuje da je filozof Platon (428.-348. prije Krista) 400 godina prije Krista pisao o raspetome Pravedniku.²²

Prema Platonu istinski će pravednik u ovome svijetu biti neprepoznati i progonjeni: „... *Pravednik će biti svezan, bičevan, mučen, oslijepjen na oba oka i naposljetku, nakon što je podnio sva moguća zla, bit će još i razapet.*“

Tumačenje Isusa i Pisma

Isus je Svoju smrt shvaćao kao namjesničko predanje života: *Sin Čovječji dođe da svoj život preda kao otkupninu za mnoge*“ (Mk 10,45). Isus je Svoj život predao svjesno: „*Nitko mi ga ne uzima, nego ga ja sam dragovoljno predajem*“ (Iv 10,18). Tako je on u potpunoj slobodi pošao tim putem. Znao je za temeljni smisao križa: „*Duša mi je sada potresena i što da kažem? Oče, izbavi me iz ovoga časa? No, zato dođoh u ovaj čas! Oče, proslavi ime svoje!*“ (Iv 12,27-28). Tako je Isus shvatio svoju predstojeću smrt na križu kao dovršenje svoga puta.

Za Pavla je potresna spoznaja da Bog ne čeka da krivci dođu i pomire se s Bogom. Naprotiv! Bog traži puteve pomirenja s ljudima. On ide ususret ljudima i na Sebe uzima sve što stoji između ljudi i njega: „*Bog je po Kristu svijet sa Sobom pomirio ne ubrajajući im*

²² On se u svome djelu O državi pita kako je moralo biti jednome potpuno pravednu čovjeku u ovome svijetu. Pritom dolazi do rezultata da je čovjekova pravednost savršena i dokazana tek onda kad na sebe uzme privid nepravednosti, jer se tek tada pokazuje da ne slijedi mišljenja ljudi, nego samo i jedino pristaje uz pravednost radi nje same.

opačina njihovih i polažući u nas riječ pomirenja ... Njega koji ne okusi grijeha on za nas grijehom učini da mi budemo pravednost Božja u njemu“ (2 Kor 5,18.21). Sada Bog čeka da ljudi njegovo pomirenje prihvate.

Poslanica Hebrejima povezuje Isusovu smrt na križu s obredom i teologijom židovskoga blagdana pomirenja. Sve dosadašnje pokušaje da žrtvovanjem životinja, kultom i obredima pomire s Bogom, nadomjestio je Isus Svojim vlastitim predanjem života, Svojom krvlju, čime je „izdjelovao vječno otkupljenje“ (Heb 9,12). Njegova je krv izraz ljubavi koja daje sve. Samo ova ljubav čini pomirenje svijeta. Stoga je trenutak križa kozmički dan pomirenja, pravi i konačni blagdan pomirenja: „*Jer svidjelo se Bogu u njemu nastaniti svu Puninu i po njemu – uspostavivši mir krvlju križa njegova – izmiriti sa sobom sve, bilo na zemlji, bilo na nebesima“ (Kol 1,19-20).*

Ivan također svjedoči o univerzalnoj dimenziji Isusove smrti: „*On je pomirnica za grijeha naše, ali ne samo naše, nego i za grijeha čitavoga svijeta“ (1 Iv 2,2). Zadovoljština znači da to što je čovjekovim grijehom rastavljeno, može Isusovim životom i smrću u Očevoj ljubavi biti ponovno sastavljeno.*

i pokopan, sašao nad pakao

U Isusu Kristu Bog je postao bratom svih ljudi. Solidarno ide Isus Krist otada putem zajedno sa svakim čovjekom, čak i putem smrti. Pavao piše: „*Plaća grijeha je smrt“ (Rim 6,23). Premda Isus nije imao nikakva grijeha, bio je spreman podnijeti i najgoru posljedicu grijeha, naime smrt. Isus je smrt iskusio u svoj strahoti, poniženju i nemoći kao mi i bio pokopan. Tako ni jedan čovjek ne mora umrijeti sam, jer ga u njegovoj smrti prati Isus.*

Zatim je *sašao nad pakao*. Ovo silaženje u carstvo smrti ima dva vidika:

Prvo: Isus je Svojom smrću sišao u najdublji ponor udaljenosti

od Boga, u carstvo smrti,²³ da svim ljudima u njemu podari zajedništvo. Tako ne postoji trpljenje, ni udaljenost od Boga, ni tama koju Isus ne bi podnio i prošao. U raspetome i umrlome Sinu Isusu dijeli Bog sudbinu ljudi sve do krajnje posljedice. On je u trpljenje uronjen dublje nego to ijedan čovjek može doživjeti, da bi stvarno obuhvatio sve trpljenje.

Drugo: Prvi vjernici su se pitali: Što je s našim rođacima i predcima koji su bili rođeni prerano i nisu mogli pristati na poruku o spasenju po Isusu Kristu? Oni su zauvijek isključeni iz vječnoga blaženog zajedništva s Bogom? Navještajem i namjesničkom smrću Isusa Krista ovim je vjernicima postalo jasno da Božje milosrđe ne poznaje granica. Tako je raslo uvjerenje da je Isus bliz ne samo svim ljudima u umiranju, nego i da svim ljudima nudi spasenje, dakle i onima koji su živjeli prije Isusa.

Prva Petrova poslanica govori zatim i o tome da je Isus i mrtvima (duhovima u tamnici) navijestio evanđelje: „*Doista, i Krist jednom za grijeh umrije, pravedan za nepravedne, da vas privede k Bogu ... U njemu otiđe i propovijedati duhovima u tamnici*“ (1 Pt 3,18-19).²⁴ I – „*Zato je i mrtvima naviješteno Evanđelje da osuđeni doduše po ljudsku, u tijelu, žive po Bogu – u duhu*“ (1 Pt 4,6).

Ako retroaktivno za sve ljude vrijedi milost otkupljenja Isusa Krista, onda možemo prihvatiti i to da ona vrijedi i za one koji s Isusom Kristom i s crkvenim navještanjem o njemu nikada nisu došli u dodir ili koje istina potrebna za spasenje nije mogla zahvatiti. Tako bi i ljudi, koji na zemlji nisu imali mogućnost donijeti pozitivnu odluku za Krista, mogli dobiti mogućnost za to u ili poslije njihove

²³ U pitanju što čovjeka očekuje poslije smrti, postoji u Bibliji razvoj: Izraelci su početka vjerovali da zemaljskom smrću svršava gotovo sve. Mrtvi dolaze u Podzemlje, u carstvo smrti. Ondje se život potpuno ugasio. Kasnije je raslo uvjerenje da onkraj smrti mora postojati pravednost: Na kraju danâ ljudi će iz Podzemlja ustati na veliki konačni sud.

²⁴ Usp. KKC 632: „Isus je kao svi ljudi upoznao smrt i stigao je k njima svojom dušom u boravište mrtvih. Ali on je onamo sišao kao Spasitelj, proglašujući radosnu vijest duhovima koji su ondje bili zatvoreni.“

smrti. Tako nitko nije isključen iz Isusova djela otkupljenja. Tako nema čovjeka ni jedne epohe svjetske povijesti do kojega ne bi doprla ponuda njegova spasenja.

Treći dio izričaja o Isusu Kristu koji u CREDU sada slijedi, govori o Isusovu uzvišenju. Stožerna točka je uskrsnuće: Ovo jest doduše događaj u vremenu, ali već spada u Isusov put uzdignuća.

Treći dan uskrsnuo od mrtvih

Isusova smrt na križu bila je brutalan šok za sve Isusove pristaše. Činilo se da je sve razoreno. K tomu još i to da Isus u očima Židova uopće nije uspio: *Obješeni je prokletstvo Božje!*“ (Pnz 21,23), stoji u Starome zavjetu. Na to se pozvao i Pavao: *„U Pismu stoji: „Proklet je tko god visi na drvetu“* (Gal 3,13).

Ipak su se u uskrsno jutro neke od žena jako tužne vrlo rano dale na put prema grobu, da mrtvo Isusovo tijelo pomažu miomirisima i time iskažu Isus posljednju službu ljubavi. Putem su se bavile pitanjem tko će im odvaliti teški kamen s groba (usp. Mk 16,3).

Ali zatim su vidjele da je kamen već bio odvaljen. Pošle su u grob i prestrašile se jer ondje gdje su tražile mrtvo Isusovo tijelo, vidjele su mladića u bijeloj odjeći koji im je rekao: *„Ne plašite se! Vi tražite Isusa Nazarećanina, Raspetoga. Uskrsnu, nije ovdje, evo mjesta kamo ga položite“* (Mk 16,5-6).

Zatim različiti ljudi vidješe ovoga na križu pogubljenoga i prividno se od Boga napuštena Isusa s Njegovim ranama. Isus živi! On nije ostao u smrti. Uskrsnuo je! Kojega li iznenađenja! Najprije se prestrašite! Zatim se obradovaše! Otvorili su se novi obzori. Shvatili su: To mijenja sve! Sada je sve novo!

Novi temelj

Polazeći od ovoga događaja gledali su apostoli i učenici osvrćući se na Isusov prošli život u novome svjetlu. U ovome uskrsnom svjetlu prepoznali su Isusovu smrt kao smrt zadovoljštine, kao objavu najveće moguće Božje ljubavi. U ovome uskrsnome svjetlu

napisana su Evanđelja. Uskrsno iskustvo bilo je polazište za navještaj Krista a time i kršćanske Crkve.

Kristovo uskrsnuće jest i bilo je najodlučniji faktor kršćanstva, kao što piše Pavao: „*Ako Krist nije uskrsnuo, uzaludno je propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša*“ (1 Kor 15,14). Bez uskrsnuća kršćanstvo nema nikakva smisla.

Kristovim uskrsnućem potvrdio je Bog potpuno život, djelovanje i smrt Svoga Sina. Isus Krist se uskrsnućem nije vratio natrag u Svoj raniji zemaljski život, nego je uskrsnuo u potpuno novi život; u konačni život, koji više nije podložan kemijskim i biološkim zakonima. Isus je takoreći ostavio smrt iza sebe. Otac je Isusa Krista uskrisio po svome Duhu Životvorcu: „*Ako li Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih oživjet će i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama*“ (Rim 8,11). U Isusovu uskrsnuću pobijeđena je moć smrti.

Veliko vjerovanje dopunjuje: *i uskrsnuo treći dan po Svetom pismu ...U vezi s time spominje Pavao što je njemu predano: „Krist ... je uskrsnuo treći dan po Svetom pismu, i ukazao se Kefi, zatim dvanaestorici*“ (1 Kor 15,3-4). Za Stari zavjet je treći dan dan obrata na bolje i na spasenje (usp. Hoš 6,2; Jona 2,1).

Vjerovanje ovaj događaj naziva Uskrsnuo od mrtvih. Uskrsnuo – to je aktivna riječ, jer Isusovo je uskrsnuće početak novoga stvaranja koji će obuhvatiti sve.

Ukazanja vode do misionarskoga svjedočenja

Kod pripovijedanja o susretima s Uskrsnulim uočavamo: Onaj s kojim su još prije nekoliko dana sjedili skupa za stolom, najprije nije prepoznat ni od svojih najbližih prijatelja. Samo gdje Uskrsnuli daje gledanje, bit će viđen. Samo gdje otvori oči i gdje se srce daje otvoriti, tu Ga se prepoznaje kao živoga.

Ukazanja Uskrsnuloga pozivaju na poslanje i vode do misionarskoga svjedočenja.²⁵ Promotrimo u vezi s time neke od

²⁵ Prvi kršćani razlikuju između ukazanja Uskrsnuloga koja obrazlažu vjeru,

prvih susreta. Već spomenutim ženama govori mladić u bijeloj odjeći: I preplaše se. „A on će im: *'Ne plašite se! Isusa tražite, Nazarećanina, Rasketoga? Uskrsnu! Nije ovdje! Evo mjesta kamo ga položite. Nego idite, recite Njegovim učenicima i Petru: Ide pred vama u Galileju! Ondje ćete ga vidjeti, kako vam reče!'*“ (Mk 16,5-7)."

Matej piše: „A anđeo progovori ženama: *'Vi se ne bojte! Ta znam: Isusa Rasketoga tražite! Nije ovdje! Uskrsnu kako reče. Hajde, vidite mjesto gdje je ležao* ²⁶ *pa pođite žurno i javite njegovim učenicima da uskrsnu od mrtvih. I evo, ide pred vama u Galileju. Ondje ćete ga vidjeti. Evo, rekoh vam.'*“ (Mt 28,5-7).

Isus se kasnije ukazuje apostolima: „*Isus im pristupi i prozbori: 'Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode ...'*“ (Mt 28,18-19).

Ivan piše da je Isus na Uskrs navečer došao među apostole kroz zatvorena vrata: „*Isus im stoga ponovno reče: 'Mir vama! Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas.' To rekavši, dahne u njih i kaže im: 'Primit Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im.'*“ (Iv 20,21-23)

Tko je vidio Uskrsnuloga, ne može to iskustvo zadržati za sebe. Ono ga sili svjedočiti što je doživio.

uzašao na nebo

takozvanih uskrsnih ukazanja i drugih ukazanja, kao primjerice Savlov susret na putu u Damask. Kraj ovih ukazanja obilježen je pripovijedanjem o Isusovu uzašašću. U Lukinu Evanđelju i na kraju Markova Evanđelja događaju se ona samo u jedan dan; u Ivanovu Evanđelju u dvije uzastopne nedjelje, a zatim na jedan ne više određen radni dan, u Matejevu Evanđelju neko vrijeme poslije Uskrsa u Galileji, u Djelima apostolskim 40 dana sve do uzašašća. Ali sva Evanđelja svjedoče o misionarskom svjedočenju. Usp. također Lk 24,5-9.

²⁶ Pitanje je li Isusov grob bio prazan ili nije za kršćane prve generacije nije bilo nikakvo pitanje. Njima je bilo jasno da je grob bio prazan, inače bi suvremenici Isusovo mrtvo tijelo u grobu morali pokazati i njihova vjera u Uskrsnuloga bila bi opovrgnuta. Za njih nije odlučujući prazan grob, nego uskrsno iskustvo koje su neki između njih stekli: Isus živi i oni to radosno navješćuju!

Kristovo uzašašće razvilo se tijekom crkvene povijesti kao vlastiti blagdan iz uskrsnoga otajstva. Zapravo Isusovo uskrsnuće i Njegovo uzašašće nisu dva, nego jedan jedini spasenjski događaj.²⁷ Kad se Kristovo uzašašće slavi kao vlastiti blagdan, tada se hoće posebno naglasiti onaj uskrsni vidik da je Isus Krist Gospodin. Tako piše Pavao: Bog Isusa „*uskrisi od mrtvih i posjede sebi zdesna*“ (Ef 1,20).

U Djelima apostolskim piše Luka da se Isus ukazivao apostolima 40 dana, davao im upute a zatim uzašao u nebo: „*Kada im to reče, bi uzdignut njima naočigled i oblak ga ote njihovim očima*“ (Dj 1,9).

Uzašao na nebo ne znači prostornu promjenu mjesta, nego znači biti potpuno kod Boga, definitivno Isusovo ulaženje u puninu zajedništva s Ocem. „Kristovo uzašašće označuje konačan ulazak Isusova čovještva u Božje nebesko područje“ (KKC 665). U Uskrsnulome je prvi djelić zemlje uzet potpuno u nebo.

sjedi zdesna Boga, Oca Svemogućega

Iza slikovitoga prikaza sjedenja zdesna Ocu stoji starozavjetno obećanje iz Psalma 110: „*Sjedi mi zdesna dok ne položim dušmane za podnožje tvojim nogama*“ (PS 110,1). Izvorno je ovo bila riječ Božja upravljena kralju u Jeruzalemu. U njemu Bog obećava kralju gospodstvo nad svijetom.

Sjedi mi zdesna – na Starome Istoku mjesto zdesna vladaru pripadalo je uvijek onoj osobi koja je u njegovo ime smjela izvršavati vlast. Ovo mjesto zdesna Bogu sada će se dati Isusu Kristu u uzašašću. On izvršava Božju vlast namjesnički u Njegovo ime.

Isus je svojim uzdignućem postao Svevladar, Gospodar nad živima i mrtvima (usp. Rim 14,9) i Gospodar nad svim silama. On u

²⁷ Tako je u Lukinu Evanđelju uskrsnuli Isus već na Uskrs sam uzašao na nebo: „*Zatim ih izvede do Betanije, podiže ruke pa ih blagoslovi. I dok ih blagoslivljaše, rasta se od njih i uznesen bi na nebo. Oni mu se ničice poklone pa se s velikom radosti vrate u Jeruzalem te sve vrijeme u Hramu blagoslivljahu Boga*“ (Lk 24,50-53; usp. i Mk 16,14-20; Iv 20,17).

Ivanovu Otkrivenju nosi ime „*Kralj kraljeva i Gospodar gospodara*“ (Otk 19,16). On prijestoluje, svejedno priznaju li ga ljudi svojim Gospodinom ili ne.

Himan Filipljanima, jedan od najstarijih tekstova kršćanstva, opisuje Isusov put od njegova učovječenja do njegova uzdignuća. Kao odgovor na Isusovu poslušnost do smrti na križu Bog ga „*preuzvisi i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika. I svaki će jezik priznati: 'Isus Krist jest Gospodin!' – na slavu Boga Oca*“ (Fil 2,6-11). Tako će se pred Kristom jednom prignuti svako koljeno i svi će ga priznati kao Gospodina.

Kao što stvorenje teži prema čovjeku kao svome vrhuncu, i kao što je zemlja povjerena čovjeku, tako sada sva postojeća stvarnost teži prema proslavljenom Isusu, *na slavu Boga, Oca*. Krist je Gospodar svemira i povijesti. U Njemu će se dovršiti čovjekova povijest, dapače povijest svega stvorenja.

odonud će doći

Odonud, s prijestolja njegove moći, će doći Isus, da Svoju u svijetu dosad nadaleko skrivenu vlast i gospodstvo objavi svima. On dolazi da dovrši Božje kraljevstvo i dovede povijest do dovršenja. Veliko vjerovanje dopunja: *I opet će doći u slavi*.

Ovaj Kristov ponovni dolazak, nazvan i Dan Gospodinov, parusija²⁸, Isusov drugi dolazak u Bibliji je opisan mnogim slikama, uzetim iz tadašnjega svijeta predodžbi. Tu je riječ o silnoj izvanjskoj i nutarnjoj potresenosti koja će se dogoditi dolaskom Isusa Krista u slavi: „*U one dane ... sunce će pomrčati i mjesec neće više svijetljeti a zvijezde će s neba padati i sile će se nebeske poljuljati. Tada će ugledati Sina Čovječjega gdje dolazi na oblacima s velikom moći i slavom*“ (Mk 13,24-26).

²⁸ Grčka riječ parusia, koja znači ponovni Kristov dolazak i u Novome zavjetu stoji 14 puta, zapravo znači dolazak, sadašnjost, prisutnost, biti-prisutan. Parusia znači da će Isus Krist doći ponovno u slavi da sudi.

Neki mogu njegov ponovni dolazak doživjeti još ovdje na zemlji. Za svakoga se čovjeka Kristov ponovni dolazak događa posve osobno u njegovoj smrti. Tu čovjek biva uzbuđen u jednoj novoj stvarnosti. Za njega će *sunce* i *mjesec*, koji u mijeni dana i noći naznačuju vrijeme, *padati s neba*. Time vrijeme za njega ide svome kraju. Neizbježno će pred njim stajati Isus, i to u svojoj sjajnoj slavi.

Kada će se to dogoditi? Isus govori: „*A o onom danu i času nitko ne zna, pa ni anđeli na nebu, ni Sin, nego samo Otac. Pazite! Bdijte jer ne znate kada je čas*“ (Mk 13,32-33).

suditi žive i mrtve

Svojim uzdignućem zdesna Bogu Isus Krist je od Oca dobio zapovijed da izvrši sud za (kod ponovnoga Kristova dolaska) još *žive i za mrtve*. Ovo svjedoči Petar u Cezareji pred satnikom Kornelijem: „*On (Isus) naloži nam propovijedati narodu i svjedočiti: Ovo je onaj kojega Bog postavi sucem živih i mrtvih*“ (Dj 10,42).²⁹ Time će posljednja riječ nad ljudima i svijetom doći ne od neke sile našega svijeta, nego jedino od Sina Čovječjega, kojemu je Bog predao sud.³⁰

²⁹ Vjera u Božji sud povezuje nas s islamom. Od početka se Muhamedovo navještanje koncentriralo na dva težišta: Prvo na nagovještaj dolazećega suda, prema kojemu će svaki čovjek sukladno njegovim djelima doći u raj ili u pakao i drugo, navještaj vjere u jednoga boga Alaha (monoteizam) uz kojega nikakvi drugi bogovi ne smiju stajati.

Za religije Istoka, koje vjeruju u reinkarnaciju, postoji neka vrsta suda u neumoljivu i neosobnu zakonu karme. Karma označuje duhovni koncept prema kojemu svaki čin, fizički ili duhovni, neizbježno ima posljedice. Ovo ne mora bezuvjetno biti učinkovito u aktualnome životu, nego se može manifestirati tek u nekomu sljedećem životu. U indijskim religijama je učenje o karmi usko povezano s vjerom u kolanje ponovnoga rađanja.

³⁰ U jednome noćnom viđenju vidi Daniel: „*Gledah u noćnim viđenjima i gle, na oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji. On se približi Pradavnome i dovedu ga k njemu. Njemu bi predana vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici. Vlast njegova vlast je vječna i nikada neće proći, kraljevstvo njegovo neće propasti*“ (Dan 7,13-14). Isus je sama sebe često označavao kao Sina Čovječjega. Tako i kod prispodobe o sudu svijeta: „*Kad Sin Čovječji dođe u slavi i svi anđeli njegovi s njime, sjest će na prijestolje slave svoje. I sabrat će se pred*

Isus Krist je opunomoćen da sudom dovrši i ostvari Božje kraljevstvo u svim dimenzijama. Božji sud ima različite vidike. Načelno se radi o ponovnome uspostavljanju pravednosti.

Pobjeda pravednosti

Božji sud donosi konačnu pobjedu pravednosti. Stoga je sud Božji izraz naše nade: „*Da, na stazi tvojih sudova željno te, Gospodine, čekamo ... Jer kad se na zemlji pojave tvoji sudovi, uče se pravdi stanovnici kruga zemaljskoga* (Iz 26,8-9).

Suditi znači ponovno uspostaviti pravednost. Po Božjemu sudu sve će žrtve dobiti svoje pravo: Od diktatora maknuti ustranu, nestali, progonjeni, zlostavljani, zlouporabljani, trpljenjem traumatizirani, oni s kojima se postupalo nepravedno, prevareni, pobačena djeca ... Gdje god su ljudi postali žrtvom grijeha drugih, dobit će zauvijek svoje pravo, svoju čast i svoje vječno, nerazorivo dostojanstvo.

Ovaj sud kod svih ljudi dobre volje stvara radost: „*Nek' se vesele i kliču narodi, jer sudiš pucima pravedno i narode vodiš na zemlji*“ (Ps 67,5).

Sud nad đavlom, grijehom i smrću

Božji sud u njegovoj univerzalnoj dimenziji odnosi se ponajprije na đavla, po kome je sva nesreća došla na svijet. Isus kratko prije svoje smrti govori: „*Sada je sud ovomu svijetu, sada će knez ovoga svijeta biti izbačen. A ja kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi*“ (Iv 12,31-32). I dalje: Sud je „*što je knez ovoga svijeta osuđen*“ (Iv 16,11). Sud znači: vrijeme zla je konačno i zauvijek prošlo. Zli će, kao što govori Otkrivenje, sa svima koji mu pripadaju, biti bačen u ognjeno jezero: „*A njihov zavodnik, Đavao, bačen bi u jezero ognjeno i sumporno ... A Smrt i Podzemlje bili su bačeni u jezero ognjeno. Jezero ognjeno – to je druga smrt: tko se god ne nađe zapisan u knjizi života, bio je bačen u jezero ognjeno*“ (Otk

njim svi narodi, a on će ih jedne od drugih razlučiti kao što pastir razlučuje ovce od jaraca“ (Mt 25,31-32).

20,10.14-15).

Zatim će se sud okrenuti protiv posljedica, to znači protiv svega što je po đavlu, grijehu i smrti u stvorenju ranjeno i razoreno „*Kao posljednji neprijatelj bit će obeskrjepljena smrt*“ (1 Kor 15,26). Sada Isusova otkupiteljska ljubav s križa započinje sve i sva obuhvaćati i ponovno uspostavljati. To vrijedi i za bolesne, tjelesno i duševno hendikepirane, prikraćene ... svi će oni zauvijek naći puninu svoga života.³¹ Svi će po Božjemu milosrđu ponovno biti uspostavljeni i ozdraviti.

Sud nad ljudima

Sud se odnosi na svakoga čovjeka osobno. Svaki čovjek je za odluke koje je donio u svojoj slobodi odgovoran; pred sobom, pred bližnjima i prije svega pred Bogom.

– Sud savjesti

Svaki čovjek će biti suđen prema svojoj savjesti. Savjest je posljednja instanca odgovornosti koju svatko u sebi nosi i koju ne može delegirati: „U dubini savjesti čovjek otkriva zakon koji on sam sebi ne daje, ali kojemu se mora pokoravati i čiji glas – pozivajući ga da ljubi i čini dobro, a izbjegava zlo – kad zatreba, odzvanja u ušima srca: ovo čini, ono izbjegavaj. Čovjek naime ima u svome srcu od Boga upisani zakon: samo je njegovo dostojanstvo u pokoravanju tomu zakonu i po njemu će on biti suđen“ (GS 16).

John Henry Newman (1801.-1890.) govori: „Savjest je u nama upravitelj Isusa Krista, monarh u njegovoj sigurnosti, prorok u njegovim opomenama, svećenik u njegovu blagoslivljanju i proklinjanju.“

Savjest ipak nije bez daljnega jasna i čista. Ona se oblikuje i suobilježava odgojem i okolinom. Često je smućena lošim utjecajima. Stoga nužno trebamo neprestano formiranje savjesti

³¹ Sve vrste bolesti, sve povrjede i prikraćenosti u konačnici su posljedica grijeha, posebno istočnoga grijeha koji svaki čovjek iskusi. Bog je stvorenje učinio dobrim i savršenim.

svjetlom Božje riječi i naukom Crkve, jer „Uzroci zastranjenju suda u moralnom vladanju mogu biti nepoznavanje Krista i evanđelja, loši primjeri drugih, robovanje strastima, težnja za nekom loše shvaćenom autonomijom savjesti, odbacivanje autoriteta Crkve i njezina naučavanja, manjak obraćenja i ljubavi“ (KKC 1792).

Nutarnji glas savjesti možemo slijediti ili ne slijediti. Jer savjest nas katkada ometa u našim (sebičnim) namjerama, željama i planovima. Ovo smetanje možemo malo-pomalo ušutkati ignorirajući savjest, prečuvši tihe poticaje i ne mareći za njih.

Ali kad Isus Krist dođe u svojoj sjajnoj slavi, mi ćemo u Njegovu svjetlu i u Njegovoj istini vidjeti otkriven čitav naš život, a time i sve naše odluke savjesti. Jer Gospodin će „*iznijeti na vidjelo što je skriveno u tami i razotkriti nakane srdaca*“ (1 Kor 4,5a). Dok u životu možemo puno toga izbjeći i tako neke stvari potisnuti, prikriti ili ne htjeti shvatiti, ovdje će se čitava stvarnost očitovati.

Tada ćemo vidjeti svu ljubav i milost koju nam je Bog darovao. Vidjet ćemo sve mogućnosti za spasenje koje nam je On ponudio i za kojima smo posegnuli. Uz svoje grijeh e i slabosti vidjet ćemo i našu dobru volju, koju će Bog pohvalno priznati: „*Tada će svatko primiti pohvalu od Boga*“ (1 Kor 4,5b). On će pohvalno sve skriveno iznijeti na svjetlo.

Ali vidjet ćemo i gdje smo sve Božju ljubav odbili, gdje smo sve u mislima, riječima i djelima surađivali sa Zlim, s kukavičlukom i lažju: Očitovat će se naša skrivena sebičnost. Očitovat će se i sve negativne posljedice koje su našim čvrstim prijanjem uz grijeh i našim uskraćivanjem da posve odlučno idemo Božjim putem spasenja, nastale za nas i za druge ljude.

– **Konačnost suda**

Sud otkriva pravu realnost zemaljskoga života i one ljude, koji se još uvijek nisu konačno odlučili, dovesti do konačne odluke. Na sudu dobiva čovjek, koji je unatoč dobroj volji, možda na temelju negativnih obilježnosti i povrjeda svoje životne povijesti, u zbrci djelovao, posljednju priliku za potpuno obraćenje.

Naš život nas svakodnevno dovodi u situacije manjih ili većih odluka. Kako sam se u njima ponašao? Jesam li se u dotičnoj situaciji odlučio za Boga i njegov put?

Jesam li se pobunio protiv Boga ili se postavio sudcem nad njim? Jesam li djelovao protivno boljoj spoznaji? Jesam li dobivao nutarnje poticaje i kako sam na njih reagirao? Jesam li njegovu riječ (Sveto pismo, učenje Crkve) uzimao ozbiljno?

Sve odluke koje je čovjek do sada donio, slijevaju se u ovu posljednju odluku i suobilježavaju je. Ova odluka će biti konačna, kao što je Isus jasno iznio u mnogim prisporobama.

– Dvostruki ishod

U susretu s Isusom Kristom na sudu očitovat će se izabrano, spasenje ili nesreća. Premda Bog hoće spasenje svih ljudi (usp. 1 Tim 2,3), on životnu odluku čovjeka uzima radikalno ozbiljno. Tako prema svjedočanstvu Pisma postoje dvije potpuno različite posljedice suda: *„Kad Sin Čovječji dođe u slavi i svi anđeli njegovi s njime, sjest će na prijestolje slave svoje. I sabrat će se pred njim svi narodi, a on će ih jedne od drugih razlučiti kao što pastir razlučuje ovce od jaraca. Postavit će ovce sebi zdesna, a jarce slijeva“ ... Tada će kralj reći onima sebi zdesna: 'Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta!' Zatim će reći i onima slijeva: 'Odlazite od mene, prokleti, u oganj vječni, pripravljen đavlu i anđelima njegovim!'“* (Mt 25,3-34.41).

Drastično pokazuje ova prisporoba neopozivo i konačno rastavljanje. Bog pritom ne prestaje ljubiti čovjeka. Čvrsto prijanje čovjeka uz grijeh, uz odbijanje Božje ljubavi je ono što dovodi do pakla. Budući da Bog našu slobodu uvijek poštuje, on pripušta i najstrašniju i najužasniju mogućnost, da kažemo potpuno Ne njemu. To je najdublji, najodratniji ponor, pakao. Bit pakla je konačno isključivanje iz zajedništva s Bogom koje smo sami skrivili.

Obratno, Da Božjoj ljubavi, Da Božjim uputama vodi do vječnoga blaženstva u nebu i eventualno prolazno do pročišćavanja ljubavi u

čistilištu.³²

Poruka o dva potpuno suprotna oblika konačne sudbine, hoće nas sačuvati od samoobmane i pokazati nam značenje i ozbiljnost našega sadašnjeg života i djelovanja. Nije svejedno što činimo. Postoji ne samo nebo, zajedništvo s Bogom, koje nam u svim okolnostima pripada. U našem sadašnjem životu sami se odlučujemo o našem budućem, vječnom cilju. Samo ako sada tražimo zajedništvo s Bogom i vršimo volju Božju, dat će nam se dar blaženoga dovršenja. Poruka o dvostrukoj odluci o sudbini ne želi utjerivati strah, nego omogućiti trijeznu i realnu orijentaciju. Pritom Bog pokušava grješna čovjeka spasiti do posljednjega trenutka njegova života, kao što pokazuje pripovijest o raskajanome razbojniku s desne Isusove na križu (usp. Lk 23,40-43).

– Činiti ispravnim: pročišćujuća ljubav

Za one ljude koji su svoj život usmjerili prema Isusovoj riječi i povjerali ga Njegovu otkupljenju, više nema konačne odluke. Isus govori: *„Zaista, zaista, kažem vam: tko sluša moju riječ i vjeruje onomu koji me posla, ima život vječni i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život“* (Iv 5,24). I: *„Nikakve dakle sada osude onima koji su u Kristu Isusu“* (Rim 8,1).

Gdje su ljudi u Isusu Kristu, gdje je prisutno obraćenje i ispovijedanje krivnje, tu sud znači uspravljanje, podizanje. Jedno posebno iskustvo ovoga oslobađajućeg suda događa se za vjernike u sakramentu pokore. Što se iskreno i s kajanjem, to znači s voljom za obraćenjem, ispovijedi, zauvijek je potonulo u moru Božjega milosrđa.

Sud može za vjernike imati i bolan vidik. Kad čovjek u Božjemu svjetlu i u istini svoje savjesti gleda čitav svoj život, bit će mu do u konačne facete njegova života potpuno jasno što je u njegovu životu

³² Svaki čovjek već od časa smrti, u posebnom sudu koji život stavlja u odnos prema Kristu, prima u svojoj besmrtnoj duši vječnu nagradu ili kaznu: ili treba proći kroz čišćenje, ili će neposredno ući u nebesko blaženstvo, ili će se odmah zauvijek osuditi“ (KKC 1022).

još uvijek potrebno obraćenja, čišćenja, pročišćivanja i popravka. Pročišćivanje se događa u vatri Božje ljubavi. Ono je način kako otkupljenje Isusa Krista postaje konkretno učinkovito i kako se daje nekome čovjeku.

Prije nego čovjek mogne Boga gledati licem u lice, mora biti potpuno čist. Jedna slika može to pojasniti: Sunce sa svim svojim svjetlom može sjati samo kroz potpuno čist prozor. I najmanja prašina (prljavština) na prozoru pak čini da svjetlo sunca bude prljavštinom uhvaćeno. Ondje će biti jako vruće, jer svjetlo ne može prolaziti. Slično se događa i s nama: Čak i najmanja nečistoća i neljubaznost koju još možemo zadržati, ne da nam izdržati Božji sjaj i slavu. Jer to u svjetlu Božje svjetlosti izaziva duboku bol. Dokle god još zlo, podvojenost, gorčina, sebičnost u nama postoje, mi u sebi ne možemo izdržati silnu Božju ljubav i slavu. U Bogu, koji je skroz-naskroz ljubav, ni najmanja sebičnost ne može se osjećati dobro.

Purgatorium (čistilište) je onaj bolni vidik suda koji nas vodi u puninu otkupljenja.³³ Tek kad Božja ljubav može potpuno prosjati i proteći, čovjek živi u stanju dovršenja Božjega kraljevstva. Tek tada vlada Bog u svojoj sveobuhvatnoj ljubavi potpuno u čovjeku.

Suditi znači nešto ponovno *učiniti ispravnim*. Postoje trenutci u životu koje vlastitom snagom unatoč svoj dobroj volji više nije moguće popraviti, jer je to prekasno ili jer za to nedostaju mogućnosti. Tu nam Kristov božanski sud daje nadu da će On učiniti ispravnim sve što više nije moglo biti ispravno učinjeno. Sud stvara preobraženost i dobrotu vlastitoga srca, svih odnosa i čitavoga stvorenja. Ovo se događa infuzijom njegove ljubavi.

³³ Nauk o purgatoriju (od latinskoga *purgare* – čistiti) korijeni se u vremenu prije Krista u praksi molitve za pokojne (usp. 2 Mak 1,32-46). Crkva je od samoga početka preuzela ovu praksu. Purgatorij, mjesto čišćenja, bolji je od njemačkoga pojma *Fegfeuer*-čistilište. Budući da Pavao u 1 Kor 3,13-15 ovo čišćenje povezuje s ognjem i govori da se čovjek spašava „kao kroz oganj“, nastala je u njemačkome riječ oganj, vatra.

Ekskurs: Sud za drukčije vjerujuće

U vezi s ovim pojavljuje se pitanje: Što je s ljudima drugih religija ili s ateistima, sa svima onima koji nikada nisu upoznali Isusa Krista?

Bog „*hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine. Jer: Jedan je Bog, jedan i posrednik između Boga i ljudi, čovjek – Isus Krist*“ (1 Tim 2,4-5). Po njemu i samo po njemu mogu se svi ljudi spasiti.

U vezi s time govori Drugi vatikanski koncil: „Vječno spasenje mogu, naime, postići i oni koji bez krivnje ne poznaju Kristovo evanđelje i njegovu Crkvu, a ipak iskrena srca tragaju za Bogom te pod utjecajem milosti nastoje djelom ispuniti njegovu volju koju su spoznali po glasu savjesti. Božanska Providnost ne uskraćuje pomoć potrebnu za spasenje ni onima koji bez svoje krivnje još nisu došli do izričitoga priznanja Boga ter nastoje, ne bez božanske milosti, ispravno živjeti“ (LG 16).

Gdje god ljudi iskrena srca slušaju glas svoje savjesti i stvarno ga slijede, čuju, premda (u danim okolnostima) ne vjeruju u Boga, nesvjesno već njegov glas. Ovo tumači Isus u prisposobi o sudu svijeta: „*Tada će kralj reći onima sebi zdesna: 'Dođite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjih i dadoste mi jesti; ožednjih i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnušte me; oboljeh i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni.'*

Tada će mu pravednici odgovoriti: 'Gospodine, kada te to vidjesmo gladna i nahranismo te; ili žedna i napojismo te? Kada te vidjesmo kao stranca i primismo; ili gola i zaogrnušmo te? Kada te vidjesmo bolesna ili u tamnici i dođosmo k tebi?'

A kralj će im odgovoriti: 'Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!'" (Mt 25,34-40).

U susretu s Isusom Kristom u smrti, na sudu ovi ljudi će spoznati gdje su sve, a da toga nisu ni svjesni, susreli Gospodina i poslušno Ga

slijedili. Tada će se potpuno otvoriti milosti i otkupljenju Isusa Krista, čiji glas su već za života slijedili.

Ali vrijedi i suprotno: „*Tada će im on odgovoriti: 'Zaista, kažem vam, što god ne učiniste jednomu od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste.' I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni*“ (Mt 25,45-46). Uvečer našega života bit ćemo suđeni po našoj ljubavi (Ivan od Križa).

Konačni sud: Dovršenje Božjega kraljevstva

Na osobnome sudu pojedinac će biti suđen, preobražen i ponovno uspostavljen. Savršena čovjekova sreća sastoji se u tome da će i svi čovjekovi odnosi ozdraviti i biti dobri. Ovo se događa na Posljednjemu sudu.

Povijest ide prema jednome događaju u kojemu ponovni dolazak Isusa Krista postaje za sve očit i učinkovit. Ovaj sud vodi do dovršenja Božjega kraljevstva. Vrijeme ovoga zemaljskog svijeta je tada ispunjeno. „*I vidjeh novo nebo i novu zemlju; jer prvo nebo i prva zemlja uminu ...*“ (Otk 21,1). Tada će radost, ljubav, mir, istina, sreća ... vladati za svu vječnost.

Veliko vjerovanje dopunjuje k ovomu: *njegovu kraljevstvu neće biti kraja*. Kad Isus suvereno u svojoj ljubavi zavlada nad svime i u svemu, njegovo će se poslanje ispuniti. „*I kad mu sve bude podloženo, tada će se i on sam, Sin, podložiti Onomu koji je njemu sve podložio da Bog bude sve u svemu*“ (1 Kor 15,28).

Treći dio:

Vjerujem u Duha Svetoga,

Treći dio Vjerovanja govori o Duhu Svetome i o djelovanjima koji od njega proizlaze. Kad je u CREDU tek u trećemu dijelu riječ o Duhu Svetome, onda ono slijedi povijesnu Božju objavu: U Starome zavjetu navješten je Bog Otac. U Novome zavjetu objavljen je njegov Sin. Božanstvo Duha Svetoga, koji je od početka stvaranja bio djelotvoran, objavljuje se u životu Crkve.

Duh Sveti čini ono što se sada u CREDU naziva: *sveta Crkva katolička, općinstvo svetih oproštenje grijeha, uskrsnuće tijela, i život vječni.*

Duha Svetoga

Duh Sveti je treća božanska osoba Trojstva. U Novome zavjetu vidimo da Duh Sveti ima sva obilježja osobnosti. On razmišlja (usp. Dj 15,28), govori (usp. Dj 1,16), vodi (usp. Rim 8,14), i možemo ga razočarati (Ef 4,30).

Trojstvo znači: Samo je jedan Bog, samo jedna ljubav, koja ipak djeluje na trostruk način. Možemo reći: Bog je nedokučiv u Ocu, u vremenu je postao dodirljiv u Sinu i ostaje u vjeri u svako vrijeme doživljiv u Duhu Svetome.

Koncil u Carigradu je godine 381. kod spominjanja Duha Svetoga dodao još četiri tumačeća izričaja koja danas u Velikome vjerovanju ispovijedamo: *Vjerujem ... u Duha Svetoga, Gospodina i životvorca, koji izlazi od Oca i Sina, koji se s Ocem i Sinom skupa časti i zajedno slavi, koji je govorio po prorocima.*

Duh Sveti je označen kao prvo s Gospodin, čime se izriče što Duh Sveti jest. Drugo, Duh Sveti je onaj koji *tvori* život. Njegova bit jest obnoviti, učiniti živim.

Treće, na više je načina opisano jedinstvo Duha s *Ocem i Sinom.*

On izlazi iz obojice, njemu se zajedno s njima klanja kao Bogu i proslavlja ga se kao Boga.³⁴

I četvrto, spominje se njegovo govorenje *po prorocima*. Proroci su bili Duhom obdareni muževi i žene preko kojih je Bog narodu Izraelu davao svoja obećanja, ali mu i predbacivao prekršaje. Duh Sveti govori i danas po ženama i muževima koji posreduju Božju poruku.

Duh Sveti u povijesti

Duh Sveti je Bog koji djeluje prema van. Posvuda, gdje se događa božansko stvaranje, obnova i preobrazba, na djelu je Duh. Već na svojoj prvoj stranici govori Sveto pismo o tome da je Duh životodajna stvarateljska snaga, opijevajući njegovo djelovanje kod nastanka stvaranja.

Tako na početku Biblije stoji: „*U početku stvori Bog nebo i zemlju. Zemlja bijaše pusta i prazna, tama se prostirala bezdanom i Duh Božji lebdio je nad vodama*“ (Post 1,1-2). Židovski teolog i filozof Martin Buber ukazao je na to da lebdenje Duha znači ono vibriranje koje čini kokoš kad sjedi na jajima. Kao što kokoš leži na jajima dok se ne izlegu pilići, tako Duh Božji lebdi nad kaosom i stvara život stvorenja i red u njemu. Nato upućuje i pohvala Stvoritelju u Psalmu 104: „*Pošalješ li dah svoj, opet nastaju, i tako obnavljaš lice zemlje*“ (Ps 104,30).

Duh Sveti djeluje prije svega u povijesti. Bog iz svih naroda izabire jedan narod kojemu se na poseban način objavljuje, koji njemu pripada, i preko kojega se želi objaviti svijetu. Ovo izabranje započinje s Abrahamom. Bog s ovim svojim narodom sklapa na Sinaju Savez: „*Vi ćete mi biti predraga svojina mimo sve narode ...*“

³⁴ Pitanje „izlaženja“ Duha Svetoga teološka je sporna točka s pravoslavnom Crkvom. Da Duh Sveti proizlazi iz *Oca i Sina*, dodatak je nicejsko-carigradskom Vjerovanju, koji u izvornoj verziji od 381 nije bio sadržan, ali je u zapadnoj Crkvi od 5. stoljeća u trinitarno-teološkim formulacijama rabljen i od 13. stoljeća se smatra obvezatnim člankom (dogma). Pravoslavna Crkva ispovijeda izlaženje Duha Svetoga iz *Oca po Sinu*.

(Izl 19,5b). „Uzimam vas za svoj narod, a ja ću biti vaš Bog“ (Izl 2,7) (?).

Narod nažalost ustanovljuje da nije u stanju držati zapovijedi. Stari savez se neprestano krši. Tada Bog obećaje da će sa svojim narodom sklopiti novi savez. Ovaj treba biti bitno različit od staroga: „Nego, ovo je savez što ću ga sklopiti s domom Izraelovim poslije ovih dana – riječ je Gospodina Boga: Zakon ću svoj staviti u dušu njihovu i upisati ga u srce njihovo“ (Jer 31,33). Drugim riječima: Zapovijedi u Novome savezu, u novome zajedništvu neće više biti nametnute izvana, nego će biti nešto što pripada vlastitom srcu: potreba srca.

Ovo se događa po Duhu, kao što govori prorok Ezeiel: „Dat ću vam novo srce, nov duh udahnut ću u vas! Izvadit ću iz tijela vašega srce kameno i dat ću vam srce od mesa. Duh svoj udahnut ću u vas da hodite po mojim zakonima i da čuvate i vršite moje naredbe“ (Ez 36,26-27). Bog mijenja naša srca. Iz tvrda (kamena) srca čini meko srce. Dariva srca koja imaju novu sposobnost osjećanja za Boga i ljude. Duh Božji hoće nas pokrenuti na to da pazimo na ono što je Bogu na srcu.

Kada će se to dogoditi? Prorok Joel govori: „Poslije ovoga izlit ću Duha svoga na svako tijelo, i prorocat će vaši sinovi i kćeri. Vaši će starci sanjati sne, a vaši mladići gledati viđenja. Čak ću i na sluge i sluškinje izliti Duha svojeg u dane one. Pokazat ću znamenja ...“ (Joel 3,1-3). Potrajalo je još stoljećima dok se ovaj nagovještaj Novoga saveza dogodio.

Isus potpuno ispunjen Duhom Svetim

Vrijeme ispunjenja ovoga obećanja započinje s Isusom iz Nazareta. U Njemu je druga božanska osoba Trojstva po Duhu Svetom postala čovjekom: „Duh Sveti sići će na te i Sila Svevišnjega će te osjeniti“ (Lk 1,35), govori anđeo Mariji. Duh Sveti čini čudo Božjega učovječenja i sjedinjuje ljudsku i božansku narav u Isusu iz Nazareta, u Sinu Božjemu.

Isus biva kod Svoga krštenja na Jordanu na nov način ispunjen

Duhom Svetim: „Kad se krstio sav narod, krstio se i Isus. I dok se molio, rastvori se nebo, siđe na nj Duh Sveti u tjelesnom obličju, poput goluba, a glas se s neba zaori: 'Ti si Sin moj, Ljubljeni! U tebi mi sva milina!' (Lk 3,21-22).

Duh Sveti vodi Isusa najprije u pustinju. Zatim započinje Isus, ispunjen ovom Očevom snagom ljubavi, javno djelovati. Snaga Duha Svetoga djeluje sada u Njegovim riječima tako da su ljudi dodirnuti u srcu. Ona liječi i oslobađa ljude od nebrojenih bolesti, vezanosti i ovisnosti. U snazi Duha Svetoga objavljuje se Božje kraljevstvo. To fascinira i oduševljava mnoge koji ga kao učenici nasljeđuju.

Kod blagdana Sjenica Isus upućuje na to da je Duh Sveti dan nakon Njegove proslave (razapinjanja): „U posljednji, veliki dan blagdana Isus stade i povika: 'Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije koji vjeruje u mene!' Kao što reče Pismo: Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe! To reče o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega. Tada doista ne bijaše još došao Duh jer Isus nije bio proslavljen“ (Iv 7,37-39). Isus je prije Svoje smrti obećao svojim učenicima Duha Svetoga kojega u oproštajnim govorima Ivanova Evanđelja naziva *Branitelj – Paraklet*. *Paraklet* znači *Zagovornik, Branitelj, pomoćnik, tješitelj i učitelj*. O ovome *Branitelju* govori Isus: „Bolje je za vas da ja odem: jer ako ne odem, *Branitelj* neće doći k vama“ (Iv 16,7a). „*Branitelj – Duh Sveti, koga će Otac poslati u moje ime, poučavat će vas o svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh*“ (Iv 14,26). I: „*Neću vas ostaviti kao siročad: doći ću k vama*“ (Iv 14,18).

Kad Isus umire na križu, govori: „*Dovršeno je!*“ I *prignuvši glavu, preda Duh*“ (Iv 19,30), kako doslovce stoji. Glagol predati naznačuje da Isusovo umiranje predstavlja čin Isusova predanja Očevoj volji. Kad opisujemo ono bitno jedne osobe, tada rabimo izreke (uobičajeni način govora) kao duh ove osobe. Time mislimo na unutarnji životni princip, ono iz čega osoba živi. Možemo reći: Isus predaje Svoj duh, Svoj životni princip, Svomu Ocu natrag, da bi Ovaj svoga Duha na nov način udahnuo u svijet.

Vrijeme Duha Svetoga: Crkva

S Duhovima započinje vrijeme Duha Svetoga: „*I eto iznenada šuma s neba, kao kad se digne silan vjetar. Ispuni svu kuću u kojoj su bili. I pokažu im se kao neki ognjeni razdijeljeni jezici te siđe po jedan na svakoga od njih. Svi se napuniše Duha Svetoga i počеше govoriti drugim jezicima, kako im već Duh davaše zboriti*“ (Dj 2,2-4). Ovi ljudi istupaju sada pred ljude koji su se sabrali oko kuće. S velikom radošću slave Boga. Mnoštvo ljudi je silno zadivljeno. Ljudi su dirnuti i pogođeni onime što vide i čuju. Stoje pred zagonetkom. Jer svi ih čuju govoriti svojim materinskim jezikom.

Na kraju drži Petar propovijed. Tri tisuće ljudi su Petrovom propovijedu dirnuti u srcu: „*Kad su to čuli, duboko potreseni rekoše Petru i drugim apostolima: 'Što nam je činiti, braćo?'* Petar će im: *'Obratite se i svatko od vas neka se krsti u ime Isusa Krista da vam se oprostite grijesi i primit ćete dar, Duha Svetoga'*“ ... (Dj 2,37-38). Ispunja se ono što je obećao prorok Joel: Na ljude je izliven Božji Sveti Duh.

Ovaj Duh Sveti tjera apostole, žene i muževe da pođu van u svijet. Oni navješćuju poruku Evanđelja. Tako se Božje kraljevstvo širi. Crkva je „*rasla utjehom Duha Svetoga*“ (Dj 9,31). Tako je to i danas. Jer Duh Sveti je taj koji nam dariva radost u Bogu i Svoje upute. On nas iznutra privlači k Bogu. Pokazuje nam sreću i očaravajuću ljepotu Boga. Duh Sveti nas uvodi u tajne Božje. Daje nam iskusiti Božju ljubav.

Djelovanje prema unutra

Duh se naziva *Sveti Duh*. Kad se Duha označuje kao Svetoga, pokazuje se njegovo bitno djelovanje. On svakoga čovjeka hoće uvesti u jedinstvenu, neponovljivu, vlastitu svetost, prihvaćajući osobnost svakoga čovjeka, oplemenjujući ju i čineći savršenom. Kako?

To se događa prije svega učlanjenjem u Kristovo Tijelo, Crkvu. U krštenju dolazi sada u naše srce posvećujuća Božja milost, a s njome i Božja ljubav, kao što piše Pavao: *Ljubav Božja izlivena je u naša srca*

po Duhu Svetom koji nam je dan“ (Rim 5,5).

Ova Božja ljubav djeluje u nutrini i počinje nas ljude preoblikovati u Krista. Mi se „*preobrazujemo u sliku Isusa Krista, iz slave u slavu, po Duhu Gospodnjem“ (2 Kor 3,16). I: „U njemu (Isusu Kristu) ste i vi ugrađeni u prebivalište Božje u Duhu“ (Ef 2,22).*

Po Duhu Svetome primamo u Isusu Kristu novi identitet, kao što piše Pavao: „*Ta ne primiste duha robovanja da se opet bojite, nego primiste Duha posinstva u kojem kličemo: 'Abba! Oče!' Sam Duh susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; ako pak djeca, onda i baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kada doista s njime zajedno trpimo, da se zajedno s njime i proslavimo“ (Rim 8,15-17). Znamo li tko smo? Poznajemo li svoje dostojanstvo, svoju nerazorivu vrijednost? Ja sam Božji sin, Božja kći i baštinit ću sve bogatstvo Božje! Jednostavno silno i čudesno!*

Ova preobrazba u sliku Isusa Krista i izgradnja u *Božje prebivalište* napreduje rastom takozvanih sedam darova Duha Svetoga u nama. Ove darove koje je primio Isus za svoje mesijansko poslanje“ (usp. Iz 11,1-2), mi primamo na krštenju.

Dar *straha Božjega* daje nam spoznati Božju suverenost, slavu i svetost. Rastući u strahu Božjemu nestaje svaki oblik straha od ljudi.

U daru *djetinjega povjerenja* (pobožnost) raste u nama smiono povjerenje i Isusova ljubav prema Njegovu nebeskom Ocu. To motivira da kao Isus živimo za Oca.

Dar *božanske mudrosti* uvodi nas u Isusovo razmišljanje, i to s obzirom na konkretnu situaciju, na naše odnose, na situaciju Crkve i svijeta.

Dar *spoznanja* (razuma) pokazuje nam božanski smisao teških događaja i istine vjere spoznavati iznutra, polazeći od srca.

Dar *mudrosti* (znanosti) objavljuje nam Boga i daje nam prepoznati Njegovo djelovanje.

Dar *savjeta* daje nam prepoznati Božji savjet za dotičnu situaciju, i u izricanju savjeta donijeti ljudima svjetlo.

Dar *jakosti* čini nas jakima za Boga, unatoč vlastitoj slabosti.

Tako pomažemo drugima da budu jaki u vjeri, u vjernosti, u služenju, u trpljenju, jaki u napastima ...

Na tri mjesta (Ef 1,14; 2 Kor 1,22 i 2 Kor 5,5) govori Pavao da smo već primili prvu isplatu naše baštine, potpunoga otkupljenja, Duha: „*koji je zalog naše baštine: otkupljenja*“ (Ef 1,14), pokazuje se konkretno u ovoj nutarnjoj preobrazbi. Ona postaje iskusiva u plodovima Duha. U njima u nama raste Isusov bitak, radost, ljubav, sreća. „*Plod Duha: ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost*“ (Gal 5,22-23a). Tako već sada iskusujemo dašak neba.

Djelovanje prema van

Duh Sveti hoće po nama djelovati i prema van: „*Primit ćete snagu, Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci ...*“ (Dj 1,8). Duh Sveti nas osposobljuje da u svijetu živimo kao Njegovi svjedoci. On nas hrabri i obdaruje da suizgrađujemo Božje kraljevstvo i sudjelujemo na izgradnji Crkve.

U vezi s ovim postoje različiti darovi i karizme, kao što piše Pavao: „*A svakomu se daje očitovanje Duha na korist. Doista, jednomu se po Duhu daje riječ mudrosti, drugomu riječ spoznanja po tom istom Duhu; drugomu vjera u tom istom Duhu, drugomu dari liječenja u tom jednom Duhu; drugomu čudotvorstva, drugomu prorokovanje, drugomu razlučivanje duhova, drugomu različiti jezici, drugomu tumačenje jezika. A sve to djeluje jedan te isti Duh dijeleći svakomu napose kako hoće*“ (1 Kor 12,7-11). Duh Sveti nas Svojim darovima osposobljuje za takvo činjenje, za koje će drugi reći: „Ja se to nikada ne bih usudio!“

Sažimajući možemo reći: Duh Sveti je Bog koji nam se priopćuje i privlači u život Presvetoga Trojstva. Vez između Oca i Sina proširuje na sve koji se daju uključiti. Tako ćemo (Crkva, čitavo stvorenje) u Duhu biti uzeti u prislan zagrljaj između Isusa i Oca, u zagrljaj koji nikada neće završiti.

svetu Crkvu katoličku

Izričaji u Vjerovanju koji sada slijede razvijaju rečenicu: *Vjerujem u Duha Svetoga*. Oni pokazuju kako Duh Sveti djeluje u povjesti. Kao prvo djelovanje Duha Svetoga u Vjerovanju je riječ o Crkvi.

Crkva

Isus je od početka oko sebe okupljao učenike, posebno apostole s ciljem da nastave njegovo poslanje: „*I prolazeći uz Galilejsko more, ugleda Šimuna i Andriju, brata Šimunova, gdje ribare na moru; bijahu ribari. I reče im Isus: 'Hajdete za mnom i učinit ću vas ribarima ljudi'“* (Mk 1,16-17). On većinu vremena provodi s njima da ih izобрази za ovu službu. Isus apostolima obećava Svetoga Duha kojega je primio kod krštenja na Jordanu.

Isus umire na križu, uskrsava i biva uzdignut u nebo zdesna Ocu. Otac stvara Uskrsnulomu novo tijelo, Kristovo tijelo, po kojemu kao uzdignuti Gospodin u snazi Duha Svetoga može nastaviti svoje poslanje sve do kraja vremena.

U grčkome dolazi riječ Crkva od *ekkllesia*. *Ek* znači iz. *Klesia* dolazi od *kalein – pozvati*. Tako *ek-klesia* polazeći od izvora znači: *pozvana iz*. Crkva su dakle ljudi koji se daju pozvati iz svoga ranijeg života u zajedništvo s Isusom Kristom i svima onima koji žive s njim.

Njemačka riječ Kirche dolazi od grčke *kyrios – Gospodin*, točnije od *kyriake – pripadajuća Gospodinu*. Crkva su dakle ljudi koji su donijeli odluku: Hoću pripadati Gospodinu. Crkva su ljudi koji pripadaju Gospodinu i žele nastaviti njegovo poslanje u ovome svijetu. Crkva je Isus koji u Duhu Svetom dalje djeluje i živi.

To svjedoči i pjesma: „Duh Gospodnji napunja svemir, silno i nesavladivo; kamo god padne njegov dah ognja, Božje kraljevstvo postaje životno. Tu kroz vrijeme korača Krist u hodočasničkoj odjeći svoje Crkve i kliče: Aleluja.“ Crkva je ovdje opisana kao hodočasnička odjeća u kojoj je Isus danas prisutan i danas djeluje.

Crkva je tijelo preko kojega Isus Krist nastavlja u svijetu svoje poslanje. Na to upućuje i Drugi vatikanski koncil: „Crkva je u Kristu

na neki način sakrament odnosno znak i sredstvo najprisnijega sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda ...“ (LG 1). Crkva je pozvana biti oruđe.

Kao što jedna osoba radi s oruđem u ruci, tako treba i Krist s Crkvom kao svojim oruđem moći danas nastaviti svoje poslanje. Isus hoće ljude po Crkvi dovesti k nebeskom Ocu i sjediniti ljude međusobno. Crkva je pozvana znakovito na uzoran način živjeti i predstavljati jedinstvo s Bogom i jedinstvo među ljudima.

Da bi Crkva mogla živjeti svoj poziv, „*Krist je na svoje učenike poslao svoga Duha oživljavatelja te je po njemu ustanovio svoje Tijelo, koje je Crkva, kao sveopći sakrament spasenja*“ (LG 48). Samo Božjim Duhom može Crkva biti sakrament spasenja za čitav svijet.

Sveta Crkva

Kad Credo naziva Crkvu *svetom*, onda to nije zbog toga što se ona sastoji iz samih super-ljudi i jer u njoj nema ništa grješnoga. Sveta Crkva uključuje uvijek i grješnike, zato se može nazvati i Crkvom grješnika.

Izričaj da je Crkva sveta prije svega je izričaj o podrijetlu Crkve. On upućuje na to da Crkva svoj izvor ima u Isusu Kristu i konačno u Bogu. Jedino je Bog svet i sve što od Njega dolazi, što Njemu pripada, što je od Njega izabrano i s Njime povezano. Svetost Crkve sastoji se u njezinu izabranju iz profanoga svijeta, iz njezina pripadanja Bogu i iz njezina poslanja u svijetu.

Crkva je sveta po Isusu Kristu, koji je „*ljubio Crkvu te sebe predao za nju da je posveti, očistivši je kupelju vode uz riječ te sebi predvede Crkvu slavnu, bez ljage i nabora ili čega takva, nego da bude sveta i bez mane*“ (Ef 5,25-27). Ovo posvećujuće predanje Isusa Krista nikada više neće biti povučeno. U odijelu Crkve svetost Gospodinova trajno je prisutna među nama.

Crkva je sveta po Duhu Svetome. Sveta je i po riječi Evanđelja koje joj je povjereno, po sakramentima koji se u njoj dijele, po milosnim darovima i karizmama čiji je autor uvijek sam Isus Krist.

Crkva je sveta po ljudima koji se daju posvetiti. To pokazuje naša

zadaća: „Kao što je svet Onaj koji vas pozva, i vi sveti budite u svemu življenju. Jer u Pismu stoji: Budite sveti jer sam svet ja“ (1 Pt 1,15-16).

Tako je na odijelu Crkve Gospodinova svetost trajno prisutna među ljudima.

Katolička Crkva

Ovdje najprije želim upozoriti na mogući nesporazum: Pitamo li koga: Jesi li katolik? Tada najčešće mislimo na rimokatolika. Ali ovdje u Credu katolički ne znači rimokatolički, jer u vrijeme nastajanja Creda još nije bilo različitih Crkava i konfesija. Pod katolički ovdje se misli na sve krštene.

Katolički (od grčkoga katholon) doslovce znači: *sveopći, sveobuhvatan, sve uključujući, cjelovit i potpun. Katolički znači čitava, diljem svijeta i sveopća Crkva, koja navješta čitavu, pravu i nepatvorenu vjeru.*³⁵

Crkva je katolička, prvo jer je široka, uključuje sve koji nasljeđuju Isusa Krista. U njoj svi jezici i kulture imaju mjesta. Širina i velika različitost katoličke Crkve pokazuju se već na Duhove, na stvarni rođendan Crkve. Mnogi narodi, koji čuju apostole govoriti na njihovu materinskom jeziku predstavljaju Crkvu diljem svijeta u svoj njezinoj različitosti. U širinu spada i to da u ovoj Crkvi svi socijalni i kulturni slojevi kroz sva vremena imaju mjesta. Katoličko razmišljanje je toliko sveobuhvatno da ono uključuje čitav svijet, čitavo čovječanstvo s njihovim problemima.

Drugo, Crkva je *katolička* jer je u njoj Isus Krist i darovao joj je svu puninu. Jer Crkva je „*Tijelo njegovo, punina Onoga koji sve u svima ispunja*“ (Ef 1,23). Sve što Krist ima, darovao je svojoj zaručnici Crkvi.³⁶ Crkva navješta i čuva čitavu, pravu i istinsku vjeru.

³⁵ Crkve reformacije ispovijedaju kod Creda umjesto Katolička crkva kršćanska ili opća Crkva. Kad bi reformirani kršćani u Credu ispovijedali izvornu oznaku Katolička crkva, tada bi bilo evidentnije da katolički i rimokatolički nije isto.

³⁶ U ovome smislu treba shvatiti nauk: Izvan Crkve nema spasenja. On ne znači

I premda rimokatolička Crkva (i Crkve u jedinstvu s Rimom) sebe shvaća Crkvom u kojoj je ostvarena sva punina Isusa Krista (usp. LG 10), sva punina pokazuje se u životu kršćana mnogih različitih konfesija, denominacija i kršćanskih grupa. Tako piše svećenik Daniel Ange: „Ja mogu toliko puno primiti ... od protestanata: njihovu ljubav prema Riječi i smisao za socijalnu angažiranost; od evangelika: njihovu energiju za evangelizaciju i njihovo odbijanje svakoga kompromisa s poganima u okružju; od pravoslavnih: njihovu monašku duhovnost, njihovu ljubav prema tradiciji i sjaj njihove božanske liturgije; od katolika: vjernost Petru, Euharistiju u svakodnevici“ (Daniel Ange, *Crkva moja radost*, str. 99 i dalje).³⁷

Kad vidimo što Duh Sveti veličanstvenoga i milosnoga čini i izvan naše Crkve, tada se tomu smijemo radovati i za to Bogu zahvaljivati. To su naša braća i sestre preko kojih Bog djeluje. Mi pripadamo skupa velikoj sveopćoj Crkvi koju Credo naziva *katolička Crkva*.

Treće, *katolički* za Crkvu znači da ona živi misionarsku dimenziju. Crkva je „katolička jer je od Krista poslana čitavomu ljudskom rodu“ (usp. Mt 28,29) (KKC 381). Ona hoće svim ljudima i svim kulturama ponuditi mogućnost da upoznaju Isusa Krista, spasenje svijeta.

Oba kriterija navedena u Apostolskome vjerovanju o *svetoj i katoličkoj* Crkvi u Velikome vjerovanju su dopunjena kako slijedi: *jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu*. Pogledajmo ove dopune:

Jedna Crkva

U našem okružju doživljavamo danas različitost kršćanskih Crkava i grupacija. Crkva je u najnutarnijoj nutрини ipak jedna jer ima

pripadanje rimokatoličkoj Crkvi. Ovaj je nauk upravljen najprije onima koji Crkvi pripadaju. On hoće posvijestiti da Crkva posreduje sva sredstva za spasenje, jer Isus Krist je spasenje svih, a Crkva je njegovo Tijelo. Tako je ova rečenica ozbiljna opomena: Nije dobro spasonosno zajedništvo Crkve stavljati na kocku i napuštati ju.

Ovaj nauk hoće uputiti na to da u konačnici svi ljudi mogu pronaći spasenje samo po Isusu Kristu, čak i oni ljudi koji o Isusu Kristu i njegovoj Crkvi ne znaju ništa.

³⁷ Citirano prema: Daniel Ange, *Die Kirche meine Freude* (Crkva moja radost), str. 99-100. Medienverlag Christoph Hurnaus Linz 2005.

samo jednoga Utemeljitelja i Glavu, naime Isusa Krista. Stoga postoji samo jedno jedino Tijelo, Kristovo Tijelo pa tako i samo jedna Crkva. To naglašava Poslanica Efežanima: „*Jedno tijelo i jedan Duh – kao što ste i pozvani na jednu nadu svog poziva! Jedan Gospodin! Jedna vjera! Jedan krst!*“ (Ef 4,4-5).

Katolička crkva poznaje tri veza jedinstva:

1. Vez *vjere* po zajedničkom ispovijedanju vjere: Ovaj vez pokazuje se u zajedničkom svjedočenju vjere. Veliko mnoštvo mučenika *svih* Crkava sjajan su znak ovoga veza. Ovo jedinstvo u vjeri i u Duhu moguće je sa svim vjerujućima u Krista. Tako postoje mučenici u svim kršćanskim Crkvama i vjerničkim zajednicama.
2. Vez *sakramenata*, bogoslužja. Ovdje treba posebno spomenuti vez krsta i Euharistije. Vez krsta obuhvaća i povezuje sve krštene. Kod Euharistije spada prema katoličkome shvaćanju u valjano slavljenje i sveti red svećenika i sukcesija službi, što nedostaje Crkvama koje su proizišle iz Reformacije.
3. Vez *crkvenoga zajedništva* u apostolskome nasljeđu. To znači jedinstvo u hijerarhijskome zajedništvu preko biskupa i pape. Ovaj vez se pokazuje u strukturalnome jedinstvu i povezanosti i vrijedi za sve koji u Katoličkoj crkvi žive jedinstvo.

Ova tri veza čine svu puninu katoličkoga, koje se u drugim kršćanskim Crkvama, konfesijama, denominacijama i kršćanskim zajednicama na različite načine nalazi. Slikom koncentričnih krugova uspoređuje Katolička crkva blizinu drugih kršćanskih Crkava i zajednica prema Crkvi Isusa Krista (u kojoj je prisutna sva punina dobara spasenja). To znači: Strukturalno imaju druge Crkve na različitim stupnju udjela na Crkvi Isusa Krista.

Ipak temeljnije nego što je različita strukturalna blizina pojedinih Crkava jest jedinstvo po krstu. Po njemu svi pripadaju Crkvi. Na osobnoj razini odlučujuća je življena vjera. Ovdje vrijedi riječ svetoga

Augustina koji kaže da postoje vjernici koji doduše strukturalno pripadaju Katoličkoj crkvi, a ipak su izvan i takvih koji su strukturalno izvan, ali uistinu su unutra, dakle pripadaju Crkvi. Odlučujuća je osobno življena vjera, osobna svetost.

Danas doživljavamo različitost Crkava, konfesija, kršćanskih denominacija i zajednica. Kako je do toga došlo? Zbog čega su i kada nastale podjele u Crkvi? Kako možemo danas u Isusovu duhu unaprjeđivati i živjeti jedinstvo i ekumenizam? Više o tome u Dodatku na temu: *Katolička crkva i ekumenizam*.

Apostolska Crkva

Kad je Isus pitao apostole za koga Ga oni drže, Šimun Petar je odgovorio: „*Ti si Krist-Pomazanik, Sin živoga Boga.*’ Nato Isus reče njemu: *’Blago tebi, Šimune, sine Jonin, jer ti to ne objavi tijelo i krv, nego Otac moj, koji je na nebesima. A ja tebi kažem: Ti si Petar-Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati!’* (Mt 16,16-18)

Ovdje se pokazuje: Kršćanska vjera počiva na spoznaji Boga i na iskustvu Boga apostola. Crkva stoji na temelju apostola. Ovo svjedoči i Pavao: *’Vi ste nazidani na temelju apostola i proroka, a zaglavni je kamen sam Krist Isus’* (Ef 2,20). Ovo potvrđuje i Ivan u Otkrivenju: *’Gradske su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaestorice apostola Jaganjčevih’* (Otk 21,14).

Ovdje je nadalje rečeno: Crkva neće nikada propasti! Može biti da Crkva na pojedinim mjestima umre, ali Katolička crkva opstaje za sva vremena, jer Onaj koji ima svu vlast na nebu i na zemlju skrbi i jamči za to. Ova radosna izvjesnost smije nas jačati na našem putu usred kriza i oluja trenutačnoga vremena.

Apostolski znači i živjeti apostolsko poslanje. Na kraju svih četiriju Evanđelja Isus nalaže apostolima da njegovo poslanje nastave: *’Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio!’* (Mt 28,18-19;

usp. i Mk 16,15; Lk 24,45-48; Iv 20,21-23). Poći i evangelizirati spada bitno u Crkvu, što upravo i sadašnji papa Franjo neumorno naglašava. A na to je upozorio već i papa Pavao VI: „*Evangelizirati je čin milosti i stvarni poziv Crkve, njezin najdublji identitet. Ona (Crkva) je tu da evangelizira ...*“ (EN 14).

Vjerujem ... u Crkvu

Ovdje je vrijedno opaziti jednu malu razliku: U CREDU molimo da *vjerujem u Boga, u Isusa Krista i u Duha Svetoga (credere in Deum)*. To znači: Naše povjerenje pripada potpuno i bezuvjetno jedino Trojedinomu Bogu. Kod Crkve ispovijedamo: *Vjerujem ... u Crkvu (credere ecclesiam)*.

Vjerujem ... u Crkvu izražava da kršćani zahvaljujući Crkvi i po Crkvi vjeruju u Trojedinoga Boga. Jer po Crkvi je poruka Isusa Krista kroz sva vremena prenošena i do nas doprla. Crkva daje danas ovu vjeru svojim naviještanjem i svjedočenjem ljudi vjernika, na što smo pozvani i mi, prenositi ju naraštajima koji dolaze.

Vjerujem ... u Crkvu izražava da vjerujemo u Crkvi i sa Crkvom. Ali ponekad to može značiti i bolno, vjerujem unatoč Crkvi: unatoč njezinim ljudskim slabostima i unatoč promašajima njezinih članova u povijesti i u sadašnjosti, unatoč tomu da i gdje Crkvu ne razumijem.

Autoriteti i vlade stoje pod reflektorima i iskusuju puno kritike – u Crkvi također, ne uvijek s pravom. Stoga pitanje: Što je smisao, poziv i zadaća takozvane hijerarhije u Crkvi? Koja zadaća pripada biskupima i papi? Što znači nepogrješivost? Više u vezi s time u Dodatku na temu: *Vodstvo i autoritet u Crkvi*.

Općinstvo svetih

Izraz *Općinstvo svetih* izvorno ne znači zajednicu ljudi, nego zajedništvo na svetome, na sakramentima Crkve, na Božjoj riječi, na milosnim darovima koji darivaju vječno spasenje i stvaraju

jedinstvo.³⁸

Polazeći od iskustva Crkve bilo je najevidentnije slavljenje Euharistije, zajedništvo stola oko Uskrsnuloga, koje vjernike povezuje i sjedinjuje: *Čaša koju blagoslivljamo nije li zajedništvo Krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo Tijela Kristova? Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha*“ (1 Kor 10,16-17).

Zajedništvo krštenih

Uskoro se Crkvu počelo shvaćati ne samo kao jedinstvo euharistijskoga stola, nego kao zajednicu onih koji su međusobno povezani krštenjem. Pavao piše: Ovo *općinstvo svetih* utemeljeno je krštenjem. Pavao piše: „*Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni*“ (1 Kor 12,13). Povezujući element je Duh Sveti. Po Duhu Svetom je svim udovima Kristova Tijela moguća Duhom izdjelovana, duhovna povezanost. On je vez *zajedništva svetih*.

Tko se u krštenju poveže s Kristom, dobiva udio na punini Isusova života. Budući da Isus kao Uskrsnuli ima vječni život, mi primamo udio na ovome vječnom životu. Istodobno bivamo uzeti u novu mrežu odnosa, u sve odnose Isusa Krista.

Usporedivo se to događa među nama ljudima: Tko se oženi, dobiva preko partnera tasta i punicu i dolazi (normalno) u kontakt s čitavom obitelji, ali i upoznaje partnerov krug prijatelja. Obitelj i mreža odnosa se proširuju. Ovo proširenje mreže odnosa prema Isusu i njegovoj obitelji nazivamo *općinstvo svetih*.

Po Duhu Svetome moguća je Duhom izdjelovana, duhovna povezanost sa svim udovima njegova Tijela. Pavao piše: „*I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi*“ (1 Kor 12,26). U Kristovu Tijelu prisutan je

³⁸ Sakramenti (osim u Velikome vjerovanju krst) ne nalaze se u Vjerovanju vjerojatno zato jer predstavljaju po sebi razumljivo mjesto za vjerovanje. Apostolsko Vjerovanje bilo je ispovijedanje krsta.

zajednički život i život jednih za druge. Tako se u molitvi možemo pred Bogom svi zauzimati jedni za druge.

Dimenzije općinstva svetih

Ovo općinstvo svetih dobilo je u prvoj Crkvi uskoro jednu daljnju dimenziju: Prvi kršćani su se uvijek na godišnjice mučenika okupljali na njihovim grobovima. Bili su uvjereni da mučenici kod Boga zagovaraju sve kršćane i čitavu Crkvu na zemlji. Ova povezanost s mučenicima i njihovo štovanje doveli su do nastanka štovanja svetih.

Tradicionalna katolička teologija podijelila je pripadanje Kristovu Tijelu, *općinstvu svetih*, na tri područja. Vjernike koji su još na zemlji, naziva *putujuća Crkva*. To smo mi. Mi živimo usred razračunavanja, borbi i trpljenja ovoga svijeta. Jedni druge hrabrimo i podupiremo.

Svi otkupljeni u nebu, takozvani sveti, tvore *slavnu Crkvu*. Kad štujemo svece, mi proslavljamo Boga. Veličamo time Božju veličinu i njegovo djelovanje u i po ovim svetima. I – sveti se u nebu pred Bogom zauzimaju za nas.

Sveti u stanju čišćenja (zvano i čistilište) pripadaju *trpećoj (vapijućoj) Crkvi*. Takozvane siromašne duše ne mogu same sebi pomoći. Ali budući da pripadaju Kristovu Tijelu, dakle općinstvu svetih, možemo mi pomoći njima. Jer u povezanosti Kristova Tijela mi smo jedna Božja obitelji u kojoj su svi ljudi tu jedni za druge i mogu jedni drugima pomoći.

Povezanost s njima pokazuje se u molitvi za pokojne. Mi molimo da otkupljenje Isusa Krista čisti i posvećuje život pokojnika.

Ekskurs: Molitva za pokojne

U važnome pitanju što očekuje ljude poslije smrti, možemo u Bibliji ustanoviti jedan razvoj: Izraelci su spočetka vjerovali da sa zemaljskom smrću gotovo sve svršava. Oni su zemaljski život smatrali bitnim. Vjerovali su da poslije smrti dolaze u Podzemlje. Ondje se život gotovo potpuno gasi i postoji još jedino život u sjeni bez radosti, bez slavljenja Boga; život, koji ustvari više nije život.

Stoga su se oni usredotočili potpuno na ovostrano. U ovostranome se morala pokazati Božja pravednost. Iskustvo je pak pokazalo da se ovo često nije dogodilo. Iza toga je sazrijevala vjera da Jahve vjernima ipak ne dâ da u smrti propadnu, i da će Bog svojim vjernima darovati vječno zajedništvo. Tako je korak po korak raslo uvjerenje da mora postojati pravednost onkraj smrti: Na kraju dana ljudi će iz hada, iz Podzemlja, ustati na veliki sud. Zatim postoji nebo, vječna radost kao nagrada, i kao kazna pakao, udaljenost od Boga, odnosno tama. Vjernička predodžba da postoji pravednost onkraj smrti dala je da se ovaj zemaljski život i njegova prosudba pojave u novome svjetlu.

Jedan prvi naputak na čišćenje poslije smrti i molitvu za pokojne (siromašne duše) nalazimo u Drugoj knjizi o Makabejcima. Autor izvješćuje da su dan poslije pobjede Makabejaca nad Gorgijom (160. prije Krista) u odijelima židovskih vojnika koji su pali u bitci, pronađeni poganski amuleti od pljačke jamnijskih idola. Oni su prema zakonu o nečistim predmetima bili Židovima zabranjeni. Autor izvješća označuje ovaj grijeh kao uzrok njihove smrti: *„Tako je svima postalo jasno da je to uzrok njihove smrti. Zato su svi stali blagoslivljati Gospodina, pravednog suca koji otkriva ono što je skriveno. Zatim se pomoliše da bi se počinjeni grijeh sasvim oprostio“* (2 Mak 12,40a-42).

U Matejevu Evanđelju sadrži izričaj o grijehu protiv Duha

Svetoga jednu aluziju na mogućnost oprostjenja grijeha poslije smrti: „*Ali tko rekne protiv Duha Svetoga, neće mu se oprostiti ni na ovom svijetu ni u budućem*“ (Mt 12,32).

U jednome drugom kontestu podsjeća Pavao zauzimajući se za uskrsnuće na praksu, naime krstiti se za pokojne: „*Što onda čine oni koji se krste za mrtve? Ako mrtvi uopće ne uskrsavaju, što se krste za njih?* (1 Kor 15,29). Iza toga stoji vjera da i za pokojne nekrštene možemo izdjelovati spasenje.

Vjera da i poslije smrti možemo još nešto učiniti za pokojne, širila se u prvoj Crkvi. Tako piše kršćanski pisac Tertulijan (150.-220.) da su kršćani prinosili molitve i euharistijska slavlja za pokojne na godišnjicu njihove smrti. Ovaj oblik molitve za pokojne bio je u antici nešto novo. Jer dok su se pogani molili pokojnicima, vjernici su molili za pokojne da bi oni zadobili dovršenje otkupljenja.

Koliko je ova vjera već u ranome kršćanstvu bila usidrena, pokazuje se u tome da Monika (332.-387.), majka svetoga Augustina, moli ovoga za to: „Kad se približio dan rastanka, moja majka nije razmišljala o tome da se njezino tijelo zaodjene dragocjenostima, da ga se balzamira, nije tražila odabrana groba, nije marila za pokop u zavičaju. Ništa takvoga nije od nas tražila, nego jedino da je se sjetimo na oltaru, kojemu služiti nije propustila ni jedan dan. Znala je da se ondje dijeli žrtveni Jaganjac, koji 'ublažava zadužnicu' i koji je pobijedio neprijatelja ...“ (Ispovijesti svetoga Augustina).

Dobra djela, prošnje i posebno slavljenje Euharistije pomažu siromašnim dušama. Pritom je *molitva ključ kojim siromašnim dušama otvaramo nebo* (Augustin). Pomoć može biti uzajamna: „Naša molitva za njih može im ne samo pomoći, već i njihov zagovor učiniti uspješnim u našu korist“ (KKC 958). U tome se pokazuje solidarnost u općinstvu svetih.

Ne mole svi kršćani za pokojne. Jedan od razloga može ležati i u nerazumijevanju. Molitva za pokojne pogriješno se povezuje s kultom pokojnika. U molitvi pak za pokojne nisu oslovljeni pokojni.

Naprotiv: Ta mi molimo: „*Pokoj vječni daruj im, Gospodine*“. Mi molimo Isusa Krista da se Njegovo otkupljenje dovrši na pokojnima.

Kod dva važna pitanja kršćani su različitih shvaćanja, koja utječu i na stav prema molitvi za pokojne:

Tko pripada Kristovu Tijelu? Što se događa poslije smrti?

Osnovni razlog zbog kojega kršćani ne mole za pokojne, leži u različitem pogledu na to tko pripada Kristovu Tijelu, općinstvu svetih. Tu mogu primjerice odgovoriti vjernici iz slobodnih crkava ili evangeličke Crkve: Svi koji sada žive na zemlji i obratili su se Isusu Kristu.

Iza toga stoji jedno drugo gledanje o tome što dolazi poslije smrti. Jedan od odgovora sastoji se u tome da u smrti svi umiru i ostaju mrtvi sve dok na kraju vremena ne budu probuđeni na sud. Ali ako su pokojni mrtvi već sada, tada je jasno da im molitva ne donosi ništa i da ih se ne može moliti za zagovor. Otuda je razumljivo da vjernici s ovom predodžbom o molitvi za pokojne i prošnjom od svetih ne mogu ništa započeti.

Pozvani sveci

Krštenjem na ime Trojedinoga Boga čovjek biva uzet u općinstvo svetih. Svetost dolazi od Boga. Pavao u svojim poslanicama naziva sve koji vjeruju u Krista i u njega su kršteni „*pozvani sveci*“ (1 Kor 1,2; Rim 1,7; 2 Kor 1,1). Ovo dostojanstvo odlikuje nas kršćane. Istodobno je ovo i zahtjev kojega treba živjeti životom. Kao kršćanin treba živjeti onako kako je u skladu sa svetošću koju nam je Bog darovao na krštenju. Putokazi su za to Blaženstva (Mt 5,3-11), koja se uvijek navješćuju kao Evanđelje svetkovine svih svetih.

Pri žarku suncu šeće dječak sa svojom majkom pokraj crkve. Gleda prozor i kaže: „Mama, pogledaj kako su ovi prozori prljavi!“ Majka nato pođe s dječakom u crkvu. Zadivljen ostane on stajati pred prozorom koji sjaji u šarenim bojama. On pita majku: „Tko je to na prozoru koji tako lijepo sjaji?“ Mama kaže: „Sveti Franjo!“ Nekoliko tjedana kasnije pita vjeroučiteljica: „Tko od vas zna što je

svetac?“ Dječak podigne ruku i kaže: „Svetac je čovjek kroz kojega sjaji sunce.“

Sunce može samo u obojenu prozoru sjati u tako šarenim bojama. Upravo tako sjaji Isus Krist u bojama njegove svetosti na različite načine u našem svijetu. On će to činiti kroz svu vječnost, „*pravednici će u kraljevstvu Oca svoga sjati kao sunce*“ (Mt 13,43a). Svci su stoga često prikazani s aureolom. To slikovito pokazuje da svetac svojim očima i svojom biti zrači Boga. Stoga takvi ljudi djeluju privlačno na druge, jer se u ovim ljudima susreću s Bogom.

Oproštenje grijeha

Dok se u Apostolskome vjerovanju o *oproštenju grijeha* govori općenito, Veliko vjerovanje pokazuje gdje se i kako oproštenje prije svega događa: *Ispovijedam jedno krštenje za oproštenje grijeha*.

Na Duhove govori Petar ljudima, koji su u srcu dirnuti njegovom propovijeđu i pitaju što im je sada činiti: „*Obratite se i svatko od vas neka se krsti u ime Isusa Krista za oproštenje grijeha i primit ćete Dar, Duha Svetoga...*“ (Dj 2,38). Obraćanje, krštenje i primanje novoga života Duha Svetoga, tako se događa oproštenje grijeha.

Prvo i najvažnije oproštenje grijeha događa se u krštenju (usp. i 1 Kor 6,11; Ef 1,7; Kol 1,14). Ono načelno izuzima čovjeka iz struktura krivnje i grijeha svijeta i otpušta ranije počinjene grijeha, jer krštenju prethodi odvratanje od ranijega života i priklanjanje životu kako ga je Bog zamislio.³⁹ Kako to treba shvatiti?

Čovjekova situacija

Svakoga jutro, kad u novinama čitamo o nevolji i bijedi ili u vijestima slušamo o boli i nepravdi, nanovo iskusujemo da ne živimo u spašenu svijetu. Bijeda, nevolja, bol i nepravda viču prema nebu. Ali činjenica ove nepravde nije ništa novo, nego prati čovječanstvo od samoga početka. Svi smo rođeni u jedan svijet koji nije u redu.

Ali ne samo u svijetu oko nas, nego i u samima sebi otkrivamo puno toga što nam zadaje muku: strahovi, požude, podvojenost,

³⁹ To ne vrijedi za istočni grijeh koji je krštenjem djeteta poništen.

agresije, zlo, nevjerojatne stvari, blokade. Hoćemo biti dobri, možda se i puno trudimo, ali ipak ne uspijevamo. To je pijesak u stroju, kao što Pavao otkriva i kod sebe: „*Ta ne činim dobro koje bih htio, nego zlo koje ne bih htio – to činim. Ako li pak činim ono što ne bih htio, nipošto to ne radim ja, nego grijeh koji prebiva u meni*“ (Rim 7,19-20).

Ovdje osjećamo nešto od onoga što teologija naziva istočnim (baštinjenim) grijehom: Čovjek otkriva *grijeh koji u njemu prebiva*: blokade, grješne želje, strahove, agresije, zlo, požudu ... koje radije ne bi htio. Kako dolazi do svega toga?

Izvor istočnoga grijeha

Na početku Staroga zavjeta opisuju obje pripovijesti o raj u padu u grijeh temeljno čovjekovo raspoloženje. One pokazuju situaciju u kojoj se nalaze svi ljudi.

Raj

Raj pokazuje kako je Bog čovjeka i stvorenje izvorno zamislio. U sredini, u središtu je Bog. On je sve pozvao u život i svemu stvorenom dao vlastito određenje i zadaću. On je bio svjetlo i radost svih stvorenja. Odnos prema Njemu bilo je najnutarnije čovjekovo određenje i njegova prava sreća.

Ljudi žive polazeći od Boga, kao što mjesec svoje svjetlo dobiva od sunca. Posljedica je dubok sklad s Bogom, s bližnjima, sa stvorenjem i sa samim sobom.

Da bi ovo prijateljstvo s Bogom i ovaj sklad zaštitio i održao, Bog je čovjeku dao zapovijed: „*Sa svakoga stabla u vrtu slobodno jedi, ali sa stabla spoznajе dobra i zla da nisi jeo! U onaj dan u koji s njega okusiš, zacijelo ćeš umrijeti*“ (Post 2,16b-17). Bog je nevjerojatno velikodušan: Čovjek sa svakoga stabla u vrtu smije jesti, osim jednoga! Bog daje ovaj napatuk da bi čovjek ostao u svome, njemu danome položaju, naime da bude stvorenje, za svoje dobro i na blagoslov za sve.

Pad u grijeh

Druga biblijska slika, pad u grijeh, pokazuje da je u ove zdrave odnose došla pometnja. U slici zmije ljudima prilazi đavao s pitanjem: „*Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?*“ (Post 3,1) Ovim pitanjem izvrće đavao Božji izričaj. On sije nepovjerenje prema ljubavi Božjoj i zavodi čovjeka na dvoje: Možda mi Bog ipak ne daje sve? Možda bi bilo bolje da u središte svoga života stavim sama sebe i postupim onako kako ja želim i kako meni odgovara?

Tako je dakle došlo do događaja koji Biblija naziva pad u grijeh: Čovjek nije htio i dalje od Boga primati. On je htio sam biti središte. Htio je sam određivati što je ispravno i dobro i biti „*kao Bog*“ (Post 3,5). Budući da je čovjek jeo od zabranjenoga ploda, izdigao se iznad Božjega poretka. Kao posljedica toga dolazi do pada u grijeh: Čovjek se postavlja iznad Božjega poretka. Ovim korakom neposlušnosti potisnuo je čovjek svoga Stvoritelja iz središta svoga života i sama sebe postavio na njegovo mjesto.

Posljedice neposlušnosti

Čovjek, a s njime i čitavo stvorenje koje je čovjeku bilo „*podvrgnuto*“ (usp. Post 1,28), izgubili su ovim korakom svoje središte iz kojega su živjeli. Čovjek, oslobođen pogleda na svoga Stvoritelja, izgubio je izvor svoga identiteta. Postao je u svojoj najdubljoj dubini zbunjen i počeo u sebe sumnjati. Osjetio je da nešto više nije u redu i pokušao sebe zaštititi: „*Tada se obadvoma otvore oči i upoznaju da su goli. Spletu smokova lišća i naprave sebi pregače*“ (Post 3,7).

I ne samo to: „*Uto čuju korak Gospodina Boga, koji je šetao vrtom za dnevnoga povjetarca. I sakriju se – čovjek i njegova žena – pred Gospodinom, Bogom, među stabla u vrtu*“ (Post 3,8). U odnos prema Stvoritelju u šao je strah. Bog upita Adama: „*'Ti si, dakle, jeo sa stabla s kojega sam ti zabranio jesti?'* Čovjek odgovori: *'Žena koju si stavio uza me – ona mi je dala sa stabla pa sam jeo.'* Jahve, Bog, reče ženi: *'Što si to učinila?'* *'Zmija me prevarila pa sam jela'*, *odgovori žena*“ (Post 3,11-13). Ljudi su počeli krivnju prebacivati na

drugoga.

Kao posljedica došla je duboka pometnja u dobro stvorenje: „A ženi reče: 'Trudnoći tvojoj muke ću umnožit, u mukama djecu ćeš rađati. Žudnja će te mužu tjerati, a on će gospodariti nad tobom.' A čovjeku reče: 'Jer si poslušao glas svoje žene te jeo sa stabla s kojega sam ti zabranio jesti rekavši: S njega da nisi jeo! – evo: Zemlja neka je zbog tebe prokleta: s trudom ćeš se od nje hraniti svega vijeka svog! Rađat će ti trnjem i korovom, a hranit ćeš se poljskim raslinjem. U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš: ta iz zemlje uzet si bio – prah si, u prah ćeš se i vratiti.'“ (Post 3,16-19). Strah, stid, porođajne muke, požuda, muka, uzajamna vrijeđanja, bol, bolest i smrt posljedice su grijeha.

Zbog svega toga čovjek je postao usamljen. Izgubio je sigurnost u Bogu, sigurnost u sama sebe, sigurnost kod ljudi, u stvorenju. Ukratko: Čovjek je izgubio raj, svoj zavičaj. Tako na kraju pripovijesti o padu u grijeh stoji: „Zato ga Gospodin, Bog, istjera iz vrta edenskoga ... Istjera, dakle, čovjeka ...“ (Post 3,23-24).

Po ovome koraku neposlušnosti dolazi razorna pometnja u čovjeka, u njegov odnos prema Bogu, prema ljudima i u čitavome stvorenje. Raširila se moć zla. Počinju „vladati“ strah, sebičnost i grijeh. Otada Bog više ne vlada neograničeno u njegovu stvorenju, nego je stvorenje potpalo pod vlast Zloga. Stoga naziva Isus đavla više puta „*gospodarom svijeta*“ (usp. Iv 12,31; 14,30; 16,11).

Istočni grijeh

Pripovijest o padu u grijeh pokazuje da sve trpljenje i smrt imaju svoje korijene u grijehu. Pavao piše: „Kao što po jednom Čovjeku uđe u svijet grijeh i po grijehu smrt, i time što svi sagriješiše, na sve ljude prijeđe smrt ...“ (Rim 5,12). Jedan jedini čovjek bio je uzrokom da u svijet dođe grijeh i zatruje čitav svijet.⁴⁰

Svi ljudi baštine ovo grješno stanje. Kad se danas jedan čovjek

⁴⁰ Iza ovoga retka stoji predodžba da čitavo čovječanstvo potječe od jednoga ljudskog para. Za današnjega čovjeka ova predodžba više nije prisilna, jer hebrejska riječ „Adam“ nije vlastito ime, nego ime vrste, a znači „čovjek“.

rodi, baštini uz mnogo dobra i puno zla, vani u okolnome svijetu, ali i u samome sebi. Čovjek ne živi u duboku jedinstvu s Bogom. On u sebi otkriva sklonost na zlo. Nešto se u čovjeku buni da sama sebe prihvati kao stvorenje i jednostavno tako primi život, upute i ljubav od Stvoritelja. Osim toga čovjek sebe iskusi oslabljena u volji prema dobru.

Istočni grijeh znači: Ni jedan čovjek nije savršen. Ni jedan čovjek ne započinje od nule. Čovjek preuzima različitu baštinu od svojih roditelja, djeda i bake i rodbine, ali i od grupe naroda, od nacije. Mi baštinimo materijalno, genetičko, socijalno, idejno, ali i duhovno-religiozno kao blagoslov i prokletstvo.

Krštenje kao ublaženje krivnje

Bog čovjeka ipak ne ostavlja u njegovoj nevolji sama. On hoće polazeći od sebe zahvatiti i stoga odmah nakon pada u grijeh najavljuje obećanje spasenja. Bog govori zmiji (Sotoni): *Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojeg i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu*“ (Post 3,15). Katolička teologija vidi u ovoj ženi uputu na Mariju. Potomstvo žene upućuje na Isusa Krista, koji je došao da zmiji satire glavu i tako njegovu djelu zada konačni poraz. Kako?

Od neposlušnosti do poslušnosti

Raj je neposlušnošću čovjeka izgubljen. Odlučujući obrat do spasenja dolazi preko Božjega kraljevstva koje navješta Isus, kojemu On svojom poslušnošću do smrti na križu pomaže probiti se i koje je neopozivo postigao svojim uskrsnućem. Možemo reći: Isus je svojom smrću na križu i svojim uskrsnućem pobijedio istočni grijeh (neposlušnost prema Bogu) i time omogućio novi početak. Kao posljedica toga život postaje ponovno dobar.

Pavao piše: *„Doista, kao što su neposluhom jednoga čovjeka mnogi postali grješnici, tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici ... kao što grijeh zakraljeva smrću, da tako i milost kraljuje pravednošću za život vječni po Isusu Kristu Gospodinu našem*“ (Rim

5,19.21).

Krštenje kao poništenje istočnoga grijeha

Što je Isus za nas izvršio, dariva nam se na krštenju. U krštenju smo uzeti u Isusovu poslušnost do smrti na križu, a time i u Isusovu pobjedu na križu, i možemo nanovo živjeti iz njegove snage.

Pavao uspoređuje proces uzimanja u Kristovu pobjedu s pokopanošću i uskrsnućem s Isusom Kristom u krštenju: „*lli zar ne znate: koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni. Krštenjem smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života*“ (Rim 6,3-4).

Isus je svojom poslušnošću do smrti na križu izvršio otkupljenje. Tako *biti kršten u Isusovu smrt* znači prihvatiti otkupljujuću milost njegove smrti. Ovo prihvaćanje događa se dvostrukim korakom obraćenja.

Prvo: To je odluka rasti se od neposlušnosti prema Bogu (na svim područjima života). U vezi s time govori krštenik: *Odričem se*. Trostrukim ispovijedanjem *odričem se*, krštenik se odriče svih bezbožnih utjecaja, sila, misli i nauka ..., ukratko svega zla i rastaje se od toga. Ovo distanciranje u prvoj Crkvi izražavalo se svlačenjem odjeće i pogledom prema Zapadu. Na Zapadu zalazi sunce. Zato je u staroj antici Zapad smatran simbolom tame i zla.

Drugi korak obraćenja sastoji se u odluci svjesno prihvatiti Boga kao osobnoga Gospodara svoga života i otvoriti se njemu i njegovim uputama. U vezi s time krštenik je u prvoj Crkvi silazio u krsnu vodu i govorio tri puta *Vjerujem*. Ovim *Vjerujem* povezivao se krštenik s trojedinim Bogom. Prihvatio je Boga kao svoga nebeskog Oca, Isusa Krista kao svoga osobnog Gospodina i Otkupitelja i otvarao svoj život djelovanju Duha Svetoga. Ovo je učinio nakon što je promijenio pogled u pravcu od Zapada prema Istoku. Istok kao mjesto izlazećega sunca simbol je svjetla. Izlazeće svjetlo upućuje na Uskrsnuloga.

U trostrukome uranjanju u vodu biva sada snaga otkupljenja

Isusa Krista djelotvorna. Ona oslobađa krštenika od svake krivnje i svega bezbožnoga, čega se on i odrekao, i istodobno postaje krštenik sada jedno s Isusom. Stoga piše Pavao: „*Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste (kao haljinom)*“ (Gal 3,27).

Kao što je Isus iz „kupelji smrti“ u uskršno jutro kao novi čovjek izašao iz groba, tako čovjek u kupelji krštenja silazi u grob Isusa Krista da skupa s Kristom uskrsne kao novi čovjek. Time je primio i prihvatio ljepotu i svetost Isusa Krista.

Živjeti iz krštenja

Temeljna odluka krštenja znači živjeti s Isusom Kristom kao Gospodinom. „*Kao što primiste Krista Isusa, Gospodina, tako u njemu živite!*“ (Kol 2,6). Sada pripadamo Njemu. Započinjemo živjeti iz Njega. Time Njegova otkupljujuća milost započinje u nama djelovati i život, polazeći od najnutarnijije točke, počinje ozdravljati, ne magijski, nego u mjeri našega obraćenja i milosti koju nam Bog daje. Jer po krštenju naša oslabjela i na zlo sklona narav još uvijek nije potpuno ozdravila.

I premda je novorođeno nedužno, u dubini njegova srca ono ne živi u izvornoj od Boga željenoj vezi povjerenja i ljubavi s Trojedinim Bogom. Ova veza s Isusom Kristom biva darovana u čovjekovoj najnutarnijijoj nutrini. A time se ovaj odnos i snaga milosti mogu pravo životno osloboditi, ali za to je potreban Da, *Amen* krštenika, svjesna čovjekova odluka, njegovo životno predanje Trojedinomu Bogu.

Ovaj *Amen* krštenja svjesno izreći i krštenje djeteta prihvatiti, ratificirati, daje našem životu čvrst, siguran temelj. Ovim *Amen* otvaramo se bogatstvu otkupljenja Isusa Krista. Mi zauvijek pripadamo Isusu Kristu. Stoga znamo da smo spašeni i da po Isusu Kristu imamo vječni život.

Sakrament pokore

Prvo kršćanstvo živjelo je u uvjerenju da svjesni put obraćenja koji se dogodio na krštenju donosi sa sobom temeljnu i trajnu

promjenu života. Polazilo se odatle da čovjek poslije krštenja više nije teško griješio. Ali to nije bio slučaj. Neki su zanijekali vjeru iz straha pred progonstvom i mučeništvom ili upali u druge teške grijehе. Što sada? Je li moguće drugo ili čak višestruko oprostjenje?

Kao odgovor na to nastala je javna pokora s oprostjenjem u sakramentu pokore na kraju. Biskup kao voditelj zajednice naredio je najprije na obraćenje spremnu grješniku, nakon što je ovaj javno priznao svoje grijehе, strogu pokoru u obliku duljega posta i privremenoga isključenja iz euharistijskog zajedništva. Nakon što je vrijeme pokore isteklo, pokornik je, najčešće na Veliki četvrtak u Velikome tjednu, od biskupa bio ponovno uzet u puno zajedništvo s Crkvom.⁴¹ U obred ponovnoga primanja pripadala je i molitva zajednice, jer grijeh je i zajednicu povrijedio i oslabio.

Ovaj oblik oprostjenja grijehа i pomirenja Grgur Nazijanski (329.-390.) i Ivan Damaščanski (650.-749.) nazivali su „drugo i mukotrpnije krštenje“. Ono se primjenjivalo samo na najteže grijehе, među koje se ubrajaju otpad od vjere, ubojstvo, preljub. Sve druge propuste i grijehе mogao je ozdraviti svjestan kršćanski život, nutarnje obraćenje i prošnja za oprostjenjem.

Od 6. i 7. stoljeća razvijala se iz života samostana nova praksa pokore, ispovijed na uho. Do danas je ovo uobičajen oblik sakramenta. Sakrament pokore ne služi više samo otpuštenju teških grijehа, nego postaje sakramentom pomoći na putu posvećenja, jer sada se imaju svjesno u vidu s velikima i mali promašaji i grijesi a time i vlastiti život.

Crkva danas svim vjernicima preporučuje bar jednom godišnje, posebno u korizmi, kao pripremu na primanje Euharistije na Uskrs, primiti ovaj sakrament. Za teške (one s teškim posljedicama) grijehе predviđa Crkva sakrament pokore (jednom godišnje). Četvrti

⁴¹ Veliki četvrtak, njem. Gründonnerstag (od gronan-weinen). Toga se dana naime u prvoj rimskoj Crkvi javne pokornike, koje se nazivalo i plačućima, budući da su bili isključeni iz euharistijskoga slavlja, a time i od potpunoga zajedništva, ponovno primalo u Crkvu.

Lateranski koncil 1215. obvezuje vjernike katolike, da svoje grijehе ispovjede barem jednom godišnje, ako su počinili težak grijeh. Tko je teško upleten u grijeh, treba često ne samo oproštenje grijehа, nego i ispovjedni razgovor da bi dobio više jasnoće o uzrocima krivoga ponašanja i potporu kao pomoć za put ozdravljenja.

U odrješenju biva otkupljenje Isusa Kristа na križu djelotvorno. Ovdje nas Isus najdjelotvornije oslobađa vlasti Zlogа i jača nas za put novoga početka. Ovdje se događa nešto što ni jedan čovjek ne može jamčiti drugomu čovjeku: izvjesnost oproštenja. U riječi svećenika: *Ja te odrješujem ...* oslobađa me Isus Krist zauvijek. Bog Svojim oproštenjem stvara nove stvarnosti. Sada mi je polazeći od Boga oprošteno – zauvijek!

Vjerujem u *oproštenje grijehа* znači: Bog svojim oproštenjem stvara nove stvarnosti. Što je on oprostio, na to se više nikada ne vraća! Možemo oslobođeni ustati i započeti nanovo! Iskustvo ovoga Božjeg milosrđa pomaže nam da oprostimo samima sebi i pomirimo se s prošlošću.

Vjerujem u *oproštenje grijehа* jest korak odluke. Ljudi su mi vrlo često govorili da ih teret grijehа, premdа su ga ispovjedili, još uvijek muči, pa su stoga nesigurni je li im Bog stvarno oprostio. Toga se treba odlučno čvrsto držati, premdа rane u vlastitome srcu i posljedice grijehа kao primjerice povrijeđeni i razoreni odnosi još uvijek nisu (potpuno) ozdravili. Korisno je gore navedene dvojbe smjesta i odlučno odbaciti i Bogu zahvaliti za to što je oprostio i što će sve opet biti dobro!

Ispovjed (sakrament pokore) nije jedini oblik oproštenja grijehа. Biblija i Crkva poznaju različite oblike oproštenja grijehа. Od samoga početka su post, molitva i davanje milostinje smatrani oblicima pokore da bi se postiglo Božje oproštenje. I nastojanje pomiriti se, briga za bližnjega, povezana s iskrenim kajanjem, imaju učinak oproštenja grijehа, jer „*ljubav pokriva mnoštvo grijehа*“ (1 Pt 4,8). Isto tako suslavljenje Euharistije, čitanje Svetoga pisma, molitva Očenaša s prošnjom za otpuštanjem krivnje, i još puno toga.

Da bi nam Bog mogao oprostiti, potrebna je uvijek iznova naša spoznaja, kajanje, obraćenje, a time i odluka da ćemo se nanovo otvoriti Bogu i Njegovim uputama. Ovaj nutarnji korak obraćenja u skladu je upravo s onime što je tada u krštenju odraslih izvršio krštenik. Tako je *krštenje na oproštenje* grijeha temeljni model svakoga daljnjeg Božjeg oproštenja.

Isusov uskrsni dar

Novi početak putem obraćenja, nazvanim i pokora, hoće pomoći do sve dubljega usvajanja uskrsnoga života. Hoće dati da dublje iskusimo novi, otkupljeni, uskrsni život u Kristu. To pokazuje i jedan pogled na Uskrs.

Apostoli su na Uskrs navečer bili skupa. Tada ih je iznenada susreo Uskrsnuli. Oni su zbog toga začuđeni i prestrašeni jer su Isusa kod uhićenja i muke ostavili na cjedilu: „*Mir vama!*“ govori Isus dva puta. Time im oprašta i dariva im novi početak.

Na kraju nalaže apostolima da njegovo oproštenje donose svima: „*Kao što je mene poslao Otac, i ja šaljem vas. To rekavši dahne u njih i kaže im: 'Primite Duha Svetoga! Kojima otpustite grijeha, otpušteni su im, kojima zadržite, zadržani su im'*“ (Iv 20,19.21-23).

Zadivljuje: Sam Isus se vezuje uz čin apostola: On otpušta ako oni u snazi Duha Svetoga otpuste. Tako se Isus u sakramentima vezuje uz čin svojih poslanika. Preko njih želi Isus na poseban način darovati ljudima svoje oproštenje i svoj mir, osloboditi ih od njihova otuđenja od njih samih i povesti u novi život u vjeri, nadi i ljubavi.

Uskrsnuće tijela

Crkva moli u Predslovlju svete mise za pokojne: „*Dok tugujemo zbog neizbježne smrti, tješi nas obećanje buduće besmrtnosti. Jer tvojim se vjernima život mijenja a ne oduzima i pošto se raspadne dom ovozemnog boravka, stječe se vječno prebivalište na nebesima.*“ Kako to treba razumjeti?

Isus je Lazara ponovno oživio iz groba i pozvao natrag u zemaljski život. Na kraju tumači što ovo ponovno oživljavanje predstavlja: „*Ja sam uskrsnuće i život. Tko u mene vjeruje živjet će i ako umre*“ (Iv 11,25). Postoji dakle život koji u smrti ne umire.

Ovaj nerazorivi život u Isusovu je uskrsnuću postao stvarnost. Zbog toga sada vrijedi: Tko vjeruje u Isusa, tko s njime, živim Gospodinom živi, tko s njime živi iz saveza krštenja, već sada ima u sebi Isusov život, a time i nerazorivi vječni život. Tako zemaljska smrt više ne može sve razoriti. Naprotiv: Za vjernike je smrt vrata u puninu života, radosti i sreće.

Budući da smo u *krštenju za oproštenje grijeha* već dobili udio na uskrsnuću Isusa Krista, sada se kod uskrsnuća mrtvih radi o očitovanju i dovršenju novosti koju smo primili na krštenju. Naše dioništvo na uskrsnuću Isusa Krista postaje očito: „*Ako li Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih oživit će i smrtna tijela vaša po Duhu Svome koji prebiva u vama*“ (Rim 8,11).

Novo, duhovno tijelo

Mi živimo *u* i *sa* našim tijelom. Po čovjekovu tijelu biva njegova osoba (jednim dijelom) vidljiva. Mi uz pomoć našega tijela stupamo u kontakt s izvanjskim svijetom. Tijelo je to koje nam omogućuje govorenje, gledanje, slušanje, pipanje ... Mi tjelesno izražavamo i svoju nutrinu, primjerice na način kako se krećemo, svojim pogledom ili svojim riječima. Tijelo je organ odnosa prema svijetu.

Mi svojim tijelom istodobno iskusujemo i granice. Jednim dijelom smo nesposobni da to što u nutрини doživljavamo, potpuno izrazimo svojim tijelom, riječima i gestama. Kad smo bolesni i trpimo boli, kad nam tijelo ostari ili postane oronulo ili kad smo potišteni, mi tada svoje tijelo jednim dijelom doživljavamo i kao tamnicu. Osim toga su ljudi tjelesnim, duševnim i psihičkim prikraćenostima, povrjedama i oblježenostima u mnogočemu suženi i blokirani.

O tijelu piše Pavao: „*Tako i uskrsnuće mrtvih: sije se u raspadljivosti, uskršava u neraspadljivosti; sije se u sramoti, uskršava*

u slavi; sije se u slabosti, uskršava u snazi; sije se tijelo naravno, uskršava tijelo duhovno“ (1 Kor 15,42-44). Postoji zemaljsko tijelo koje je raspadljivo, i postoji tijelo koje je *neraspadljivo, duhovno tijelo*. Doslovce iz grčkoga prevedeno riječ je dakle o *pneumatskome* (duhovnom) tijelu.

Model za to kako si možemo zamisliti uskrsnulo tijelo, jest Isus Krist. On je imao zemaljsko tijelo, koje je poslije njegove smrti pokopano. Zatim je Isus kao cjelovit čovjek uskrsnuo, i sa svojim tijelom. Kod susretâ s Uskrsnulim njegove su rane bile vidljive. Toma je svojim prstima mogao dodirnuti Isusove rane i svoju ruku staviti u njegov bok (usp. Iv 20,27). Istodobno je Isus svojim tijelom mogao ući kroz zatvorena vrata. Možemo reći: Isus je sa svime što je svojim tijelom činio i na svome tijelu podnio, upravo čitavom svojom životnom poviješću ušao u novi, nerazorivi i vječni život.

Preobrazba u stvarnost Kristova uskrsnuća

Što vrijedi za Isusa, vrijedi po našem sjedinjenju s Isusom u krštenju na odgovarajući način i za nas: „*Jer koje (Bog) predvidje, te i predodredi da budu suobličeni slici Sina njegova“* (Rim 8,29). I: „*Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista: snagom kojom ima moć sve sebi podložiti on će preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svomu slavnomu“* (Fil 3,20-21).

Mi ćemo imati dijela *na biti i liku* Uskrsnuloga. Naše tijelo će se preobraziti *u lik njegova proslavljenog tijela*. To znači: Duh Sveti stvara novo, ne više materijalno tijelo, koje je potpuno u skladu s dotičnim osobnim bićem čovjeka, s njegovom dušom, njegovom biti slike i prilike Božje.

Ova velika radost vjere sastoji se u tome da novo uskrsnulo tijelo više neće imati nikakvih ograničenja. Kad sam prvi put govorio o ovoj temi, bio je prisutan i jedan otac s teško prikraćenim sinom. Tada sam ovomu ocu mogao jamčiti da će njegov sin jednom zauvijek imati čudesno tijelo bez ikakvih prikraćenosti.

Svi ćemo imati tijelo koje si želimo i zbog kojega ćemo biti

zauvijek presretni. Ovom infuzijom Božje ljubavi ozdravit će i preobraziti se čitava naša životna povijest. Ovo tijelo će biti još puno ljepše nego je ikada bilo naše zemaljsko tijelo. Tako će to biti za svu vječnost.

Uskrsnuće čitavoga čovjeka

Uskrsnuće mrtvih znači ozdravljenje jednoga, nepodijeljena čovjeka. Dok naše tijelo smrću propada i u grobu se raspada, naša duša ide k Bogu. U uskrsnuću mrtvih dobiva čovjek novo duhovno tijelo. Tako će čovjek kao osoba u svojoj cjelovitosti i u svojim različitim odnosima vječno živjeti.⁴²

i život vječni

Tako smo već prispjeli do posljednjega članka vjere *i život vječni*. U Velikome vjerovanju molimo: *i život budućega vijeka*. Prema čemu idemo? Što će biti zauvijek?

Pavao piše: „Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube“ (1 Kor 2,9). Bog nam je vječnim životom pripremio nešto nevjerovatno lijepo.

Naši najljepši trenutci sreće ovdje na zemlji, naši najispunjeniji trenutci su samo bijedan početak onoga što nas očekuje. Ovdje zataje i splasnu svi pojmovi i pokraj nevjerovatno krasne realnosti, čak bez duha djeluju i naše najsmionije predodžbe, slike i snovi.

⁴² U grčkoj filozofiji duša je besmrtna a (tvarno) čovjekovo tijelo prolazno i smrtno. Ovo u sličnu obliku vrijedi i za istočne religije s vjerom u inkarnaciju. Ovdje se neka vrsta „duše“ reinkarnira tako dugo u jedno uvijek novo tijelo, dok se ne raspline u nirvani, u apsolutnome. Kršćanska pak vjera svjedoči da će jedinstvena osoba s čitavom svojom životnom poviješću biti uzeta u život Trojedinoga Boga. Izvor i uzor za ovu vjeru jest Marijino tjelesno uznesenje u nebo.

U smrti će se besmrtna čovjekova duša privremeno odvojiti od zemaljskoga tijela, ali će s proslavljenim tijelom biti zauvijek povezana i u jedinstvu. Usp. KKC 997: „Što znači 'uskrsnuti'? Po smrti, dijeljenjem duše i tijela, tijelo se čovjekovo raspada, dok mu duša ide u susret Bogu, čekajući da se ponovno sjedini sa svojim proslavljenim tijelom. Bog će svojom svemoću konačno povratiti nepokvarljiv život našim tijelima sjedinjujući ih s našim dušama, snagom Isusova uskrsnuća.“

Stoga može Pavao napisati: „*Smatram uistinu: sve patnje sadašnjega vremena nisu ništa prema budućoj slavi koja se ima očitovati u nama*“ (Rim 8,18).

Isus je više puta govorio o tome da će dati vječni život. U slikovitoj riječi o Dobrome pastiru govori Isus o svojim ovcama, o ljudima koji ga nasljeđuju: „*Ja im dajem život vječni te neće propasti nikada i nitko ih neće ugrabiti iz moje ruke*“ (Iv 10,28).

Vječni život, a time i vječnost, sebi ne možemo zamisliti, budući da mi kao povijesna bića možemo razmišljati samo povijesno. Ali nešto je ipak jasno: Naš u mnogim pojedinim fazama rastreseni život postat će za deset, dvadeset, osamdeset godina jedan trajni Sada.

Gledati Boga

Kako izgleda ovaj vječni Sada vječnoga života? Isus je kratko prije svoje muke i smrti rekao: „*A ovo je život vječni: da upoznaju tebe, jedinoga istinskog Boga, i koga si poslao – Isusa Krista*“ (Iv 17,3).

Isus ovdje govori o tome da se vječni život sastoji u spoznaji. Spoznaja je najprije povezana s gledanjem. Gledati i biti pogledan nama ljudima su važni. Mi rado gledamo u lice koje nas pogleda s puno ljubavi, ljepote i dobrote.

Budući da smo Bogu slični kao njegova slika i prilika, naša najdublja čežnja i naša najveća sreća sastoji se u tome da gledamo Božje lice. Stoga već Mojsije moli Gospodina: „*Daj mi vidjeti tvoju slavu!*“ (Izl 33,16). Ali Bog mu odgovara: „*Moga lica ne možeš vidjeti, jer me ni jedan čovjek ne može vidjeti i ostati na životu*“ (Izl 33,20). To znači: Bog je toliko lijep, toliko krasan, toliko pun veličanstva i svjetla, da bismo trenutačno zaslijepljeni Njegovom moću pali mrtvi ako bi nam se pokazao onakvim kakav uistinu jest. Zato nas sada susreće skriven i u znakovima.

Tek s osjetilima novoga uskrsnuloga tijela gledat ćemo Ga kakav jest, i to zajedno sa svim anđelima i s čitavim nevidljivim svijetom. Kao anđeli koji već sada zauvijek gledaju Božje lice, mi ćemo tada gledati Boga u Njegovoj slavi i Isusa Krista u Njegovu božanskom

liku. Ivan piše pun radosti: „*Vidjet ćemo ga kakav uistinu jest*“ (1 Iv 3,2c). Tada ćemo biti potreseni, zahvaćeni, potpuno očarani Božjom ljepotom!

Uvijek sam dirnut kad god kao svećenik u trećoj Euharistijskoj molitvi smijem moliti: *Gledat ćemo tebe Boga svoga kakav jesi, i zauvijek biti tebi slični i bez kraja ti pjevati.*

Vječna svadbena svečanost

Poznati Boga znači još više: U Knjizi Postanka čitamo: „*Adam pozna Evu, svoju ženu; ona zatrudnje i rodi Kaina*“ (Post 4,1). Poznati znači u ljubavi se jedno drugomu darovati. Ivanovo Otkrivenje govori u vezi s ovim o svadbi Jaganjčevoj, o svadbi Isusa Krista sa svojom zaručnicom, Crkvom, s nama ljudima: „*Radujmo se i kličimo i slavu mu dajmo jer dođe svadba Jaganjčeva, opremila se Zaručnica njegova*“ (Otk 19,7).

Povezanošću s Isusom Kristom uzeti smo u život, u vječnu ljubav Trojstva. Uzeti smo u vječni zanos ljubavi Trojstva, u vječnu opojenost ljubavlju, u sve veću svečanost bez kraja. Nebo je stanje potpunoga blaženstva, čudesne razmjene života i ljubavi s Trojedinim Bogom i zajednicom ljudi međusobno.

U nebu ćemo biti ljubećim zajedništvom povezani s našim dragima, sa svetima i sa svim ljudima, ali i sa svim anđelima. Svi ćemo se jedni drugima radovati za svu vječnost. Sa svim stvorenjima bit ćemo u Bogu jedna jedina, sretna, savršena zajednica: nebeska Crkva. Divimo se i slavimo Božje milosrđe zbog svih ljudi i radujemo se sreći svih drugih.

U nebu ćemo biti savršeno jedno s Bogom, s Njegovim sudovima, Njegovim božanskim poretkom, Njegovom pravednošću i ljubavlju. Potpuno sretni zbog Njega i u Njemu. U ovome jedinstvu struji sreća Njegove vječne ljubavi. Ova sreća dovodi do klicanja koje na zemlji nismo mogli pjevati. Tako radosti neće biti kraja.

Dovršenje stvorenja

Sada postoji još jedna razlika između dovršenja pojedinoga

čovjeka na osobnome sudu i dovršenja čovječanstva i čitavoga stvorenja na sudu svijetu u posljednji dan. Sveci, koji su sada kod Boga, žive u gledanju Boga. Istodobno sve još uvijek nije završeno. Jer mi još uvijek živimo na zemlji, trpimo i hrvamo se. Stoga mole sveci za nas da i mi postignemo dovršenje.

Na kraju vremena, nakon Kristova ponovnog dolaska u slavi, sudom svijeta u posljednji dan čitavo će čovječanstvo i stvorenje biti dovedeno do dovršenja. Sve se dovršava u Božjemu kraljevstvu. Tada će, kako je to slikovito prikazano u Ivanovu Otkrivenju, nebeski Jeruzalem sići s neba: „*I vidjeh novo nebo i novu zemlju jer – prvo nebo i prva zemlja uminu; ni mora više nema. I Sveti grad, novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakićena za svoga muža. I začujem jak glas s prijestolja: 'Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima'*“ (Otk 21,1-3).

Sada će biti sve obasjano Božjom ljubavlju: „*I Gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac*“ (Otk 21,23). To će biti nevjerojatna slava, vječno klicanje, nezamisliva svečanost bez kraja, radost iznad svake radosti, sreća nad svakom srećom!⁴³

Amen

Posljednja riječ Creda glasi *Amen*. Ovim *Amen* zatvara se krug Apostolskoga vjerovanja. Ono započinje s *Vjerujem* a završava s *Amen*, s radosnom izvjesnošću vjere što će se sve ranije rečeno ispuniti.

⁴³ Bacimo odavde kratak pogled na to kako druge religije vide to što mi nazivamo vječnim životom. U istočnim, azijskim religijama kao što su budizam i hinduizam radi se o rasplinjivanju pojedinca u kozmičko, svebožansko, u nirvanu; usporedivo s kapi vode koja nestaje u moru.

Za islam se raj sastoji u najljepšim oblicima zemaljskoga uživanja života.

Muslimani vjeruju da će Alah biti prisutan u rajju.

Jedino kršćanska vjera očekuje osobno, vječno ispunjenje u ljubećemu zajedništvu s Bogom. .

Amen je poznat otprilike 600 godina prije Krista. S *Amen* su se na starome Orijentu pečatili ugovori. Hebrejska riječ *Amen* znači čvrstinu, pouzdanost i vjernost (usp. KKC 1062).

S ovim *Amen* svjedočimo ponajprije i prije svega da je Bog pouzdan i vjeran. Tako je *Amen* na kraju Vjerovanja veseli *Amen* koji se potpuno naslanja na Isusa Krista, jer Isus Krist je „konačni *Amen* Očeve ljubavi prema nama“ (KKC 1065). On je Božji *Da* svim našim najdubljim željama i čežnjama: „*Doista, sva obećanja Božja u njemu su 'Da'! I stoga po njemu i naš 'Amen!' Bogu na slavu*“ (2 Kor 1,20).

Ovim *Amen* ispovijedamo nadalje naš *Da*, našu vjernost. Francuski filozof i ateist Jean-Paul Sartre (1905.-1980.) na svojoj smrtnoj postelji pitan je od jednoga prijatelja ne vjeruje li ipak u život poslije smrti. Suprotno njegovu ranije iznošenu shvaćanju da smrću sve završava, odgovorio je: „*Peut-être*“ – možda.

Suprotno ovomu mi svojim *Amen* potvrđujemo: „*Da, tako je. To je vjera Crkve i to neka bude i moja vjera! Toga se čvrsto držim. Za to hoću živjeti i umrijeti. Amen. Aleluja!*“

Radosno živjeti vjeru

Vjera je najveći dar koji smo primili i koji možemo prenijeti drugima. Ali vjeru prenositi drugima može jedino tko je i sam ispunjen radošću vjere. Tko u sebi nosi ovu radost, zrači nadom i pouzdanjem. Tada se može dogoditi da nas se pita što nas čini toliko radosnima, punima pouzdanja, punima nade i opuštenima: „*Budite uvijek spremni na odgovor svakomu tko od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama*“ (1 Pt 3,15).

Ovu nadu i radost hoće nam Isus uvijek nanovo dati: „*Ovo vam rekoh da moja radost bude u vama i da vaša radost bude potpuna*“ (Iv 15,11). Isus nam hoće uvijek iznova dati radost u punini, radost koju on nosi u srcu, a koju nam dariva Duh Sveti.

Na ovu radost upućuje i papa Franjo neumorno u Apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* – Radost Evanđelja. On započinje: *Radost Evanđelja ispunja srce i čitav život svakoga onog koji susretne Isusa. Oni koji prihvate njegovu ponudu spasenja*

oslobođeni su od grijeha, žalosti, duhovne praznine i osamljenosti. S Isusom Kristom radost se uvijek iznova rađa“ (EG1).

Ova radost može iz nas zračiti ako živimo iz prijateljstva s Isusom. Ova radost raste ako smo u najdubljoj nutrini potpuno sigurni da je Evanđelje apsolutno najbolja poruka od svih i da je ono trajna pouzdana istina.

Papa Franjo u Apostolskoj pobudnici Evangelii gaudium – Radost Evanđelja, upozorava na opasnosti koje nam mogu danas ovu radost ugrabiti: *Medijska kultura i neki intelektualni krugovi katkada šire nepovjerenje prema poruci Crkve kao i stanovito razočaranje ... Kod mnogih pastoralnih djelatnika, premda mole, javlja se kompleks manje vrijednosti, zbog čega relativiziraju ili prikrivaju svoj kršćanski identitet i svoja uvjerenja (EG 79).*

Jedna od najozbiljnijih kušnja koje zatiru žar i guše smjelost jest osjećaj poraza, koji nas pretvara u nezadovoljne i razočarane pesimiste namrgođena lica. Nitko se ne može upustiti u neku bitku ako unaprijed nije potpuno uvjeren u pobjedu (EG85).

Imamo na raspolaganju blago života i ljubavi koje ne može zavarati, i poruku koja ne može zvesti na krivi put ili razočarati ... To je istina koja ne zastarijeva jer je kadra vinuti se onamo gdje nitko drugi ne može stići. Naša beskrajna žalost može se izliječiti samo beskrajnom ljubavlju (EG265).

Isus – Stijena vjere

Ovo pouzdano blago u konačnici je utemeljeno u osobi. Srce kršćanske vjere leži u spoznaji i u ispovijedanju Isusa Krista, Sina Božjega. Isus je jednom pitao učenike: „*A vi, što vi kažete, tko sam ja?*“ Šimun Petar odgovori: *'Ti si Krist, Sin Boga živoga!'* Nato Isus reče njemu: *'Blago tebi, Šimune, sine Jonin, jer ti to ne objavi tijelo i krv, nego Otac moj, koji je na nebesima. A ja tebi kažem: Ti si Petar-Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati“ (Mt 16,15-18).* Ispovijedanje Isusa Krista kao utjelovljenoga Sina Božjega jest stijena na kojoj stojimo i koja nam daje čvrstinu i sigurnost. Mi znamo: Ova stijena nikada neće

propasti!

Ispovijedanje Isusa Krista sadrži još više. Pavao piše: „*Ako ustima ispovijedaš da je Isus Gospodin, i srcem vjeruješ da ga je Bog uskrisio od mrtvih, bit ćeš spašen*“ (Rim 10,9). Ovim ustima ispovijedati znači vidljivo stati uz ono u što u *srcu* vjerujemo: Isus je na križu umro, uskrsnuo i djeluje sada i danas. On *jest Gospodin*, koji je za našu spoznaju još skriveni vladar čitavoga svemira, njegovo gospodstvo očitovat će se svima.

Ovu izvjesnost vjere nosi i velika zajednica Crkve diljem svijeta. Kad u nedjeljnome bogoslužju govorimo Vjeronanje, osjećamo se kao zajednica danas povezani s vjernicima čitavoga kršćanstva na svim mjestima i u svim vremenima. Ova velika, diljem svijeta i gotovo 2000 godina stara povezanost u istome jača vjeru.

Svjedočiti svjetlo – unatoč protivštinama

Zajednica je uvijek bila snaga kršćanstva koja jača. Tko je u prvoj Crkvi ispovijedanjem krštenja pristupio kršćanskoj zajednici, bio je obdaren intenzivnim novim zajedništvom. Bio je uzet u novu obitelj koja mu je davala zavičaj, potporu i zaštićenost. Njegov život u ovoj zajednici dobiva budućnost i novi široki obzor. Njegov život dobiva dubok, nerazoriv smisao.

Ali je istodobno morao računati s posljedicama: Da Credu bio je tada istodobno i Ne klanjanju tada vladajućoj rimskoj vlasti, Ne praksi sebičnih užitaka i Ne magiji i različitim oblicima praznovjerja koje je tada vladalo svijetom. Kao posljedica toga odbijali su kršćani sudjelovati u bilo kakvim oblicima kulta prema caru i tako bili spremni staviti svoj život na kocku.

I kod nas se šire društveni pritisci i očekivanja koji su nošeni sekularizmom i relativizmom. I kod nas je Da Credu, kršćanskoj vjeri u nekih Ne vladajućemu mišljenju i uobičajenoj životnoj praksi. Jer kršćanska vjera s porukom o Božjemu kraljevstvu bila je i jest u svako vrijeme Ne svakoj sebičnosti, koja može zauzeti različite oblike osobnoga života, u društvu, politici i gospodarstvu.

Isus govori: „*Vi ste svjetlost svijeta*“ (Mt 5,16). Čak i kad

postajemo sve manja grupa vjernika koji riječju i praksom ispovijedaju kršćansku vjeru, mi smo pozvani svjedočiti svjetlo vjere. Jer naposljetku samo Božje kraljevstvo može ljudima darovati budućnost i nadu. Sve drugo prije ili kasnije razara pravi život. Danas smo pozvani biti svjedocima vjere i uzajamno se u njoj podupirati. Za to nam Isus Krist u svako vrijeme daje snagu Duha Svetoga.

Zato Pavao hrabri svoga učenika Timoteja: „*Raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po polaganju mojih ruku. Jer nije nam Bog dao duha bojažljivosti, nego snage, ljubavi i razbora. Ne stidi se stoga svjedočanstva za Gospodina našega, ni mene, sužnja njegova. Nego zlopati se zajedno sa mnoom za evanđelje, po snazi Boga* (2 Tim 1,6-8). Trebamo sada i uvijek iznova snagu Duha Svetoga koji nam daje radost i odvažnost za svjedočenje.

Obnoviti osobnu iskaznicu

Snaga, radost i odvažnost za svjedočenje vjere rastu kad se sjetimo što nam je sve u vjeri već darovano. Pavao upućuje na to da nam je već darovan novi, vječni zavičaj neba. Mi nismo stanovnici zemlje, nego već imamo novo građansko pravo (usp. Ef 2,19), dobili smo novu putovnicu.

Putovnica ili osobna iskaznica naše je svjetovno obilježje identiteta i prepoznavanja. Svjedoče tko smo i kojemu narodu pripadamo. Ona se izdaje samo na određeno vrijeme od državnih vlasti. Stoga ju se mora povremeno aktualizirati i obnoviti novom fotografijom. Inače gubi svoju valjanost.

Za kršćane je Credo od početka bio iskaznica identiteta, prepoznajna karta, obilježje razlikovanja. To se pokazuje prvo u tome što je u prvoj Crkvi Vjerovanje nazvano *symbolum* – *simbol*. Grčka riječ *symbolon* označavala je polovicu prepolovljena predmeta (primjerice pečata, štapa, table-pločice), koji je služio kao znak prepoznavanja, primjerice za strane ugovora. Svaka bi strana dobila jednu polovicu. Kad se dva dijela međusobno sastave i jedan uz drugi pristaje, bio je potvrđen identitet nositelja.

Za vrijeme moga teološkoga studija čuo sam da je ovo bilo

posve praktično i u prvim stoljećima. Kršćani su u rimskome carstvu bili nedopuštena religija i zato se nisu smjeli sastajati da bi slavili svoju vjeru. Samo u podzemlju, u tajnosti mogli su se sastajati da slave Euharistiju i održe svoje skupove. Stoga su vrata bila zatvorena.

Ako bi sada tko pokucao na vrata, odlučujuće pitanje bilo je: Je li ovaj kršćanin ili nije? Da bi se ispitalo identitet čuvar vrata bi iznutra u kući započeo s *Credo: Vjerujem u Boga Oca, Svemogućega*. Ako bi drugi pred vratima rekao: *Stvoritelja neba i zemlje*. A čuvar vrata nastavio: *I u Isusa Krista, Sina njegova jedinoga, Gospodina našega*, a onaj pred vratima odgovorio: *začet po Duhu Svetom ...* i tako izmolio čitavo Vjerovanje, tada je njegov identitet kao kršćanina bio siguran. Vrata bi se otvorila i on je kao brat dobrodošao.

Credo je bio znak prepoznavanja vjernika (usp. KKC 188).- U prvoj Crkvi se u zadnjoj etapi puta uvođenja u kršćanstvo, katekumenata, na kraju puta priprave a na početku Velikoga tjedna, katekumenima Credo svečano predavalo. Za malo dana prije krštenja u vazmenoj noći morali su ga naučiti napamet, ali ga nisu smjeli prepisivati, nego su ga prije krštenja morali vratiti natrag – jer je to bio tajni dokument kršćana.

Sada imamo Credo, koji su mnogi od nas naučili kao djeca i molili za vrijeme bogoslužja i nanovo ga otkrili u njegovoj iznenađujućoj ljepoti i njegovu duboku značenju. Time smo ga kao *nanovo primili*. Trajna putovnica i nerazoriva osobna iskaznica koja nam jamči vječni zavičaj i vječnu sreću, time su nam kao novi položeni u ruke. Mi se ovom daru smijemo nanovo radovati i zahvalna ga srca svjedočiti i ispovijedati.

Dodatak

Četiri tematska dodatka, na koje je u tekstu upućivano, donose dopune i daljnje vidike.

S Crkvom nastaje Novi zavjet

Ispunjeni Duhom Svetim izveli su apostoli poslije uskrsnuća Isusa Krista i slanja Duha sve što im je Isus naredio: Navještali su evanđelje, pozivali ljude na obraćenje, ozdravljali, krstili, molili za ispunjenje Duhom Svetim, slavili Euharistiju i poučavali učenike da žive prema nalogima njihova Učitelja i Gospodina Isusa Krista.

Nastaju zajednice

Tako na mnogim mjestima nastaju male zajednice, mali kršćanski centri. Uskoro ovi sa svoje strane i sami šalju misionare. Zacijelo najpoznatiji misionar bijaše Pavao. On je na svojim misionarskim putovanjima osnovao mnoge zajednice. Ali i vjernici, koji su zbog progona dolazili u druga područja, prenosili su ovu poruku svojim ukućanima, prijateljima i znancima.

Da bi sačuvali životnim odnos prema osnovanim zajednicama i

istodobno se mogli upustiti u njihova pitanja i probleme, pišu apostoli, posebno Pavao, poslanice. Prvu i najstariju sačuvanu poslanicu napisao je Pavao oko 50. godine poslije Krista (dakle oko 20 godina poslije Isusove smrti) novoosnovanoj zajednici u Solunu. Ove poslanice su sačuvane i brzo prenošene u zajednice.

Sadržajni izvori vjere i prenošenja vjere bile su prije svega Isusove riječi i život, život i djelovanje Uskrsnuloga u njihovoj sredini, Pisma Staroga zavjeta kao i svjedočanstvo apostola.

Već vrlo rano, posebno za uvođenje u vjeru i za život Crkve različitih slavlja vjere, kao primjerice krštenje i slavlje Gospodinove gozbe (Euharistija), postojali su različiti tekstovi i pisani obredi i ispovijesti. Neke od njih nalazimo već u Novome zavjetu. Izvan Novoga zavjeta jedan od najranijih tekstova jest Apostolsko vjerovanje. Još nešto ranije, u vrijeme oko 100. godine poslije Krista, nastala su najstarija sačuvana crkvena pravila, takozvani *Nauk Dvanaestorice apostola – Didahe*.

Slavlje Euharistije

Jedan od bitnih elemenata kršćanskoga života bilo je od početka slavljenje Gospodinove gozbe, koja se uskoro nazvala Euharistija. Malo različita izvješća o ustanovi Posljednje večere u Novome zavjetu mogle bi biti obred prema kojemu je u različitim zajednicama slavljena Euharistija. Spočetka se ovo slavlje slavilo zajedno sa slavljem blagovanja radi zasićenja. S vremenom je udružena zajednica gozbe i zajednica molitve zadavala probleme. Zajednica u Korintu je za to rječit primjer (usp. 1 Kor 11,17-34). Zato se kasnije jedenje odvajalo od zajedničkoga slavljenja Gospodinove gozbe.

Kao posljedica nastalo je vlastito molitveno slavlje – liturgija. Tu su se kršćani orijentirali najprije prema Židovima. Od židovskih bogoslužja preuzimali su mnoge molitve, psalme, ali i čitanje Svetoga pisma. Već je vrlo rano nastalo takozvano bogoslužje riječi kao dopuna slavljenju gozbe, lomljenju kruha. Lomljenje kruha i euharistijska gozba su ritualizirani i vršeni kao molitveni čin. Iz toga

su se razvile prve takozvane *Euharistijske molitve*.⁴⁴

Čitava je liturgija početka bila uglavnom slobodno oblikovana s mnogim spontanim molitvama. A to je u manjim grupama i zajednicama bilo moguće. Euharistijska slavija slavila su se doduše s okupljenom mjesnom zajednicom, ali to je istodobno bilo i slavije povezanosti s čitavom tadašnjom Crkvom. Koliko je Euharistija bila izvor snage prvoga kršćanstva, svjedoče različiti mučenički spisi prvih stoljeća.

Nastanak Evandjelja

Dok su različiti predlošci za bogoslužje kao himni, obredi krštenja i mnoge druge molitve kao i neke formule vjere postojale već vrlo rano, kršćani prvih stoljeća još uvijek nisu poznavali čvrsto omeđen Novi zavjet. Svaka je zajednica uz tekstove Staroga zavjeta imala i izbor različitih tekstova koji su se čitali na bogoslužju. Ovamo uskoro spadaju i Poslanice apostola.

Spočetka su riječi i djela Isusa Krista preko apostola prenošene usmeno. Nije postojala nikakva potreba da se nešto napiše. Ovo iz tri razloga:

Prvi: Ljudi su bili naviknuli dobro se sjećati važnih pripovijedanja i događaja i njih su prenosili usmeno.

Drugo: Isusovi pristaše su očekivali da će Isus uskoro ponovno doći u moći i slavi da ponovno uspostavi i dovrši svoje kraljevstvo.

Treće: Apostoli kao očevidci i oni koji su slušali Isusa Krista živjeli su još u blizini i moglo ih se u svako vrijeme pitati.

Sada je s vremenom bilo sve manje osoba koje su Isusa osobno poznavale i doživjele. Od druge i treće generacije jedva je još bilo svjedoka. Stoga je s jedne strane rasla opasnost da bi se vjeru moglo

⁴⁴ Prva pisana euharistijska molitva sačuvana je od rimskoga prezbitera Hipolita oko 225. godine. On je ovaj tekst shvaćao kao model kojega se ne treba držati doslovce nego u temeljnim crtama. Ova euharistijska molitva iz vremena mučenika, je s nekim prilagodbama 1970., uzeta u današnji Misal kao Druga euharistijska molitva, što izražava nutarnji kontinuitet i povezanost s ovim vremenom.

iskriviti, a s druge strane sve više je rasla potreba da se o Isusu više zna i čuje.

U ovu potrebu upustila su se četvorica evanđelista Marko, Luka, Matej i Ivan. Luka nam u uvodu u svoje Evanđelje daje uvid u redakcijsku sobu svoga Evanđelja: *„Kad već mnogi poduzeše sastaviti izvješće o događajima koji se ispuniše među nama – kako nam to predadoše oni koji od početka bijahu očevici i sluge Riječi – pošto sam sve, od početka, pomno ispitao, naumih i ja tebi, vrli Teofile, sve po redu napisati da se tako osvjedočiš o pouzdanosti svega u čemu si poučen“* (LK 1,1-4). Luka se držao usmene predaje apostola, očevidaca i služitelja Riječi.

Zamislimo si kršćansku zajednicu godine 80. poslije Krista. Otprilike u to vrijeme nastalo je Lukino Evanđelje. Isusa već više od 40 godina nije bilo na zemlji. U ovih 40-50 godina iskustva s Isusom, pripovijesti o njegovu životu prenošeni su usmeno. Gdje god se nešto pripovijeda, može se pomalo iskititi i naglasci se mogu pomaknuti.

Sada voditelji zajednica, biskupi ili starješine, imaju odjednom u rukama čitavu povijest o Isusu, kako ju je napisao Luka. Sigurno su se razveselili. Ali kako mogu znati prikazuje li taj spis pravi i istiniti Isusov život i da se u njemu ne pripovijedaju bajke o Isusu? Jer tada su već postojale različite pripovijesti o Isusu. Tako je u Crkvi bilo poznato Petrovo i Tomino evanđelje.

Oblikovanje kanona

Različitost spisa o Isusu stvorila je stanovite probleme. Veliko pitanje tadašnjih zajednica a posebno onih koji vode bilo je: Koji od ovih spisa su pravi i daju dakle pravu pripovijest o Isusu a koji ne?

S ovim pitanjem započela je Prva crkva proces kanoniziranja. Kod kanoniziranja radilo se o pitanju koji su od spisa pravi, prenose pravu vjeru i tako su mjerilo za kršćansku vjeru. Kako je došlo do svjedočanstva o ispravnosti? I danas se u gospodarstvu kod određenih proizvoda traže certifikati o ispravnosti. Kako je došlo do svjedočenja o ispravnosti u nauku o vjeri?

Premda sam Luka nije bio očevidac, voditelji su se složili da je izvješće koje je Luka sastavio iz priopćenja ranijih svjedoka, nadahnuo Duhom Svetim. Kako su biskupi i starješine kod ovoga spisa i kod 26 daljnjih spisa došli do odluke?

Ovo donošenje odluke trebalo je vremena. U bitnome su za to bila mjerodavna četiri kriterija:

1. *Inspiracija (Duh Pisma)*: Najprije: Koji duh govori iz ovih spisa? Je li to isti onaj Duh kojega smo primili obraćenjem, krštenjem, polaganjem ruku i Euharistijom? I – hrani li taj spis ovaj Duh u našim srcima i zajednicama? Ako je tako, onda je to bio znak da je ovaj spis nadahnut Duhom Svetim.
2. *Apostolstvo (osoba)*: Tada je bilo uobičajeno da se piše pod nekim pseudonimom. Izabralo se ime neke poznate osobnosti da bi se spisu tako dalo više autoriteta. Time se izražavalo i to da se piše u duhu te osobe. Stoga je bilo važno ne samo ime, nego isto tako i pitanje: Može li se spis svesti na autoritet jednoga od apostola, jer kršćanska se vjera temelji na vjeri apostola.
3. *Pravovjernost (sadržaj)*: Što je nekome čovjeku važno, za to će se zauzeti. To se na poseban način odnosi na nauk o vjeri. Svi apostoli (osim Ivana) kao i nebrojeni drugi priznavaoci, predali su svoj život kao mučenici za istinu ove vjere. Oni su se čitavom svojom egzistencijom zauzimali za ovu vjeru. Stoga za provjeru sadržaja vjere pitanje: Prepoznajemo li kao zajednica u ovome spisu vjeru koju su nam navještali apostoli i njihovi poslanici, i za koju su oni predali svoj život?
4. *Katolicitet – Univerzalnost (širenje)*: Kršćanska zajednica nije samostojna mjesna udruga, nego dio nadregionalne, dapače univerzalne zajednice vjere. Zato pitanje: Čita li se ovaj spis i u drugim, štoviše na bogoslužju u svim zajednicama: u Rimu, Milanu, Lionu, Aleksandriji, Efezu ... Jesu li ovi spisi rašireni u čitavome kršćanstvu i ondje priznati kao nadahnuti od Duha Božjega?

Tako su tijekom mnogo godina nastali popisi spisa koji su se smatrali nadahnutima od Duha Svetoga. *Službeni popis* inspiriranih spisa nazivamo *kanon*.

Odluka Koncilâ i Sinodâ

Gdje god su se sastajali biskupi, oni su se naravno raspitivali koji se spisi u drugim zajednicama u bogoslužju čitaju i koji su spisi ondje priznati kao pravi i nadahnuti.

Prvi svjetski (ekumenski) Koncil (zajednički sastanak svih biskupa kršćanskih zajednica) bio je oko 325. godine u Niceji. Ondje je utvrđeno Veliko vjerovanje. Još prije utvrđivanja Novoga zavjeta opća je Crkva na prvome velikom koncilu svoju zajedničku vjeru, u Velikome vjerovanju uzorno definirala, nakon što je Apostolsko vjerovanje već bilo nadaleko rašireno.

Na koncilu u Niceji razmjenjivalo se zacijelo i pitanje koji spisi se u pojedinim zajednicama čitaju i prema sudu mjesnih zajednica trebaju spadati u novozavjetni kanon.

Ipak prvi potpun (nama poznati) popis knjiga Novoga zavjeta pričekao je još više od 130 godina. Atanazije, biskup Aleksandrije, bio je taj koji je godine 367. u svome uskrsnom pismu nabrojio upravo onih 27 spisa kao *kanonske* koji se još i danas takvima smatraju.

Konačno se na Rimskoj sinodi 382. došlo dotle: Biskupi su se osvrnuli na proces oblikovanja kanona i ustanovili sljedeće: 27 novozavjetnih spisa su općenito priznati i obvezatni za Crkvu. Stoga spadaju u kanon Crkve. Sve sinode i koncili do danas potvrđuju ovu odluku. I Tridentski koncil 1546., koji se razračunavao s Reformacijom, smatrao je ovu odluku ispravnom.

Iskustva i spoznaje

Povijesni proces nastajanja Novoga zavjeta pokazuje način kako Duh Sveti djeluje u Crkvi. U vezi s time možemo se držati sljedećega:

Prvo: Kršćanska vjera počiva na *iskustvu vjere* (svjedočanstvu vjere) i na *ispovijedanju vjere* apostola, naime da je Isus Krist, koji je

u Svetome pismu Staroga zavjeta najavljivan, Mesija, i da se u njemu ispunjavaju obećanja. Vjera nije izmišljena, nego primljena. Tako su apostoli prenosili ono što su od Isusa Krista primili. I Pavao upućuje na to: „*Doista, predadoh vam ponajprije što i primih ...*“ (1 Kor 15,3a). Pavao je prenio dalje ono što je sam primio.

Mi danas primamo ono što su prenijeli apostoli. Ovaj poklad vjere moraju prije svega daljnje generacije osobno primiti, prihvatiti i ispuniti životom.

Drugo: *Najprije je bilo usmeno prenošenje* (živa tradicija) vjere. Kršćanska je vjera bila dugo vremena bez Biblije Novoga zavjeta. Živa tradicija označuje proces Duhom Svetim nadahnuta prenošenja i interpretiranja vjere iz naraštaja u naraštaj. Pritom se u prvome redu ne radi o prenošenju formula i tekstova, nego o „prenošenju plamena“ (Toma Morus). Ova živa tradicija *nastavlja se* u biskupima i učiteljstvu *sve do danas*.

Treće: *Utvrđivanje Novoga zavjeta plod* je žive tradicije Crkve. Crkva, ugledni predvodnici Crkve koji su preuzimali odgovornost za pravi nauk, utvrdili su *kanon Biblije* i odlučili što se nastavlja na vjeru apostola i u Crkvi ima valjanost. Biskupi i učiteljstvo su i nadalje mjerodavni za ispravno interpretiranje Biblije. Oni stoje u službi Biblije i predaje. To vodi do sljedeće točke:

Četvrto: *Tradicija* (živo prenošenje vjere) i *Biblija uzajamno se inspiriraju*. Pomažu prepoznati Božju volju. Pritom Drugi vatikanski koncil jasno govori: „Crkvi su Pisma, zajedno sa Svetom predajom, uvijek bila i jesu vrhovno pravilo njezine vjere ... Stoga se dakle crkveno propovijedanje kao i sama kršćanska religija, treba hraniti i ravnati Svetim pismom (DV 21).

Biblija je nastala u duhu Crkve i stoga ju se ispravno shvatiti može samo i jedino u duhu Crkve. Živa tradicija (prenošenje) vjere po Crkvi i Biblija dva su izvora kojima se i danas vjera hrani.

Vodstvo i autoritet u Crkvi

Crkva kao znak i oruđe Božjega spasenja u svijetu treba kao i svaka ljudska zajednica pravila igre, autoritet i vodstvo. Poredak vodstva u Božjemu narodu naziva se i hijerarhija.

Hijerarhija u Božjemu narodu

Izraz *hijerarhija* dolazi od grčkoga *hieros* – svet i *arhe* – vodstvo, *gospodstvo*. Izvorno značenje hijerarhije znači *sveti praizvor*. Prema tome je zadaća hijerarhije biti povezan sa svetim praizvorom, s Isusom Kristom i jamčiti da i ljudi danas mogu doći u kontakt s ovim svetim praizvorom i živjeti u odnosu s njim.

Hijerarhiji pripada zadaća biti pontifex – graditelj mostova (od latinskoga *pons* – most i *facere* – činiti). Ona ima ponajprije zadaću „graditi“ mostove od Isusa Krista do današnjih ljudi, ali zatim i mostove između ljudi, grupa i nacija.

Uobičajeno značenje hijerarhije znači sveto gospodstvo. To znači: Hijerarhija treba predstavljati Božje gospodstvo. To konkretno

znači da Crkva odbija svako veličanje ljudske moći, jer svaka vlast naposljetku dolazi od Boga.

Stoga u Crkvi ne može biti demokracije. Jer demokracija znači da svako pravo i svaka vlast dolazi od naroda. Za Crkvu to nije u redu, jer njezino pravo i njezina vlast dolaze od Isusa Krista. Usporedivo vrijedi za istinu. O istini ne određuje većina. Ona je već tu. Ona je Isus Krist koji za sebe govori: „*Ja sam Put, Istina i Život*“ (Iv 14,6).

Bog vodi svoj narod

Sam Bog hoće voditi svoj narod i poučavati ga. Stari zavjet pokazuje da Bog hoće svomu narodu biti pastir i učitelj. Bog je za ovu zadaću izabrao ljude: patrijarhe, proroke, sudce, svećenike i kraljeve. Na poseban način bio je Mojsije vođa i učitelj svoga naroda. Tada je Bog *vodio* svoj narod pustinjom, idući ispred njega danju u stupu od oblaka, a noću u ognjenu stupu. Bog je *poučavao* svoj narod napatcima, zapovijedima i zakonima koje je objavljivao Mojsije.

U vođenju Božjega naroda dodirujemo neuralgičnu točku. Jer tko stoji u službi vođenja Božjega naroda iskusi s jedne strane čast i poštovanje, s druge pak strane su oni kao svi ovi ljudi uvijek i u opasnosti da svoje od Boga darovane pozicije iskoriste za svoje vlastite ciljeve. Ali unatoč ovoj ugrozi Bog je kroz svu povijest uvijek iznova izabirao ljude da bi svoj narod vodio, svojim ga autoritetom poučavao i njime ravnao.

Tako je u Isusovo vrijeme u svakoj sinagogi bila *katedra*, koja je predstavljala mjesto velikoga učitelja Mojsija. U Mojsijevu duhu trebali su „*pismoznanci i farizeji*“ koji su „*sjedali na Mojsijevu stolicu*“ (Mt 23,2) poučavati. Ali i oni su bili ugroženi kao što Isus naznačuje u sljedećemu retku: „*Činite dakle i obdržavajte sve što vam kažu, ali se nemojte ravnati po njihovim djelima jer govore, a ne čine*“ (Mt 23,3).

Isusov autoritet i vodstvo

U Isusu Kristu je učiteljska i pastirska služba dobila jednu novu dimenziju. Jer Isus za sebe traži božanski autoritet. To se između

ostaloga pokazuje u takozvanoj antitezi Besjede na gori: „Čuli ste da je rečeno starima ... a ja vam kažem ...“ (usp. Mt 5,21a-22a). Time se Isus postavlja iznad Mojsija, na mjesto Božje. Nadalje Isus sebe shvaća pravim pastirom Božjega naroda: „Ja sam dobri pastir. Dobri pastir predaje svoj život za ovce“ (Iv 10,11).

Isus je svoj autoritet i vlast povjerio najprije apostolima da bi oni nastavili ono što je on započeo. Pritom je Petar od početka imao posebno mjesto. Isus je poslije svoga uskrsnuća tri puta naredio Petru: „Pasi ovce moje!“ (usp. Iv 21,16).

Trajno vodstvo Crkve: Duh Sveti

Primanjem Duha Svetoga na Duhove vodstvo u Božjemu narodu dobilo je još jednom novu dimenziju. Nisu ljudi više bili u prvome redu oni koji vode, nego je Duh Sveti preuzimao inicijativu da od sada vodi Svoj narod. Možemo reći: Duh Sveti je od Oca po Isusu Kristu poslan da bude *trajni predvodnik Crkve*.

Jedan pogled u Djela apostolska pokazuje kako *Duh Sveti* vodi. U oproštajnome govoru u Miletu govori Pavao: „Pazite na sebe i na sve stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima, da pasete Crkvu Božju koju steče krvlju svojom“ (Dj 20,28). *Duh Sveti* postavlja za biskupe, on djeluje preko njihova činjenja i daje da u Crkvi rastu i nove strukture.

Tako se u Prvoj crkvi vrlo brzo razvilo trostruko služenje (trostruka služba) vođenja: biskupi, starješine i đakoni. *Biskupi* (grčki episkopoi) znači doslovce prevedeno *nadglednici*. *Starješine* (presbyteroi) bili su odgovorni za mjesne zajednice iz kojih se kasnije razvilo *svećenstvo* i *đakoni* (*diakonoii*), što znači *služitelji*. Služba biskupa (usp. 1 Tim 3,1) nastavila je posebno službu apostola.

Apostolski autoritet

Spisi Prve crkve pokazuju da prije svega biskup ima apostolski autoritet. 110. godine poslije Krista bio je Ignacije, biskup Antiohije, na putu u Rim, gdje je trebao biti pogubljen. On na svome putu piše pisma različitim kršćanskim mjesnim Crkvama. U svakome je pismu

od vjernika tražio da poštuju svoga biskupa i da ga slušaju kao što bi to činili prema Isusu Kristu.

Crkvi u Smirni Ignacije je napisao: „Slijedite svi biskupa kao Isus Krist Oca, a prezbiterij kao apostole; a đakone poštujujte kao Božju zapovijed! Što se odnosi na Crkvu nitko neka ne čini ništa bez biskupa. Ono euharistijsko slavlje neka se smatra pouzdanim, koje se događa pod vodstvom biskupa ili jednoga od njega delegiranog.“⁴⁵

Biskup predstavlja Isusa Krista, i to kao pastira i kao učitelja zajednice. Biskup je nosio prvu odgovornost za to da se izvorna apostolska tradicija o životu i nauku Isusa Krista sačuva i prenosi. Biskup je nastupao protiv krivih učenja i čuvao jedinstvo u mjesnoj Crkvi. On je bio službeni govornik mjesne zajednice i čitave Crkve.

Tako se poslije smrti apostola razvijalo *učiteljstvo Crkve* (latinski: *magisterium ecclesiae*) kao važan instrument prenošenja i čuvanja pravoga Isusova evanđelja.

Biskupi i jedinstvo Crkve

Biskupi mjesnih Crkava nisu imali odgovornost samo za mjesnu zajednicu, nego i za čitavu Crkvu Isusa Krista. Imali su zadaću širiti evanđelje i čuvati Crkvu u jedinstvu. Zbog toga su se biskupi sastajali na regionalnim i svjetskim (ekumenskim) koncilima. Na ovim skupovima tražili su vodstvo Duha Svetoga u svojim pitanjima kršćanske vjere i vjerničke prakse.

Koncil – model u Jeruzalemu

O prvome Koncilu starješina Crkve izvješćuje 15. poglavlje Djela apostolskih. Odgovorni vođe tadašnje Crkve morali su ovdje riješiti aktualan problem, o kojemu do sada nije bilo naputaka. Bilo je to pitanje moraju li pogani najprije postati Židovi žele li postati kršćani. Tada su tražili vodstvo Duha Svetoga.

Nakon molitve i nakon iscrpne rasprave došli su do odluke.

⁴⁵ Citirano prema Alan Schreck: Christ und Katholik – eine Darstellung häufig missverstandener katholischer Glaubensausagen (Kršćanin i katolik – prikaz često neshvaćenih katoličkih izričaja o vjeri), str. 98. Vier-Türme-Verlag.

Između dviju međusobno suprotstavljenih glavnih pozicija Petra i Pavla postojao je sadržajno kompromis s kojim su mogli svi živjeti. „Zaključismo Duh Sveti i mi ...“ (dj 15,28a). Tako je donesen zaključak i proglašen obaveznim.

Držani u istini

Jeruzalemski koncil postao je modelom svih kasnijih ekumenskih (svjetskih) koncila. Crkva vjeruje: Kad se biskupi čitavoga svijeta sastanu i zajedno traže vodstvo Duha Svetoga, da će ih Duh Sveti tada održati u istini.

Crkva time uzima ozbiljno Isusovo obećanje apostolima da će ju Duh Sveti uvesti u svu istinu (usp. Iv 16,13). Ona toliko vjeruje Božjoj vjernosti i njegovoj volji, da će Crkvu sačuvati od zabluda, da službene proglase jednoga ekumenskog (svjetskoga) koncila priznaje *nepogrješivim* kad ova odluka izrijeком određuje i definira jedan nauk vjere.

Katolička Crkva broji do sada 21 ekumenski Koncil:

Prvi koncil u Niceji 325.

Prvi koncil u Carigradu 381.

Koncil u Efezu 431.

Koncil u Kalcedonu 451.

Drugi koncil u Carigradu 553.

Treći koncil u Carigradu 681.

Drugi koncil u Niceji 787.

Četvrti Koncil u Carigradu 869.-870.

Prvi Lateranski koncil 1123.

Drugi Lateranski koncil 1139.

Treći Lateranski koncil 1179.

Četvrti Lateranski koncil 1215.

Prvi koncil u Lyonu 1245.

Drugi koncil u Lyonu 1274.

Koncil u Vieni 1311.-1312.

Koncil u Konstanci 1414.-1418.

Koncil u Baselu i Ferari-Firenci 1431-1449.

Peti Lateranski koncil 1512.-1517.
Tridentski koncil 1545.-1563.
Prvi Vatikanski koncil 1869.-1870.
Drugi Vatikanski koncil 1962.-1965.

Papa: Karizma jedinstva Crkve

Duh Sveti vodi Crkvu različitim darovima, karizmama i službama čitavoga Božjeg naroda. Pritom se biskupima pridaje posebna odgovornost. Oni ne smiju djelovanje Duha Svetoga u narodu gasiti (usp. Sol 5,19), nego oslobađati Njegovu snagu.

Među ovim biskupima se sada posebna funkcija u vođenju Crkve pridaje jednomu čovjeku. Novi zavjet ne rabi pojam *papa*, ali govori o Šimunu Petru, čovjeku, kojemu je Isus dao posebno mjesto u vođenju njegove Crkve. Petrov položaj temelj je i model papine funkcije vođenja.

Poseban Petrov položaj

Novi zavjet pokazuje na mnogim mjestima da je Šimun Petar imao istaknuti položaj među Isusovim učenicima i u prvoj Crkvi. Tako je u Evanđeljima Petar normalno govornik apostola, posebno u važnim trenutcima (Mk 8,29; Mt 18,21; Lk 12,41; Iv 6,67-69). Petar se u sinoptičkim evanđeljima spominje uvijek kao prvi, kad se navode apostoli (Mk 3,16-19; Mt 10,1-4; Lk 6,12-16; Dj 1,13).

U Ivanovu Evanđelju pita Isus Šimuna Petra tri puta: „*Ljubiš li me?*“ (Iv 21,15-19). Svaki put potvrđuje Petar svoju ljubav prema Isusu. Ovo je obrtanje trostrukoga zatajenja Isusa. Značajno je ovdje i to što mu Isus uzvraća: „*Pasi jaganjce moje*“ i „*Pasi ovce moje*“. Isusova zapovijed Petru pokazuje da ovaj treba biti dobri pastir koji se poslije Isusova odlaska treba skrbiti za stado. Često stoji, kad se upućuje na apostole, samo: „*Petar i njegovi pratitelji*“ (Mk 1,36; Lk 9,32). Slijedeći ovaj položaj počeo je Petar poslije Isusova uzašašća voditi Crkvu.

Petar je naposljetku došao u Rim isto kao i Pavao. Obojica su ondje umrli kao mučenici. To je dovelo dotle da su kršćani na

Zapadu Rimskoga carstva smatrali biskupa u Rimu apostolskim Petrovim nasljednikom. I tako je priznavanje ove jedinstvene uloge vođenja rimskoga biskupa korak po korak raslo. Polagano se razvila ova služba tijekom više stoljeća.

Karizma papinstva

Ima puno biskupa, ali samo je jedan između njih pozvan predstavljati i jamčiti vidljivo jedinstvo čitave Crkve. Rimski biskup je kao Petrov nasljednik vidljivi princip i temelj jedinstva u različitosti biskupâ i vjernikâ.

Dar i služba Petrova služenja sastoji se u ovome:

1. *Čuvati jedinstvo* Crkve u različitim kulturama. Novi pokreti ili od Duha probuđeni pozivi integriraju se u Crkvu. Tako je i Pavao tražio put do Petra, da bi svoje služenje od početka integrirao u postojećoj Crkvi.
2. *Čuvati različitost* suprotno lažnoj uskoći i i sektaškim tendencijama u Crkvi. Katolička crkva je puno obuhvatnija od onoga što dotična mjesna Crkva svojom slikom katoličanstva živi i posreduje. Tu vodstvo Crkve ima zadaću štititi različitost.
3. *Štititi i čuvati kršćansku istinu*. Ovamo spadaju jasne granice. Odgovornost prema istini pokazuje se u službi poučavanja, u učiteljstvu Crkve. Ova služba je veliko služenje vjericima. Zato ne moramo sva pitanja sami bistrirati; u većini njih bili bismo ionako preopterećeni. Kompetentne i od Isusa za to postavljene osobe predstavljaju nam gledanje kršćanske vjere.

Zadaća je Crkve štititi istinu, život, slobodu i ljubav i u svim dimenzijama života, unatoč svim mišljenjima, ideologijama i totalitarnim sustavima, čak i suprotno osobnoj sebičnosti. To uvijek iznova vodi do odbijanja i neprojenih mučenika. Jer istinu se na mnogim mjestima ne voli. Zauzeti se za istinu u svako doba niti je bila niti je sada laka zadaća, budući da su ljudi uvijek u opasnosti da idu komotnim putem većine i prilagođivanja.

Nepogrješivost Crkve

Isus Krist hoće svoju Crkvu kroz stoljeća držati u istini.⁴⁶ Za ovu zadaću Isus je apostolima i svojim nasljednicima darovao Duh Svetoga. On će ih uvesti u puninu istine i u njoj održati. „*A kad dođe on, Duh istine, uputit će vas u svu istinu*“ (iv 16,13a).

Kako Crkva biva od Isusa Krista držana u istini? Da bi Crkvu održao u čistoći od apostola prenesene vjere, Krist je htio da njegova Crkva ima dijela na njegovoj vlastitoj nepogrješivosti.

Ovo sudjelovanje na Isusovoj nepogrješivosti događa se najprije po nadnaravnom smislu za vjeru (latinski *sensus fidei*) Božjega naroda. Pod time se misli nešto kao *osjećaj* za istinu. Što dublje netko u vjeri živi, to je taj osjećaj izraženiji.

Jedan drugi moment da imamo dijela na nepogrješivosti Isusa Krista, sastoji se u ekumenskim koncilima, kad se jasno definira: *Zaključismo Duh Sveti i mi*. Jedno daljnje područje sudjelovanja na nepogrješivosti Isusa Krista vide katolički vjernici u *Petrovoj službi*.

– Karizma nepogrješivosti kod Petra

Ovo gledanje na vjeru bazira se kao prvo na biblijskoj slici Petra. Bilo je situacija u kojima je Petar, ispunjen Duhom Svetim, navještao istinu koju je Bog htio objaviti. Kad je Isus pitao Petra: „*A vi, za koga me vi držite?*“, Petar se nije najprije savjetovao s drugim apostolima, nego je nadahnut Duhom Svetim odgovorio: „*Ti si Krist, Pomazanik!*“ (Mk 8,29).

Prema Djelima apostolskim Petar je od Boga primio objavu koja ga je dovela dotle da krsti pogane a da ih prije toga ne obreže. Petar je ovu objavu, koja je za život prve Crkve i daljnju kršćansku povijest bila od odlučujućega značenja, nije najprije drugima iznio na provjeru (usp. Dj 10,1-148).

Ovi primjeri pokazuju da je Duh Sveti povremeno *samo Petru*

⁴⁶ To ne znači da na putu Crkve nikada nije bilo zabluda i pogrešaka. Ali u bitnome nauk vjere održava Isus Krist Crkvu na putu istine.

povjerio određeno vodstvo i objavu neke kršćanske istine. Crkva vjeruje da Bog u povijesti Crkve može na sličan način po papi, Petrovu nasljedniku, objaviti neku istinu.

– Karizma nepogrješivosti Papine službe

Prvi vatikanski koncil (1869.-1870.) prvi put je formalno definirao Papinu nepogrješivost, koja je ipak već bila mnogim stoljećima priznata. *Definicija* doslovce znači *ograničenje*. Da bi jedan papin izričaj bio smatran *nepogrješivim*, moraju se ispuniti sljedeći uvjeti:

1. Papa mora govoriti *ex cathedra* – s Petrove stolice, to znači u svojoj funkciji vrhovnoga učitelja i pastira Crkve proglasiti nešto izrijekom kao od Boga objavljenu istinu vjere.
2. Papa mora nauk, koji je već *dulje vrijeme* u Crkvi vjerovan, jasno definirati kao istinu vjere.
3. Kod ovih se definicija radi samo o *pitanjima vjere i morala*.

Prema ovim uvjetima papa ne može donositi nepogrješive izričaje o znanstvenim, političkim ili ekonomskim pitanjima. Ne može ni protiv biskupskoga kolegija, nego samo u skladu s njime naviještati izričaje kao nepogrješive.

Od Prvoga vatikanskog koncila bio je samo jedan izričaj Papina nauka koji se smatra nepogrješivim: dogma o Uznesenju BDM u nebo, koja je naviještena 1950. godine. Tada je Papa prije objavljivanja dogme 1950. godine tražio mišljenja biskupa diljem svijeta.

I premda drugi izričaji pape u enciklikama, Apostolskim pobudnicama, propovijedima i komentarima nemaju teološki karakter nepogrješivosti, oni su za nas ipak naputci koje treba uzeti ozbiljno, preko kojih nam govori Isus u Duhu Svetom.

Duh Sveti vodi danas i sve dane preko od njega pozvanih, preko pape, biskupa i preko čitavoga Božjeg naroda, ali i po nekim ljudima, za nas pomalo čudnovatima, svoju Crkvu i drži ju u istini. Jer što je Isus navijestio, vrijedi danas i za sva vremena: „*Ti si Petar-Stijena, i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata je paklena neće*

nadvladati“ (Mt 16,17).

Marija u Božjemu planu spasenja

Svaki čovjek u Božjemu planu spasenja ima jedno posve određeno mjesto. Ovo mjesto nazivamo i poziv. Odlučujuće je da tad vlastiti poziv otkrijemo, prihvatimo i živimo. Bog u svojoj suverenosti odlučuje o izabranju i pozivu.

U Božjemu planu spasenja ima ljudi koji zauzimaju ključni položaj. Ovamo u prvome redu spada Marija. Ono što Mariju čini jedinstvenom u Božjemu planu jest da je ona jedina Isusova zemaljska majka, i zato ima i posebno mjesto.

Ovo mjesto je Crkva sve više i više shvaćala i u učiteljskim

odlukama izražavala. Pritom je slijedila sljedeća načela:

Prvo, izričaji vjere moraju, barem neizravno, biti ukorijenjeni u Svetome pismu.

Drugo, ni jedan kršćanski članak vjere ne smije proturječiti Bibliji i izvornoj tradiciji (kako je donesena od apostola).

Treće, mora svaka spoznaja koja se razvila iz kršćanske objave, već jedno dulje vrijeme nalaziti prihvaćanje u Božjemu narodu.

Pralik i najizvrsniji uzor

Marija je prema nauku Drugoga vatikanskog koncila (LG 53) *pralik i najizvrsniji uzor Crkve*. Pralik znači: Na njoj možemo vidjeti kako si je Bog čovjeka izvorno zamislio, što je smisao i cilj Crkve i kako izgleda naša budućnost.

Marija kao *najizvrsniji uzor* pokazuje nam put. Marija je kao prva preko Duha Svetoga začela Isusa. To je zadaća Crkve: Isusa začeti po Duhu Svetome i pustiti da Isus u i po nama djeluje.

U svjetlu Marije kao pralika i najizvrsnijega uzora Crkve promatramo sada najvažnije izričaje vjere Crkve o njoj:

Bezgrješno začće: 8. prosinca (definirano 1854.)

Bog je tako svet da je za Svoga Sina pripremio čistu *posudu*. Bog je Mariju prilikom njezina začća po Joakimu i Ani (Marijinim roditeljima) milosno sačuvao od svake ljage i nedostatka istočne krivice. Tako je Marija postala onakvom kakvim je Bog čovjeka načinio od početka: *neiskvareni koncept* čovjek.

Nauk o Bezgrješnome začću znači da je Bog milost otkupljenja po Isusu Kristu Mariji dao unaprijed, da bi ju pripravio za njezinu posebnu ulogu u njegovu planu. Stoga je anđeo za nju rekao da je *milosti puna – „Blagoslovljena“* (LK 1,28). I zbog toga ju je Elizabeta nazvala „*Blagoslovljena ti među ženama*“ (Lk 1,42).⁴⁷

⁴⁷ Dok se teološka rasprava bavila opaskama za ili protiv bezgrješnoga začća, mnogi katolički vjernici su vjerovali da je Bog dao dojmljivu potvrdu za ovaj Papin proglas. Četiri godine nakon što je Pio IX. proglasio da je Marija bez grijeha začeta, ukazala se 1958. jednostavnoj seoskoj djevojčici Bernardici Soubirous u Lurdu Gospođa lijepa izgleda i rekla: „Ja sam Bezgrješno začće“. U to vrijeme

Vjera u Marijinu bezgrješnost pokazala se već vrlo rano u povijesti Crkve. U četvrtome stoljeću govorio je sveti Ambrozije o Mariji kao *slobodnoj od svake ljage grijeha*.

Navještenje Gospodinovo – Djevičansko rođenje: 25. ožujka

Ne samo Matejevo – nego i Lukino – Evanđelje, govore o tome da je Marija začela *po Duhu Svetome*, dakle po samome Bogu. Za Crkvu je to od početka bila u vjeru pripadajuća izvjesnost, da Isus nije proiđao vezom muškarca i žene, nego da ga je Bog stvorio iz Marije i u Mariji. Tako Isus nema zemaljskoga oca, što svjedoči njegovo božansko podrijetlo. Istodobno je on uistinu sin jedne ljudske majke i zato uistinu čovjek. Isus se po Mariji povezuje s prethodnim ljudskim naraštajima. Marija mu omogućuje ljudsko rođenje i razvoj.

Isus je time u svojoj osobi od Boga izdjelovani *novi početak, početak novoga stvorenja*. On uvodi svijet u novu dimenziju života bogosinovstva. To je središnji izričaj.

Time biva i razumljivo zbog čega je Isus *pravi Bog i pravi čovjek*, kao što je tvrdio Kalcedonski koncil (451.). On je od Duha Svetoga primio božansku narav, a od Marije ljudsku narav. U ovome pravcu ide i naslov *Bogorodica*, koji je Koncil u Efezu 431. godine dao Djevici Mariji. Ovaj naslov je prije svega izričaj o Isusu, naime da Isus kojega je Marija rodila nije samo potpuno čovjek, nego i potpuno Bog.

Vazda Djevica

Jedan daljnji naslov je Marija Djevica, koji se spominje i u Novome zavjetu: „*U šestome mjesecu posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici ...*“ (Lk 1,26-27). I: „*Sve se to dogodilo da se ispuni što Gospodin reče po proroku: 'Evo, Djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu se ime Emanuel – što znači: S*

Bernardica nije imala pojma što „bezgrješno začće“ znači, ali je ove riječi ponavljala pred ljudima u koje je imala povjerenja. Mnogi katolički vjernici vjeruju da je Bernardica u Lurdu imala pravo iskustvo s Marijom. Nadalje, poznato je da su se od 1858. na zagovor Marije, bez grijeha začete u Lurdu dogodila mnoga, medicinskim istraživanjima potvrđena ozdravljenja i druga čuda.

nama Bog” (Mt 1,22-23). Naslov Djevica od Crkve je shvaćen tako da je Marija i poslije rođenja Isusa ostala Djevica.⁴⁸ Ona je s Josipom živjela bez seksualnoga zajedništva (Josipov brak).

Ovdje se radi više nego samo o biološkoj stvarnosti. Marija kao *pralik i najizvršnji uzor Crkve* upućuje na duhovno značenje. Ovo možemo razumjeti u dvostrukome smislu. Prvo značenje sastoji se u *ovisnosti o Bogu*.

U Bibliji je djevica simbol ljudske nesposobnosti da vlastitom snagom proizvede život. Slika ljudske nemogućnosti da bez Boga stvori nešto dobro. Ali ako se čovjek pun očekivanja okrene Bogu i čezne za time da vrši Božju volju, začinja sjeme koje Bog hoće u njega zasaditi i postaje sposoban činiti ono što po sebi ne bi mogao.

Ako je Marija pralik Crkve, tada čast Crkve leži u djevičanstvu, to znači u njezinoj potpunoj ovisnosti o Bogu. Crkva postaje tako ispunjena životom i postaje majkom, budući da Bogu dopušta da je ispuni svojim Duhom.

Drugo duhovno značenje djevičanstva sastoji se u *potpunome predanju*. Kao što je Marija živjela potpuno predana Isusu i njegovu poslanju, tako treba živjeti i Crkva!

Isusova Majka i Majka Crkve

Majka je slika plodnosti. Skupa s ocem majka začinja djecu, rađa ju i uvodi u život. Majkama je svojstveno da imaju poseban odnos prema svojoj djeci. Majke svoju djecu uvode u život. One (ali i očevi) pokazuju djeci kako trebaju razumjeti realnosti života.

Ovo je naravno vrijedilo i za Mariju. Nitko Isusu nije bio toliko blizu koliko ona. Marija je maloga Isusa učila mnoge stvari života

⁴⁸ Apokrifno Jakovljevo evanđelje oko 120.-150. godine poslije Krista upućuje na Marijin zavjet djevičanstva, kojega se Josip trebao držati (usp. Br 30,2-9). Origen iz Aleksandrije zastupao je oko 220. godine poslije Krista nepovrijeđeno Marijino djevičanstvo, prije, u i poslije Isusova rođenja. Ovo najkasnije od Koncila u Efezu godine 431. poslije Krista spada u službeni nauk pravoslavne i katoličke Crkve; i Martin Luther, Jean Calvin i Huldrych Zwingli zastupali su ga, ali ga moderne evangeličke crkve većim dijelom više ne zastupaju.

gledati i razumjeti. Što je u Marijinim očima sjalo, prepoznavao je Isus kao veliko svjetlo. Ona je bila ta koja ga je zajedno s Josipom poučavala u vjeri. Tako je Marija u svoga sina Isusa položila temelj koji ga je učinio toliko osjetljivim, istinitim, odvažnim, slobodnim i jasnim. Marija je Isusu skroz-naskroz potvrdila da potpuno slobodno opušteno stoji iza njegova poslanja.

Marija je kao majka pratila svoga sina Isusa na čitavome putu. Na križu je Isus njezino izabranje za majku uveo u jednu novu dimenziju: „*Kad Isus vidje Majku i kraj nje učenika, kojega je ljubio, reče Svojoj Majci: 'Ženo, evo ti sina!' Zatim reče učeniku: Evo ti Majke!*“ (Iv 19,26-27a).

Isus je na križu Mariju povjerio Ivanu. Ovdje je najprije riječ o ljudskoj zaštiti i skrbi. Ipak Ivanovo Evanđelje ima jednu duhovnu duboku dimenziju. Isusovo posljednje djelovanje na križu bilo je dati svojim vjernim nasljedovateljima Majku, naime Mariju. *Učenik kojega je Isus ljubio* predstavlja svakoga od nas. Isus je nas dao Mariji da bismo na duhovan način kao Isus postali njezine kćeri i sinovi. Time je Isus Svoju Majku dao dolazećoj Crkvi za Majku. I kao učenik, kojega je Isus ljubio, trebamo i mi prihvatiti Mariju za duhovnu Majku.

Marija je poslije uskrsnuća bila skupa s apostolima i prvim učenicima. Ovi su je pitali puno toga o Isusu. Ona je započela svoje duhovno majčinstvo za Crkvu. Njezino majčinsko služenje pokazalo se prije Duhova: ona je molila s apostolima, učenicima i ženama za ispunjenje Duhom Svetim. To jest i ostaje njezino služenje za sva vremena.

Marijino uznesenje u nebo: 15. kolovoza (definirano 1950.)

Marija je na kraju svoga života tijelom i dušom, to znači čitavom svojom životnom poviješću, uznesena u slavu neba. Kao nauk o bezgrješnome začecu, objavljuje i nauk o Marijinu uznesenju u nebo, da je Marija unaprijed iskusila jedan vidik otkupljenja koji je obećan svim vjernicima: sjedinjenje čitavoga bića s Bogom na kraju života.

Marija je slobodnim Božjim darom milosti sačuvana od grijeha.

Marijino uznesenje logična je posljedica toga. Budući da je grijehom u svijet ušla smrt (Rim 6,5.12) i Marija je milošću Isusa Krista od toga sačuvana, tako da nije morala iskusiti ni posljedice grijeha, smrt, na način kako ga mi doživljavamo.

Pritom ostaje otvoreno je li Marija živim tijelom ili poslije svoje zemaljske smrti uznesena u nebo. Jedan zanimljiv detalj u vezi s time: Dok grobove apostola častimo, u Svetoj zemlji nema nigdje ni riječi o Marijinu grobu.

Proročka dimenzija: Marijina ukazanja

Mojsije i Ilija su se ukazali Isusu na gori Taboru i pomogli mu u jednome važnom trenutku njegova života. Uz Mojsija i Iliju mogu se po Božjemu nalogu ukazati i druge osobe i susresti ljudi u konkretnim situacijama.

Kao što je Bog uvijek iznova pozivao proroke da narod pozove na obraćenje, tako su i od Crkve priznata Marijina ukazanja *proročke poruke* koje ljude pozivaju na obraćenje. One su izraz brige i ljubavi Majke za njezinu djecu koja ih želi dovesti svomu sinu, Otkupitelju čitavoga čovječanstva.

Marijina ukazanja su privatne objave i kao takve treba ih razlikovati od službene općenite objave Biblije i apostolske tradicije. Crkva uči da je objava u Isusu Kristu dovršena „i ne treba više očekivati nikakvu novu javnu objavu prije slavnoga očitovanja našega Gospodina Isusa Krista“ (DV 4). Stoga Crkva privatne objave ocjenjuje i prosuđuje na sljedeći način:

1. Privatne objave kao Marijina ukazanja moraju biti potpuno u skladu s javnom objavom Isusa Krista. Moraju od Crkve (od dotičnoga mjesnog biskupa) biti ispitane.
2. Katolička Crkva od svojih članova ne očekuje da privatne objave priznate kao prave prihvati i vjeruje. Ali sve poziva da propituju je li u njima sadržan Božji poziv osobno za njih.
3. Katolički vjernici također shvaćaju da Bog nije prestao voditi svoj narod i da se na mnoge načine tijekom stoljeća objavljuje.

Najvažnija Marijina ukazanja

Neka Marijina ukazanja u prošlosti imala su dubok učinak na život milijuna ljudi.

Prije gotovo 500 godina (u prosincu 1531.) ukazala se Marija meksikanskome seljaku Juanu Diegu. Nosijo je odijelo siromašnoga i ugnjetenoga indijanskoga plemena onoga područja. Ukazanje *Naše Gospe iz Guadalupe* davalo je Indijancima nadu i vjeru u Božju brigu. Unutar sedam godina krstilo se njih oko osam milijuna. „Naša draga Gospa iz Guadalupe“ postala je zaštitnicom Meksika.

Glavna poruka Marijina ukazanja u Lurdu (Francuska) godine 1858. četrnaestogodišnjoj Bernardici Soubirous dogodila se preko same Marije. Bog je uputio na Bezgrješno začće kao model svetosti Crkve. Tisuće ljudi koji su posjetili Lurd, iskusili su ozdravljenje i utjehu. Nebrojani su se ponovno okrenuli Isusu Kristu.

Možda najdojmljivije ukazanje našega vremena dogodilo se godine 1917. u *Fatimi* (Portugal). Mariju je vidjelo troje djece između sedam i deset godina. Ona im je dala potresnu poruku o opasnoj situaciji svijeta i o strašnim posljedicama koje će zadesiti ljude ako se ne obrate i ne okrenu Bogu. Marija je objavila da spasenje ne samo pojedinaca, nego i čitavih naroda ovisi o tome mole li kršćani i zauzimaju li se prošnjama za spasenje ljudi.⁴⁹

U Međugorju u Bosni i Hercegovini Marija Majka Božja ukazuje

⁴⁹ Marija je posebno molila za posvetu Rusije njezinu Bezgrješnom srcu. I upozorila: „Ako se moje prošnje usliše, Rusija će se obratiti i bit će mir. Ako ne; zablude će se raširiti čitavim svijetom, izazvati ratove i progon Crkve ...“ Rusija je u to vrijeme bila siromašna zemlja i trpjela od zbrke građanskih ratova, tako da je ovo pretkazanje djelovalo gotovo smiješno. Ali povijest je pokazala da su proročanstva istinita. Ukazanje u Fatimi podsjeća kršćane na to da naš čin, naše molitve i naša vjera imaju posljedice za naše vlastito spasenje i spasenje svijeta. Papa Ivan Pavao II. rekao je u svojoj propovijedi u Fatimi 13. svibnja 1982. „Da je Crkva poruku Fatime prihvatila, dogodilo se to prije svega zato jer one sadrže jednu istinu i jedan poziv, koji je u svome bitnome sadržaju istina i poziv samoga Evanđelja: „*Obratite se i vjerujte Evanđelju*“ (Mk 1,15) – to su prve riječi Mesije koje on upravlja čovječanstvu. Poruka Fatime je u svojoj bitnoj jezgri poziv na obraćenje i pokoru, kao u Evanđelju ...“.

se od 24. lipnja 1981. koju ondje nazivaju Gospa, svakoga dana sve do danas.⁵⁰ U Međugorju se naziva Kraljicom mira i pomirenja.

Svake godine više stotina tisuća hodočasnika iz čitavoga svijeta dolaze u Međugorje. Mnogi su ondje pokrenuti na obraćenje i dovedeni do sakramenta pokore. Međugorje se smatra najvećom ispovjedaonicom svijeta. Tako u posebnim prilikama i na blagdane nije dostatno ni 55 ispovjedaonica.

U većini priznatih ukazanja poziva Marija kao glasnica i službenica Božja vjernike neprestano na molitvu, pokoru i obraćenje k Bogu. „Što god vam rekne, učinite!“ (Iv 2,5b). To je cilj svih pravih Marijinih ukazanja. Svi sveti, Marija također, hoće samo to da se potpuno držimo Isusa Krista i otvorimo njegovoj milosti.

Oblici štovanja Marije

Crkva se u svojoj molitvi obraća i Mariji i moli ju da se molitvom zauzme kod Boga za naše nakane. Marija je sada kod Gospodina u slavi. Ali ona je svojom majčinskom brigom i dalje tu i njoj je dana silna snaga Zagovornice za čitav Božji narod.

„Zdravo Marijo“ (Ave Maria)

Najranija molitva upravljena Mariji kao prošnja i nama danas poznata, potječe iz kasnoga trećeg stoljeća. Njezin najstariji oblik

⁵⁰ Od 24. lipnja 1981. ukazuje se Marija grupi od šestero djece. Trenutačno (2014.) ukazuje se već 33 godine Marija Ivanu i Vicki svaki dan, Mirjani mjesečno a Ivanki i Jakovu jednom godišnje. Specijalno u Međugorju jest i to da Majka Božja u svoj plan uključuje ne samo djecu vidioco, nego i čitavu župu i hodočasnike da bih ih duhovnim putem povelala prema svome sinu.

U jednoj poruci govori: „Draga djeco, pozivam vas na osobno obraćenje. Ovo vrijeme pripada vama. Bog bez vas ne može ostvariti svoje planove. Draga djeco, po molitvi ćete rasti i doći bliže Bogu.“ Glavna poruka jest: Molitva srcem, molitva krunice, suslavljenje Euharistije, svakodnevno čitanje Biblije, post i mjesečna ispovijed.

Ukazanja u Međugorju Crkva nije potvrdila, što se može dogoditi tek nakon zaključenja svakodnevnih ukazanja. Vatikan je Međugorje priznao mjestom molitve i moli svećenike da prate hodočasničke grupe, ali da sami hodočašća ne organiziraju.

mogao je biti krik za pomoć u vrijeme mučenika za Dioklecijana (303.). Ona glasi: *Pod zaštitu se tvoju utječemo, sveta Bogorodice, ne odbij nam molbe u potrebama našim, nego nas od svih pogibelji oslobodi ...*

Najpoznatija molitva upravljena Mariji, jest *Zdravo Marijo*: Sastoji se iz tri dijela: Prvo iz riječi anđela Gabriela (Lk 1,28): „*Zdravo, milosti puna, Gospodin s tobom*“. Drugo iz Elizabetine riječi, koju je, izrekla nadahnutu Duhom Svetim (Lk 1,42): „*Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utrobe tvoje.*“ I treće iz prošnje: *Sveta Marijo, Majko Božja, moli za nas grješnike sada i na času smrti naše. Amen.* Tekst ovoga trećeg dijela obveznim je 1569. proglasio Papa Pio V. Tako je ova molitva rezultat postupnoga razvoja koji je započeo u šestome stoljeću.

Krunica

Krunica je najpoznatija specifično katolička molitva, raširena diljem čitavoga svijeta. Teolog Romano Guardini (1855.-1969.) napisao je u vezi s krunicom: „Ova molitva znači boravljenje u sferi Marijina života čiji sadržaj je Krist.“

Krunica sadrži više različitih molitava: *Očenaš*, *Zdravomariju* (Ave Maria) i jednu pohvalu Trojstvu, *Slava Ocu*. Krunica započinje znakom križa i *Apostolskim vjerovanjem*.

Krunica je podijeljena na *desetke* (članke vjere); u svakome se (članku) razmatra jedan vidik ili tajna iz Isusova ili Marijina života. Uvijek je pet ovih otajstava sažeto u jednoj krunici.

Krunica je najpoznatija katolička molitva Mariji. Ova molitva razvila se iz ranosrednjovjekovnih molitava, kod kojih se najprije Očenaš, a od 11. stoljeća dodatno Ave Maria, stotinu i pedeset puta u grupama od po deset ponavlja i povezuje s tajnama vjere i biblijskim tekstovima o životu i djelu spasenja Isusa Krista. Danas uobičajen oblik krunice nastao je u došašću 1409. godine. Trierski kartuzijanac Dominik Pruski sažeo je događaje Isusova života u 50 zaključnih rečenica, koji su se nadovezivali na tada uobičajeni prvi dio Ave Maria.

Riječ *ružarij* (drugo ime za krunicu, op. prev.) označava vijenac od ruža. Ruža je simbol ljubavi. Kad se nekomu daruje ružu, govori se: Puno mi značiš! Puno mi vrijediš. U 14. stoljeću častilo se Mariju, ukrašavajući njezin kip vijencem od cvijeća ili ukrasnim vijencem od lišća. Mladiću koji je ovo redovito činio objavila je Marija kako bi joj bilo draže da joj umjesto toga daruje vijenac od 50 duhovnih ruža, dakle 50 *Ave Maria*.

Krunica hoće da bude moljena srcem. Jednostavna molitva ponavljanja krunice može nam pomoći u tome da se oslobodi duh. Tako krunica može pomoći opuštanju i dubljemu uranjanju u otajstvo koje svaki put razmatramo.

Krunica hoće biti razmatranje središnjih otajstava kršćanske vjere s Marijom. Kao što je Marija uvodila Isusa u život i u židovsku vjeru, hoće i nas uzeti za ruku i uvesti u otajstva života njezina sina. Krunicu je moguće moliti i kao jedan oblik prošnje i zagovorne molitve u posebnim nevoljama i nakanama.

Po svojemu podrijetlu krunica je biblijski orijentirana molitva Kristu. Štovanjem Marije kao nebeske zaštitnice i moćne zagovornice krunica je i prava marijanska molitva. Krunica je po Marijinim ukazanjima u Lurdu, Fatimi dobila izrazito marijansko usmjerenje. U krunici se u molitvi povezujemo s Marijom, Majkom Božjom u nakanama ljudi i svijeta. Podupiremo njezino poslanje koje sada ima za Crkvu i svijet.

Što „moramo“ vjerovati?

Drugi vatikanski koncil u Dekretu o ekumenizmu br. 11: „U uspoređivanju naučavanja neka (katolički teolozi) ne smetnu s uma da postoji red ili 'hijerarhija' istinâ katoličke vjere, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere.“

Načelo hijerarhije istinâ hoće pomoći da se izbjegnju dva ekstrema u naučavanju o Mariji. S jedne strane neka se izričaji o Mariji ne prikazuju istom važnošću kao temeljne kršćanske istine o Božjoj biti i otkupljenju. Mariju se nikada ne smije uzdići na status božice kojoj se iskazuje klanjanje koje pripada jedino Bogu. S druge

pak strane neka se Marijinu ulogu u Božjemu planu otkupljenja ne ignorira ili zanemari.

Katolička Crkva i ekumenizam

Spočetka su Isusovi učenici nazivani „*pristašama novoga puta*“ (usp, Dj 9,2). Prvi vjernici shvaćali su sebe kao novi put unutar židovske zajednice vjere. Tek je kasnije došlo do raskida sa židovstvom. U Antiohiji su učenici Isusa Krista prvi put nazvani „*kršćanima*“ (Dj 1,26).

Od samoga početka nasljednici Isusovi nisu bili nikakve pojedinačne izolirane osobe, nego su tvorili zajednicu. Tako čitamo nadovezujući se na prva obraćenja poslije Duhova: „*Svi koji prigriše*

vjeru bijahu združeni i sve im bijaše zajedničko“ (dj 2.44). Novi zavjet naziva ovu zajednicu učenika Isusa Krista „Crkvom“ (Gal 1,13; Dj 8,1b; Ef 1,22; Kol 1,18). I Isus je već rabio ovaj pojam (Mt 16,18).

Kad se kršćanstvo brzo raširilo čitavim Rimskim carstvom, apostoli su na mnogim mjestima osnivali *Crkve*, to znači mjesne grupe ljudi koji su vjerovali u Isusa Krista. Ove (grupe) zajednice sebe su shvaćale kao lokalne grupacije Crkve Isusa Krista. Sami su se nazivali primjerice „*Crkva u Korintu*“ (usp. 1 Kor 1,2; 2 Kor 1,1) da bi podvukli da su oni lokalne zajednice jedne Kristove Crkve.

Postanak Katoličke crkve

Pojam *katolička Crkva* pojavljuje se prvi put u jednoj poslanici biskupa Ignacija iz Antiohije koje je napisao kratko prije svoje mučeničke smrti, 110. godine poslije Krista zajednici u Smirni: „Gdje se pojavi biskup, ondje treba biti nazočna zajednica, kao što je ondje gdje je Krist, Katolička crkva.“ Za Ignacija je biskup odlučujuća veličina za jedinstvo mjesne Crkve. *Katolički* za njega znači: čitava Crkva, opća Crkva (diljem svijeta).

Do jednoga drugoga tumačenja riječi *katolički* došlo se u drugome i trećem stoljeću. Neki vjernici bili su došli do spoznaje da od priznatih biskupa vođeni nisu prava Crkva Isusa Krista. Zato su se odvojili i osnovali svoju vlastitu crkvu, primjerice montanisti u drugome stoljeću ili arijevcu u četvrtome stoljeću koji su nijekali Isusovo božanstvo.

Od prezimena do imena

Biskupi izvorne Crkve Isusa Krista počeli su se od ovih drugih crkava razlikovati nazivajući svoju Crkvu *katoličkom*. *Katolički* sada više nije značio samo opća Crkva, jer nije svatko tko se nazivao kršćaninom pripadao katoličkoj Crkvi, premda je ona još uvijek bila nadaleko najveća Crkva i sačinjavala gotovo opću Crkvu.

Katoličkim se time opisivalo nešto kao neko osobno (krsno) ime, neka vrsta kršćanina. Tako piše Augustin u svojim „Ispovijestima“ (napisanim 397.-401. poslije Krista) da je njegova majka kratko prije svoje smrti kazala: „Jedno je zbog čega bih još neko vrijeme

rado boravila na ovome svijetu, da te prije nego umrem vidim kao kršćanina katolika.“ Njezina je molitva dobila odgovor. Augustin je postao najvećim predstavnikom i braniteljem katoličko-kršćanske Crkve u povijesti.

Od progona do državne religije

Odlučujuća promjena započela je s rimskim carem Konstantinom. On je 313. godine prihvatio kršćansku vjeru. Slijedom toga je i kršćanstvo priznato službenom religijom Rimskoga carstva. Konstantin je odstranio sva politička ograničenja za kršćane i izdao zakone u prilog kršćanstva. U kršćanstvu je vidio važno sredstvo jedinstva svoga carstva. Car Teodozije Veliki (379.-395.) proglasio je kršćanstvo državnom religijom.

Bila je to promjena s veliko dalekosežnošću. Sve do toga trenutka kršćani su bili jedna, dijelom silno progonjena manjina u Rimskome carstvu. Konstantin i njegovi nasljednici pokušali su skovati jedinstvo između Crkve i države. Pritom je često na škodljiv način utjecaj države (ponekad i obratno) utjecao na Crkvu. Nastalo je *kulturno kršćanstvo*.

Kršćaninom se više nije postajalo bezuvjetno iz nutarnjega uvjerenja. Neki su to postajali jer je to, gledano politički i gospodarski, bila prednost. Tako su se mnogi okrenuli kršćanstvu. Iz početne manjinske Crkve nastala je većina, dapače prava narodna Crkva.

Ova potpuno nova situacija donijela je za Crkvu temeljne promjene. Raniji oblik katekumenata, jednogodišnjega do šestogodišnjega uvođenja odraslih u kršćansku vjeru nadomješten je religioznim odgojem. Krštenje djece postalo je sve učestalije. Mnogi od krštenih nikada nisu doživjeli osobno ispovijedanje Krista niti obnovu svoje osobe u Duhu Svetom.

Kršćanstvo je sada moglo bez ozbiljne odluke živjeti u nejasnoj i neodređenoj religioznosti. Sljedećih stoljeća je preko redova, duhovnih zajednica i pokreta obnove deficit izostale autentične inicijacije (uvođenja) djelom izjednačen.

Gubljenje jedinstva: Podjela Crkve

U podjeli Crkve dodirujemo najdublju ranu Crkve. Jedinstvo s Isusom Kristom i njegovim Tijelom bilo je temeljno ugroženo.

Prva podjela

Prva podjela u Božjemu narodu nastala je među kršćanima i narodom Izraelom. Pavao ju je doživio kao duboku bol: „*Silna mi je tuga i neprekidna bol u srcu. Da, htio bih ja sâm proklet biti, odvojen od Krista, za braću svoju, sunarodnjake svoje po tijelu*“ (Rim 9,2-3).

Veliki shizma (raskol)

Crkva koja je samu sebe nazivala *katoličkom*, bila je najveća i najutjecajnija zajednica kršćana u prvome tisućljeću. Tijekom čitave povijesti bilo je uvijek iznova manjih grupa koje su se odvajale od Crkve, jer se, po njihovu mišljenju, evanđelje uzimalo premalo ozbiljno.

Prva velika podjela kršćanstva bila je lom između Crkve na istočnome dijelu Rimskoga carstva i one na Zapadu. Ova se podjela razvila tijekom stoljeća. Svoj završetak doživjela je u velikome raskolu godine 1054. poslije Krista, i sada podijelila kršćanstvo na istočne kršćane na Istoku i *katoličke* kršćane na Zapadu. Zapadna Crkva nazvana je konačno *rimokatoličkom* jer je priznala biskupa Rima kao sržnu točku jedinstva.

Reformacija

Drugi veliki lom unutar kršćanstva bila je podjela Crkve u vrijeme reformacije, u 16. stoljeću. Loše unutarcrkveno stanje, kao i duhovni i socijalni razvoj od kasnoga srednjeg vijeka, širili su svoje tlo. Nastupom Martina Luthera (1483.-1546.) i objavom njegovih teza protiv prakse oprosta započela je 1517. godine reformacija, koja je brzo naišla na mnoge pristaše.

U njemačkome dijelu Švicarske predvodio je reformaciju Huldrych Zwingli (1484.-1531.) a u francuski govorećemu dijelu

Švicarske Jean Calvin (1509.-1564.) reformaciju. Premda su reformatori u pojedinim točkama imali različita shvaćanja, zajedno su isticali značenje Svetoga pisma. Naglašavali su prije svega susretljivu suverenost milosti u pitanju vječnoga spasenja. Istodobno su promicali opće svećeništvo.

Daljnje podjele

Daljnji lom dogodio se 1534. godine. Papa Klement VII. odbio je poništiti brak engleskoga kralja Henrika VIII. Tada su engleski biskupi zaključili više ne priznavati Papin autoritet. Izjavili su da je njihov kralj od sada poglavar njihove crkve. Glavni razlog nastanka *Anglikanske* (engleske) *crkve* ipak je bila težnja za slobodom engleskih kraljeva koji su već i ranije imali više prava u slobodi postavljanja u njihovim biskupijama.

1870. godine uslijedio je daljnji lom unutar Katoličke crkve. Otponac je bila dogma o papinoj nepogrješivosti koja je bila proglašena na Prvome vatikanskom koncilu 1870. godine. Katolički vjernici, koji nisu htjeli ni mogli prihvatiti odluke Koncila osnovali su vlastitu Crkvu. U Njemačkoj i Austriji nazvani su starokatolicima, a u Švicarskoj Kršćanska katolička crkva.

Posebni oblik Crkava tvore slobodne Crkve. One sebe smatraju od države neovisnim Crkvama, a sastoje se iz odraslih dragovoljaca koji su donijeli osobnu odluku za Isusa Krista i njihovu zajednicu. Slobodne crkve nisu politički orijentirane, nego su kao zajednice htjele živjeti potpuno prema naputcima Novoga zavjeta i Bogu se pokoravati više nego ljudima (usp. Dj 5,29).

Najdublji korijeni slobodnih crkava leže u vremenu prije reformacije. Tako se u 12. stoljeću poznavalo primjerice valdenze, laički pokret u Francuskoj i Sjevernoj Italiji. Na njemačkome govornom području slobodno-crkvene zajednice proizlazile su prije svega iz pijetizma.

U 18. stoljeću nastao je u Engleskoj, prije svega preko braće Johna (1703.-1791.) i Charlesa Wesleya (1707.-1788.) metodistički pokret. Ovaj je spočetka djelovao unutar Anglikanske crkve kao

dalekosežan pokret reforme, buđenja i svetosti, ali se širio i dalje.

Dok su u Europi neke slobodne Crkve bile na nekim mjestima progonjene, mnogi su u Americi nalazili novi zavičaj. Ovdje su mogli na slobodan način živjeti svoje uvjerenje i bitno pridonositi izgradnji nove države.

1906. godine nastala je u Los Angelesu takozvana *Duhovska crkva* (Assemblies of God). Jedna grupa doživjela je ovdje na nov način Duha Svetoga, na tako snažan i intenzivan način, kako o tome svjedoči duhovsko izvješće u Djelima apostolskim. Ovi ljudi počeli su svoje iskustvo s Duhom Svetim prenositi. Budući da tradicionalna Evangelička crkva ovaj novi proboj nije mogla integrirati, nastala je nova grupacija, naime *Duhovska crkva*.

Koja misionarska snaga i silna dinamika izlaze iz ove grupe, pokazuje da je krajem 20. stoljeća već oko 250 milijuna ljudi steklo osobna duhovska iskustva i ispovjedilo ovu Crkvu. Ovaj duhovski pokret prešao je u drugoj polovici 20. stoljeća i na druge Crkve.

U drugoj polovici 20. stoljeća došlo je do sve masovnijega osnivanja samostalnih slobodnih crkava. Članovi iz nekih pokreta obnove osnivali su slobodne crkve i odvajali se od svojih Crkva-majki.

Svaka podjela je rana u srcu Crkve. Jedna rana oslabljuje čitav organizam. Tako je sam Crkva svakom podjelom gubila na snazi.

Ekumenizam

Otprilike od sredine 20. stoljeća počelo je u kršćanstvu rasti nešto novo: ekumenski pokret. Time je započeo proces u kojemu je Isusova molitva na nov način postala djelotvorna: „*Ne molim samo za ove, nego i za one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene: da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao*“ (Iv 17,20-21). U ovoj molitvi za jedinstvo vrijedno je opaziti tri stvari:

1. Kao što je Isus molio za jedinstvo svih koji u njega vjeruju, tako je i danas jedinstvo Božji dar i hoće da bude izmoljeno.
2. Jedinstvo Crkve odražava jedinstvo između Oca i Sina. Kao

što je Isus potpuno u Ocu i Otac u njemu, tako Crkva treba biti potpuno u Kristu: Samo u njemu postoji stvarno jedinstvo.

3. Hoće li svijet prepoznati poslanje Isusa Krista, ovisit će o jedinstvu Crkve. To što svijet može vidjeti, uvijek je samo Crkva. Ali ako ona više nije jedna, ogledalo je razbijeno i svijet može još jedino nejasno prepoznati tajnu Krista.

Drugi vatikanski koncil pozvao je katoličke vjernike na to da mole i rade na ponovnome uspostavljanju jedinstva Crkve. Jer u ekumenizmu na kocku nije stavljena samo vjerodostojnost, nego i ostvarenje poslanja Crkve.

Putevi do jedinstva

Nadvladavanje podjela neće se dogoditi vlastitim djelovanjem pojedinih grupa ili zajednica. Takvo djelovanje ne stvara jedinstvo, nego proizvodi nove podjele. Razgovori između Crkava i konfesija su od najveće važnosti. Jer povijesno i teološko otkrivanje motiva kao i prava nakana svijeta strana koji su doveli do odvajanja, mogu pomoći da se zrno zlata otkrije u tradiciji i ponašanju drugih. To pomaže pripremiti jedinstvo.

Ali samo to još nije dovoljno. Jer jednodušnost nastaje jedino onda kad prestanemo gledati na same sebe. Čudesa jedinstva bit će moguća tek onda kad svi budu propitivali Božje interese. Što Bog sada hoće od nas?

– Okončati oholost i neprijateljstvo

Prepoznati volju Božju, pretpostavlja uvijek novo obraćenje. Obraćanje nije uvijek samo radostan, ne, ono je često bolan proces. Jer često moramo otvoriti svoju vlastitu uskoću i priznati svoje vlastite pogreške i jednostranosti. Zato bez obraćenja nema pravoga ekumenizma.

„To obraćenje srca i tu svetost života, zajedno s privatnim i javnim molitvama za jedinstvo kršćana, valja smatrati dušom

cijeloga ekumenskog pokreta, te se s pravom mogu nazvati duhovnim ekumenizmom“ (UR 8).

Obraćanje vodi sve nas do mjesta pomirenja, do križa. Jer Isus „*uspostavlja mir, od dvojice sazda jednoga novog čovjeka te obojicu u jednome Tijelu izmiri s Bogom po križu, ubivši u sebi neprijateljstvo*“ (Ef 2,15b-16). Ne mora protivnik biti nadvladan ili pobijeđen, nego neprijateljstvo u nama. Predrasude, uzajamna sumnjičenja i strahovi, ali i oholost i nepopustljivost treba otkriti u vlastitome srcu. Tada se možemo od toga okrenuti. Ovo je potrebno da bi nas Isusov duh mogao povezati.

– Živjeti smisao za obitelj

U jednoj obitelji normalno nisu svi jednako simpatični, pa ipak pripadaju skupa. Tako svi ljudi koji žive s Isusom, sa svim svojim različitostima i suzdržanostima pripadaju jednoj Božjoj obitelji. Jer imaju istoga Boga za Oca, istoga Isusa Krista za Otkupitelja i u njima prebiva isti Duh Sveti.

Pravi smisao za obitelj pokazuje se u tome da se uzajamno poštujemo s našim vlastitostima i posebnostima, i to onako kako svaka osoba želi da bude poštovana i cijenjena. Za Crkvu to znači: Mi hoćemo dotične vjernike i njihovu Crkvu prihvaćati i u njihovim tradicijama poštovati onako kako to oni žele.

U ovome stavu dobrohotnosti pokušavamo jedni druge razumjeti i ondje gdje uzajamno razumijevanje nailazi na granice da jedni druge poštujemo. Nećemo se uvijek slagati, ali prihvaćamo da su sve zablude koje u životu ili nauku drugih vjernika opažamo, iskreno mišljene zablude.

U jednoj obitelji možemo jedni od drugih učiti. Braća i sestre jedni drugima pomažu i međusobno dijele. Za budućnost ekumenizma stvar je tome da svoje dotično blago dijelimo s drugima. Radi se o razmjeni darova od Boga povjerenih dotičnoj Crkvi.

– Moliti i odvažno slijediti viziju

Bog može što mi ne možemo! Stoga će, kao što je Isus molio za jedinstvo, bitan korak biti molitva. K tomu iz molitve crpimo snagu da i u poteškoćama i uz protivan vjetar idemo naprijed. Potrebni su odvažni koraci za nadvladavanje usidrenoga. Potrebno je slušanje o vizijama Božjim, koje su Petra prevele preko njegovih granica (usp. Dj 10,9-23a). Ako je na djelu Duh Sveti i ako svi kršćani vjernici surađuju, Bog može učiniti čudo.

Crkva dobiva svoju potpunu snagu u sve većemu jedinstvu. U ovome jedinstvu može se nositi s današnjom prijetnjom vjeri po sekularnome društvu i sve većemu utjecaju drugih religija. U ovome jedinstvu će ona slavu Isusa Krista moći danas objaviti u svijetu.

Naputci u vezi s literaturom i slikama

Credo vjeru poznavati i ispovijedati

U svakodnevicu dolazimo u kontakt s najrazličitijim ljudima i pritom nailazimo na najrazličitija mišljenja o Bogu i svijetu. To vodi do pitanja: Što vjerujem *ja*? U čemu se sastoji kršćanska vjera? Odgovor na to daje Apostolsko vjerovanje, Credo. Tko je kršten kao dijete, Credo je naučio na vjeronauku i molio na nedjeljnome bogoslužju. Mnogima je Credo ostao stran. Drugi ga nisu ni upoznali. Ova knjiga nudi svima mogućnost da Credo osobno usvoje i tako otkriju iznenađujuću ljepotu i snagu kršćanske vjere.

